הלכות תפילין מזוזה וספר תורה פרק א' - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון דער שיעור: הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה – הקדמה און פרק א'

הקדמה צו הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

א. סדר פון די הלכות – פארוואס תפילין קודם ספר תורה?

דער רמב"ם שטעלט די הלכות אין דער סדר: תפילין, מזוזה, ספר תורה (תמ"ס), נישט ווי דער רגיל'ער סדר פון סת"ם (ספר תורה, תפילין, מזוזה).

פשט: דער רמב"ם הייבט אן מיט תפילין, דערנאך מזוזה, דערנאך ספר תורה.

חידושים און הסברות:

- ר' יצחק האט געפרעגט פארוואס דער רמב"ם הייבט אן מיט תפילין און נישט מיט ספר תורה. עס איז דאך נישט אזוי אז תפילין איז מער הייליג פון א ספר תורה – פארקערט, ס'איז דא חומרות אין ספר תורה איבער תפילין, און אויך חומרות אין תפילין איבער ספר תורה. דער סדר גייט אלזא נישט לויט קדושה.

- דער עיקר תירוץ: דאס גאנצע ספר אהבה האנדלט מיט מצוות וואס א מענטש טוט **יעדן טאג** (תפילה, ברכות, א.א.וו.). תפילין איז א מצוה וואס מ'מקיים יעדן טאג און איז פארבונדן מיט תפילה און קריאת שמע (ווי דער רמב"ם ברענגט שפעטער פון חז"ל אז מ'זאל ליינען קריאת שמע ווען מ'האט תפילין). ספר תורה איז מער א כללית'ע מצוה – צו שרייבן א ספר תורה – נישט ממש א טעגליכע מצוה. אויסערדעם, תפילין איז א מצוה פון דעם **יחיד**, בעת ספר תורה האט מער צו טון מיט **ציבור**.

- אין ספר אהבה זענען **כמעט נישטא קיין מצוות לא תעשה** – דאס גאנצע ספר אהבה איז מצוות עשה. „אהבה איז וואס מ'טוט **יא**, נישט וואס מ'טוט **נישט**."

ב. די מנין המצוות – פינף מצוות עשה

דער רמב"ם רעכנט אויס: „יש בכללן" פינף מצוות עשה: (1) ללבוש תפילין על הראש, (2) לקשור תפילין על היד, (3) לקבוע מזוזה בפתחי השערים, (4) לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו, (5) לכתוב המלך ספר תורה שני.

פשט: תפילין של ראש און תפילין של יד זענען צוויי באזונדערע מצוות. מזוזה איז איין מצוה. ספר תורה האט צוויי מצוות – איינע פאר יעדן איד, און א באזונדערע פאר דעם מלך.

חידושים און הסברות:

- **תפילין של ראש ושל יד – צוויי מצוות:** דער רמב"ם ברענגט אין ספר המצוות דעם מקור פון **מנחות** וואו עס שטייט אז „תפילין של ראש אינו מעכבת את של יד" – זיי זענען נישט מעכב איינער דעם אנדערן, **ווייל יעדע איז א באזונדערע מצוה**. דערפאר מאכט מען אויך **צוויי ברכות**. דאס איז דער ראיה אז עס איז צוויי באזונדערע מצוות, נישט איין מצוה מיט צוויי חלקים.

- **מזוזה – דער נאמען:** דער נאמען „מזוזה" מיינט אייגנטליך אין תורה דעם **שוועל** (doorpost). מיט דער צייט איז „מזוזה" געווארן א שם נרדף פאר דעם **כתב** וואס מ'לייגט אויף דעם שוועל. מזוזה איז אין א געוויסן זין „תפילין אויף דער טיר פון הויז" – מ'לייגט תפילין אויפ'ן קאפ און מזוזה אויף דער טיר.

- **ספר תורה פון דעם מלך:** דער מלך האט א **באזונדערע מצוה** צו שרייבן א **צווייטע** ספר תורה, נישט בלויז די זעלבע מצוה ווי יעדער איד. א פשוט'ער איד וואס שרייבט א צווייטע ספר תורה האט נישט מקיים א **נייע** מצוה – ער האט נאכאמאל מקיים געווען די זעלבע מצוה. אבער דער מלך האט א **נייע, באזונדערע מצוה** פאר דעם צווייטן ספר. א מלך וואס איז יונגערהייט געווארן מלך און האט נאך נישט מקיים געווען די מצוה פון כתיבת ספר תורה ווי יעדער איד – דארף ער שרייבן **צוויי**: איינס ווי יעדער איד, און נאך איינס אלס מלך.

ג. פארוואס זענען תפילין, מזוזה, ספר תורה צוזאמען אין איין מסכתא?

פשט: דער רמב"ם שטעלט אלע דריי צוזאמען אין איין סעט הלכות.

חידושים און הסברות:

- דער **מכנה משותף** פון אלע דריי איז אז זיי אלע דארפן זיין **געשריבן ביי א סופר סת"ם** – אלע דריי זענען חלקים פון דער תורה וואס ווערן געשריבן (א ספר תורה – די גאנצע תורה, תפילין – פיר פרשיות, מזוזה – צוויי פרשיות). דער פארבינדונגס-פונקט איז דער **דין כתיבה** – כתב אשורית, שרטוט, א.א.וו.

- **די אינעווייניגסטע סטרוקטור:** פרקים א'-ה' = הלכות תפילין; פרקים ו'-ז' = הלכות מזוזה; פרק ז' און ווייטער = הלכות ספר תורה. אבער דער **אנהייב** (ערשטע פרקים) האנדלט מיט **כללי'ע הלכות פון שרייבן** וואס געלטן פאר אלע דריי.

פרק א', הלכה א' – די פיר פרשיות פון תפילין

דער רמב"ם'ס ווערטער:

„ארבע פרשיות אלו הן: קדש לי, והיה כי יביאך – שבספר שמות; שמע, והיה אם שמוע – שבספר דברים. הן שנכתבות בפני עצמן, ומקיפין אותן בעור, ונקראין תפילין. ונותנין אותן על הראש וקושרין אותן על היד. אפילו קוצו של אות אחת מארבע פרשיות מעכבות כולן מן התורה, עד שיהיו נכתבות שלימות כתקונן."

פשט: דער רמב"ם רעכנט אויס די פיר פרשיות לויט דער סדר ווי זיי שטייען אין תורה: (1) קדש לי (שמות יג:א-י), (2) והיה כי יביאך (שמות יג:יא-טז), (3) שמע (דברים ו:ד-ט), (4) והיה אם שמוע (דברים יא:יג-כא). מ'שרייבט זיי באזונדער, מ'נעמט זיי ארום מיט הויט (לעדער), און דאס ווערט גערופן "תפילין". מ'ליגט זיי אויפ'ן קאפ און אויף דער האנט. אפילו א קוצו פון איין אות פון די פיר פרשיות איז מעכב – אלעס מוז זיין שלם כתקונו.

חידושים און הסברות:

א. דער סדר פון די פרשיות – לויט דער תורה

דער רמב"ם רעכנט די פיר פרשיות אויס לויט דער סדר ווי זיי שטייען אין דער תורה – ערשט די צוויי פרשיות פון ספר שמות, דערנאך די צוויי פון ספר דברים. דער סדר ווי מ'לייגט זיי אריין אין די תפילין (וואס קען זיין אנדערש) ווערט ערשט באהאנדלט אין פרק ג'.

ב. "נכתבות בפני עצמן" – באזונדער געשריבן

דער לשון "נכתבות בפני עצמן" מיינט אז מ'שרייבט די פרשיות ספעציעל פאר תפילין – מ'שניידט זיי נישט ארויס פון א שוין-געשריבענע ספר תורה אדער אן אנדער כתב.

ג. פארוואס הייבט דער רמב"ם נישט אן מיט א הקדמה?

אסאך מאל הייבט דער רמב"ם אן מיט א הקדמה (למשל הלכות תפילה – „נחלת אבות וזכות אבות"). דא שפרינגט ער גלייך אריין אין די פרשיות און צו זאגן „ס'איז א מצוה צו לייגן תפילין, און חז"ל זאגן אז תפילין איז פיר פרשיות."

דער תירוץ: דער רמב"ם'ס שיטה דא איז אז **קודם דארפסטו וויסן וואס א תפילין איז, איידער דו קענסט רעדן וועגן לייגן תפילין.** די ערשטע פרקים זענען בעצם א הקדמה – זיי דיסקרייבן דעם **חפצא** (דעם אביעקט). ערשט שפעטער (פרק ג'-ד') גייט ער רעדן וועגן דער **מצוה** פון אנטון תפילין. דאס איז פאראלעל צו **הלכות סוכה**, וואו דער רמב"ם הייבט אויך אן מיט וואס מ'קען מאכן א סוכה (דער חפצא), און ערשט דערנאך רעדט ער וועגן דער מצוה פון זיצן אין דער סוכה. די ערשטע הלכות זענען נישט קיין באזונדערע מצוה – זיי זענען **תנאים פון דעם חפצא דקדושה.**

ד. דער מקור פאר די פיר פרשיות

אין דער תורה שטייט „וכתבתם" – אבער דאס זאגט נישט עקספליציט „שרייב **דוקא** די פרשה." מ'קען טענה'ן אז „וכתבתם" מיינט שרייב עפעס – אפשר עשרת הדברות, אפשר אנדערע וויכטיגע זאכן.

חז"ל האבן געזאגט אז „טוטפות" מיינט פיר (טט = צוויי אין קאטפי, פס = צוויי אין אפריקי), און די פיר פרשיות זענען דוקא **די פיר פרשיות וואו עס ווערט דערמאנט די מצוה פון תפילין.** אבער דאס איז נישט מוכרח – פארוואס זאל מען דוקא שרייבן די פרשיות וואו תפילין ווערט דערמאנט? מ'האט געקענט לערנען אנדערש. **דאס איז א מסורה** – אזוי האבן די חכמים מקבל געווען. דער רמב"ם ברענגט נישט דעם מקור דא – ער גייט נישט אריין אין דער דרשה פון „טוטפות" אדער „וכתבתם" אין דעם קאנטעקסט.

[**Digression: צדוקים און זייערע תפילין**] צדוקים האבן געשריבן **אנדערע זאכן** אין זייערע תפילין. דער רשב"ם האט אויפגעקומען אין דער תורה אז תפילין קען מיינען א **קמיע** (amulet), און די צדוקים האבן מסתמא געהאלטן אז מ'קען שרייבן וואס מ'וויל. דער רמב"ם איז נישט וואריד פון דעם.

ה. "ונקראין תפילין" – פארוואס הייסט עס תפילין? א ברייטע דיסקוסיע

דער רמב"ם זאגט בלויז "ונקראין תפילין" אבער ער גיט נישט קיין עטימאלאגישע הסבר. דער תירוץ אויף יסוד דעם רדב"ז: זאכן וואס זענען פשוט און באקאנט ביי יעדן, גייט דער רמב"ם נישט אריין צו ערקלערן.

די פראבלעם מיט דעם ווארט "טוטפות" אין דער תורה: אין דער תורה שטייט "והיו לטוטפות בין עיניך". דאס ווארט "טוטפות" איז פראקטיש אומפארשטענדלעך – קיינער ווייסט נישט וואס עס מיינט. "טוטפות" איז איינס פון די ווערטער וואס קומט פאר זייער זעלטן אין תנ"ך (דער רב שרגא פראנק האט געשריבן א ספר מיט אלע ווערטער וואס קומען נאר איינמאל פאר אין גאנץ תנ"ך). ווייל ס'איז נישטא קיין אנדערע געלעגנהייט אין תנ"ך וואו דאס ווארט ווערט געברויכט, קען מען עס נישט פארשטיין פון קאנטעקסט.

דער תרגום אונקלוס טייטשט "טוטפות" אלס "תפילין". אבער דאס איז נישט טאקע א טייטש – ס'איז בלויז א "מחלוקת בין שם לשם": אין לשון התורה הייסט עס "טוטפות", אין לשון חכמים הייסט עס "תפילין". דער תרגום זאגט דיר וואס דער חפץ איז (ווייל דו ווייסט שוין וואס תפילין זענען), אבער ער ערקלערט נישט דעם ווארט גופא.

דער טור'ס פשט – מלשון "פלילים": דער טור טענה'ט אז "תפילין" איז מלשון "פלילים" (ווי "ונתנו בפלילים") – א משפט, א ויכוח, א שמועס כלפי מעלה מיט'ן אייבערשטן, אזוי ווי "תפילה". תפילין איז מלשון "אות" – א ראיה, א עדות אז "שם ה' נקרא עליך".

דער מער פשוט'ער פשט – תפילין מיינט "קמיע": דאס ווארט "תפילין" איז געווען אין די אמאליגע צייטן דער נאמען פאר א "קמיע" – א שטיקל פארמענט מיט עפעס וויכטיגס געשריבן, ארומגענומען מיט לעדער, וואס א מענטש טוט זיך אן. די תורה זאגט: נעמט די פרשיות וואס רעדן וועגן אמונה און יציאת מצרים, און מאכט מיט זיי אזא "קמיע".

ראיה פון תרגום השבעים (Septuagint): אויף ענגליש זאגט מען "phylacteries" – דאס קומט פון דעם יווונישן ווארט "phylakteria" וואס מיינט א קמיע. ביידע תרגומים – אונקלוס (תפילין) און תרגום השבעים (phylakteria/קמיע) – ווייזן אז אין לשון הקודש גופא איז נישטא א גוטע וועג צו ערקלערן דאס ווארט.

וואס מיינט "קמיע" אין דעם קאנטעקסט: "קמיע" מיינט נישט נויטווענדיג א שמירה פון מזיקים. א קמיע קען זיין א זאך וואס א מענטש טראגט ווייל ס'איז וויכטיג פאר איהם – סענטימענטאל, אדער אלס אידענטיפיקאציע. ווי א מענטש וואס טראגט א בילד פון זיין טאטע אין זיין בערזל, אדער ווי די קייטלעך פון די חטופים, אדער באמפער סטיקערס. "לזכרון בין עיניך" – ס'היט אפ פון פארגעסן, ס'ברענגט צום געדענקען. אין דער תורה גופא זעט מען נישט אנדערע קמיעות אויסער טוטפות – דאס קאנצעפט פון קמיעות באגעגנט מען ערשט אין חז"ל (מסכת שבת). אבער אין חז"ל טרעפט מען יא דעם לשון "קמיע" אויף תפילין אליין, וואס באשטעטיגט אז זיי האבן פארשטאנען אז תפילין איז בעצם אזא סארט זאך.

[Digression: דער רמב"ם אליין זאגט אז מ'טאר נישט ניצן א ספר תורה פאר א קמיע. די מקובלים האלטן אז תפילין האבן יא א שמירה-אספעקט, אבער דער רמב"ם וואלט דערמיט נישט "העפי" געווען.]

ו. קשירה ביי של יד vs. של ראש

דער רמב"ם ברענגט ביי של יד דעם לשון "וקשרתם לאות על ידך" – לשון קשירה (בינדן). אבער ביי של ראש ברענגט ער נישט דעם לשון קשירה. דאס שטימט מיט דער מציאות: די של ראש ליגט אויפ'ן קאפ – דער קאפ איז פלאך גענוג אז מ'קען עס לייגן – ס'איז נישט ממש "געבונדן" אויפ'ן זעלבן אופן. אין דער תורה גופא שטייט ביי דער ערשטער פרשה "והיה לך לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך" – אויך דארט איז "אות" (צייכן) ביי דער יד, און "טוטפת" ביי דער ראש, אן דעם לשון קשירה.

ז. "אפילו קוצו של אות אחת מעכבות" – מחלוקת ראשונים וואס איז "קוצו של יו"ד"

דער רמב"ם'ס לשון vs. די גמרא: דער רמב"ם שרייבט "קוצו של אות אחת" – אבער אין דער גמרא שטייט "קוצו של יו"ד". דער רמב"ם האט מער כוללות'דיג געשריבן – יעדע אות, נישט נאר א יו"ד.

שיטת רש"י – דער פשוט'ער פשט: רש"י פארשטייט אז "קוצו של יוד" מיינט דער קליינער עק פון דער יו"ד. א יו"ד האט צוויי חלקים: אויבן איז א ליין, און אויף דער רעכטער זייט קומט אראפ א שטיקל. אויב מ'מאכט בלויז א דאט פון אויבן, ווייסט מען נישט אז ס'איז א יו"ד – ס'איז מעכב, ס'איז אויס יו"ד.

א נאך פשוט'ערער פשט – צורת האות: "קוצו של יוד" קען מיינען די "שפיציגקייט/רונדיגקייט" פון דעם אות – דער חילוק וואס מאכט איין אות אנדערש פון א צווייטן. למשל: א סמ"ך און א סופית-מ"ם זענען כמעט די זעלבע זאך, נאר דער חילוק איז די רונדיגקייט. א דל"ת און א רי"ש – דער חילוק איז בלויז אז די רי"ש איז רונדיגער און די דל"ת איז שפיציגער. דאס איז לכאורה דער רמב"ם'ס שיטה.

שיטת רבינו תם – דער קוץ שמאל פון דער יו"ד: רבינו תם איז מחדש אז א יו"ד האט נאך א שטיקל: אויף דער לינקער זייט קומט אראפ א קליינע "הארעלע" (אזוי מאכן אלע אשכנזים אין זייער כתב). דאס איז דער "קוצו של יוד" וואס איז מעכב – א חידוש אין דער כתב.

אנדערע שיטות: ס'איז דא וואס טייטשן אז "קוץ" מיינט די תגין (קרוינעלעך אויף געוויסע אותיות).

"קוצו של יוד" אלס אויסדרוק: א יו"ד איז דער קלענסטער אות, און "קוצו של יוד" מיינט "דער קלענסטער חלק פון דעם קלענסטן אות" – אלס אויסדרוק פאר עפעס מינימאלעס. אויף ענגליש זאגט מען אויך "not one iota" – און "iota" איז פשוט דאס יווניש ווארט פאר יו"ד.

הלכה א' (המשך) – שלימות ביי מזוזה און ספר תורה

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"וכן שתי פרשיות מזוזה, שהן שמע והיה אם שמוע, אפילו אות אחת משתי הפרשיות, אפילו חצי קוץ — אינו תורה עד שישנם לכשיהיו בשלימות. וכן ספר תורה שחסר אפילו אות אחת — פסול."

פשט: די זעלבע הלכה פון שלימות וואס גילט ביי תפילין, גילט אויך ביי מזוזה און ביי ספר תורה. ביי אלע דריי מוז די כתיבה זיין שלם, אן קיין חסרון.

חידושים און הסברות:

- **חילוק צווישן תפילין/מזוזה און ספר תורה ביי "קוצו של אות":** אן אינטערעסאנטער חילוק: ביי תפילין זאגט דער רמב"ם "אפילו קוצו של אות אחת", ביי מזוזה זאגט ער "אפילו חצי קוץ", אבער ביי ספר תורה זאגט ער נאר "שחסר אפילו אות אחת" — ער דערמאנט נישט "קוצו של אות". אפשר איז ביי ספר תורה א ביסל וויניגער שטרענג, אז א פעלנדיגער קוץ פסל'ט נישט? עס זענען דא מפרשים וואס זענען נישט מסכים מיט דעם חילוק.

- **דער מקור פאר פסול ביי ספר תורה שחסר אות אחת:** דער כסף משנה מוטשעט זיך צו געפינען דעם מקור — ווייל עס שטייט נישט בפירוש אין גמרא. ער ברענגט אז אפשר קען מען עס לערנען פון א מדרש ("אפילו ספר תורה חסר אות אחת"). אבער פון יענעם מדרש איז משמע אז עס איז א פשוט'ע סברא.

- **הלכה למעשה — אויב מען געפינט א חסרון אין שול:** דער רמב"ם לכאורה זאגט בפירוש אז א ספר תורה מיט א פעלנדיגע אות איז פסול. אבער דער ב"ח האט געטענה'ט: וויבאלד מיר זענען נישט בקי בחסירות ויתירות, קען מען נישט זאגן אז ס'איז פסול ווען מען טרעפט א חסר/יתר. אויך דער שאגת אריה האט דעם ענין באהאנדלט. דער ב"ח'ס סברא: אין גמרא שטייט נאר "אי איכא חדא — פסול", וואס משמע אז נאר ווען מען ווייסט זיכער אז עס פעלט. דער רמב"ם אבער האט זיכער געהאלטן אז ס'איז פסול.

הלכה ג' — עשרה דברים בתפילין, הלכה למשה מסיני

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"עשרה דברים יש בתפילין, כולן הלכה למשה מסיני, וכולן מעכבין, ואם שינה באחת מהן הרי התפילין פסולות."

פשט: עס זענען דא צען הלכות ביי תפילין, אלע זענען הלכה למשה מסיני, אלע זענען מעכב.

חידושים און הסברות:

- **דער רמב"ם'ס ליסט פון צען — נישט פון גמרא:** די לשון "עשרה דברים" שטייט נישט אין גמרא. דער רמב"ם אליינס האט צוזאמענגעשטעלט די ליסט.

- **וואס מיינט "הלכה למשה מסיני" ביי תפילין:** לויט דעם רמב"ם'ס הקדמה, הלכה למשה מסיני מיינט א זאך וואס שטייט נישט געשריבן אין תורה, נאר א זאך וואס מ'האט געזען און מסר'ט פון דור צו דור. תפילין איז א פראקטישע זאך — מ'איז געגאנגען אין בית המדרש, מ'האט געזען תפילין, מ'ווייסט אז אזוי האט מען עס געמאכט זינט משה רבינו. דערפאר שטייט כמעט גארנישט אין משנה וועגן הלכות תפילין (נאר צוויי-דריי הלכות), ווייל ס'איז געווען א פראקטישע ידיעה וואס יעדער האט געזען.

- [Digression: פארגלייך מיט אתרוג:] אתרוג איז אויך הלכה למשה מסיני (אז "פרי עץ הדר" מיינט אן אתרוג), כאטש ס'איז דא א דרשה אויף דעם. אבער ביי אתרוג, ווייל ס'איז נאר איינמאל א יאר, דארף מען מער ראיות פון פסוקים. ביי תפילין, וואס מ'לייגט יעדן טאג, איז ס'געווען א לעבעדיגע מסורה.

הלכה ג' (המשך) — צוויי פון די צען: דיו און קלף

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"והרי הן: השניים שבעיקר כתיבתן — שכל כתבן אינו נכתב אלא בדיו, ושיהיו כל הכתובים על הקלף."

פשט: פון די צען הלכות זענען צוויי נוגע צו דער כתיבה גופא: (1) מ'דארף שרייבן דוקא מיט דיו, (2) מ'דארף שרייבן דוקא אויף קלף.

חידושים: דער שכל פון ביידע הלכות איז אז ס'זאל זיין גוט געשריבן — א שיינע, קלארע, דויערהאפטע כתיבה.

הלכה ד' — כיצד מעשה הדיו (דער רעצעפט פון דיו)

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"כיצד מעשה הדיו? מקבצין העשן של שמנים או של זפת ושעוה וכיוצא בהן, וגובלין אותו בשרף האילן ובמעט דבש, ולוחצין אותו ודכין אותו עד שיהיה עשוי כעיגולין, ומייבשין אותו ומצניעין אותו. ובשעת כתיבה שורהו במי עפצים וכיוצא בו, וכותב בו — שאם תרצה למחוק, ימחק. וזהו הדיו שמצוה מן המובחר לכתוב בו ספרים תפילין ומזוזות. ואם כתב שלשתן במי עפצים וקלקנתוס, שהוא עומד ואינו נמחק — כשר."

פשט: דער רמב"ם גיט דעם רעצעפט פאר דיו: מ'זאמלט אויף עשן פון שמנים/זפת/וואקס, קנעט עס מיט שרף האילן און האניג, מאכט קליינע רונדע שטיקלעך, טרוקנט עס אויס. ביים שרייבן ווייקט מען עס אין מי עפצים — וואס מאכט אז מ'קען עס אויסמעקן. דאס איז מצוה מן המובחר. בדיעבד, מיט מי עפצים וקלקנתוס (וואס שטייט פעסט) — אויך כשר.

חידושים און הסברות:

- **פארוואס איז דוקא אויסמעקבארע דיו לכתחילה?** דער רמב"ם ברענגט דעם טעם: "שאם תרצה למחוק, ימחק." ביי א סוטה שטייט "ומחה" — מ'מעקט אויס דעם שם ה' אין וואסער. פון דארט לערנט מען אז די ריכטיגע דיו פאר סת"ם זאל זיין אזעלכע וואס מ'קען אויסמעקן.

- **חז"ל'ס מיינונג וועגן משה רבינו'ס דיו:** חז"ל האבן געהאלטן אז משה רבינו אליין האט גענוצט דעם בעסטן רעצעפט פאר דיו. זייער סברא: משה רבינו האט זיכער גענוג מחשיב געווען די תורה אז ער האט גענומען די בעסטע טינט.

- **דער ספעציפישער רעצעפט איז נישט מעכב:** דער רמב"ם'ס אויספיר איז אז דער גדר פון די הלכה איז נישט אויף דעם ספעציפישן רעצעפט, נאר אויף דעם אז עס זאל זיין א "דבר המתקיים" — א גוטע קוואליטי טינט. דערפאר נוצן היינטיגע סופרים נישט דעם רמב"ם'ס רעצעפט.

- **דער רמב"ם'ס קשיא אויף זיך אליין — וואס איז דען די הלכה למשה מסיני?** אויב דער ספעציפישער רעצעפט איז נישט מעכב, וואס בלייבט? דער רמב"ם'ס תירוץ: די הלכה למשה מסיני איז **"שיהיו בצבעונים"** — אז עס מוז זיין שווארץ. "דיו" טייטש שווארץ. אויב מ'שרייבט אפילו איין אות מיט אן אנדערע פארב, אדער מיט גאלד, איז עס פסול.

- **פארוואס האבן חז"ל נישט סתם געזאגט "שחור"?** דאס ווארט "דיו" אנטהאלט צוויי אספעקטן: (א) שווארצע פארב, (ב) א גוטע קוואליטי. ווי א משל: אז מ'גייט אין א געשעפט קויפן א שווארצן — מ'וויל נישט סתם שווארץ, מ'וויל א גוטע קוואליטי שווארץ.

- **די דיו האט זיך אנטוויקלט במשך די יארן:** די גמרא שטעלט אראפ די בעסטע מעטאד פון שרייבן וואס איז געווען אין א געוויסע צייט. ס'מיינט נישט אז דוקא משה רבינו האט גענוצט דעם זעלבן רעצעפט. דער עיקר הלכה למשה מסיני איז אז מ'זאל נוצן א גוטע, שטארקע, שווארצע דיו.

- **הלכה למעשה:** דער רמב"ם האט אן אריכות (אין א תשובה) וועגן וויאזוי פונקטליך מ'זאל מאכן די דיו. אבער היינטיגע סופרים שרייבן על פי רוב נישט מיט דעם רמב"ם'ס ספעציפישן רעצעפט.

הלכה ה' — שלשה עורות: גויל, קלף, דוכסוסטוס

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"שלשה עורות הן: גויל, קלף, ודוכסוסטוס. כיצד? מ'שינדט אפ די עור פון א בהמה אדער חיה, מ'איז מעביר השער, ואחר כך מולחין אותו במלח, ואחר כך מעבדין אותו בקמח, ואחר כך בעפצא וכיוצא בהן מדברים שמכווצין את העור ומחזקין אותו — זהו הנקרא גויל. ואם לקחו עור אחר שעבדוהו וחלקו אותו לשנים כמו שהעבדנין עושין — החלק שהוא מול השער נקרא קלף, ואחד עב ורע שהוא מול הבשר נקרא דוכסוסטוס."

פשט: דער רמב"ם דערקלערט די דריי סארטן עורות:

- **גויל** — די גאנצע הויט נאכ'ן אויסארבעטן (מיט מלח, קמח, עפצא), אבער נאך איידער מ'האט עס צושניטן אין דער דיקקייט.

- **קלף** — ווען מ'שניידט די אויסגעארבעטע הויט אין דער דיקקייט (אינמיטן), דער חלק וואס איז געווען לעבן דער שער (דרויסנדיגע זייט).

- **דוכסוסטוס** — דער אנדערער חלק, וואס איז געווען לעבן דער בשר (אינווייניגסטע זייט) — "עב ורע".

חידושים און הסברות:

- **"דריי מיני עורות" — נישט דריי באזונדערע חיות:** עס איז איין הויט פון איין בהמה, נאר מ'קען עס פראצעסירן אויף דריי אופנים.

- **דער פראצעס פון שניידן אין דער דיקקייט:** דער רמב"ם באמערקט אז דאס שניידן פון א הויט אין דער דיקקייט (אינמיטן) איז א קאמפליצירטע טעכניק — "כמו שהעבדנין עושין" — מ'דארף פרעגן פון די פאכלייט.

- **עפצא — אינטערעסאנטע פארבינדונג:** עפצא (gall nuts) ווערט געגעסט סיי אין דיו סיי אין דער אויסארבעטונג פון הויט — "עפצא בעפצא." דער מאטעריאל האט א פונקציע פון מכווץ זיין (צוזאמציען) און מחזק זיין (שטארקן) דעם עור.

הלכה ו' — אויף וועלכע עור שרייבט מען וואס, און אויף וועלכע זייט

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"הלכה למשה מסיני שיהו כותבין ספר תורה על הגויל, וכותבין במקום השער. תפילין על הקלף, וכותבין במקום הבשר. מזוזה על הדוכסוסטוס, וכותבין במקום השער. כל הכותב בקלף במקום שער — פסול. כתב ספר תורה על הקלף — כשר, ולא נאה. אבל אם כתב על דוכסוסטוס — פסול. וכן אם כתב מזוזה על הקלף או על הגויל — כשר."

פשט: הלכה למשה מסיני:

- **ספר תורה** — אויף גויל, אויף דער זייט פון שער (דרויסן).

- **תפילין** — אויף קלף, אויף דער זייט פון בשר (אינעווייניג).

- **מזוזה** — אויף דוכסוסטוס, אויף דער זייט פון שער (דרויסן).

אויב מ'שרייבט אויף דער פארקערטער זייט — פסול. בדיעבד: ספר תורה אויף קלף — כשר אבער נישט נאה; ספר תורה אויף דוכסוסטוס — פסול. מזוזה אויף קלף אדער גויל — כשר.

חידושים און הסברות:

- **דוכסוסטוס איז נישט א שוואכערע קוואליטי — עס איז א דין פון "צד":** מ'וואלט געקענט טראכטן אז דוכסוסטוס איז פסול פאר ספר תורה ווייל עס איז א שוואכערע מאטריאל. אבער דאס שטימט נישט, ווייל מזוזה דארף דוקא אויף דוכסוסטוס! עס איז נישט א ענין פון קוואליטי, נאר א דין פון וועלכע צד מ'שרייבט.

- **ספר תורה אויף גויל — א פארקערטע לאגיק?** לכאורה וואלט מען געמיינט פארקערט: ספר תורה, וואס איז גרויס, זאל מען שרייבן אויף א דינערע הויט (קלף) כדי צו שפארן, און תפילין וואס איז קליין זאל מען נעמען א דיקערע. אבער די הלכה למשה מסיני איז פונקט פארקערט.

- **מיר ווייסן נישט פונקטליך דעם טעם:** עס איז א גזירת הכתוב (הלכה למשה מסיני).

קלף בזמן הזה — למעשה פירט מען זיך אנדערש

חידושים און הסברות:

- **רבינו מנוח ברענגט אז מ'האט געפרעגט דעם רמב"ם אליין** וועגן דעם פראבלעם אז קיינער ווייסט נישט וויאזוי צו מאכן די עיבוד במי עפצים ריכטיג. דער רמב"ם'ס תשובה: אזוי לאנג ווי מ'ווייסט נישט וויאזוי, זאל מען נישט שרייבן קיין ספר תורה דערפון. דער אשכול ברענגט אויך אז **רבינו תם** האט געהאלטן אז עפצים איז נישט מעכב למעשה.

- **דער גאנצער חילוק פון קלף, גויל, דוכסוסטוס — אונז פירן זיך בכלל נישט אזוי בזמן הזה.** מ'שרייבט אלעס (תפילין, ספר תורה, מזוזות) אויף דער זעלבער מין קלף. מ'שניידט נישט די עור אויף צוויי חלקים. מ'נעמט די נארמאלע קלף פון געשעפט, אביסל אפגעריבן, און מ'שרייבט ממקום הבשר.

- **פארשידענע נוסחאות אין רמב"ם** — לויט געוויסע גירסאות קומט אויס אז אונזער היינטיגע קלף איז נישט ריכטיג. אבער **די פוסקים האבן שוין פסק'נט** אז אונזער קלף איז מער נאנט צו "קלף" ווי צו "דוכסוסטוס". דער **ערוך השולחן** ברענגט דאס אויך.

- **דער תירוץ פאר'ן מנהג — פארגלייך צו דיו:** אזוי ווי ביי דיו דער עיקר איז אז ס'זאל זיין שחור — אזוי אויך ביי קלף, דער עיקר איז אז ס'זאל זיין שיין און גוט. **אבער דער חילוק:** ביי דיו האט דער רמב"ם קלאר געזאגט וואס דער עיקר איז (שחור), אבער ביי קלף זאגט ער דווקא דוכסוסטוס, דווקא גויל, דווקא קלף — מער דעטאלירט.

- **דער בעל המאור** זאגט אז אלעס איז כשר, דער גאנצער חילוק איז נאר למצוה (לכתחילה). **רבינו תם** האט געזאגט אז אונזער היינטיגע קלף האט א דין "קלף" און מ'שרייבט עס מצד הבשר.

- **"פוק חזי מאי עמא דבר" — "שאל לסופר"** — דער רמב"ן'ס כלל: הלכה למשה מסיני ביי קלף גייט נישט אריבער דורך ליסטעס, נאר פון סופר צו סופר, פון מויל צו מויל.

- **איין זאך איז דער רמב"ם קלאר: "אם כתב על הקלף בצד הדוכסוסטוס — פסולה"** — א ספר תורה אויף דער פאלשער זייט איז פסול.

הלכה — עור בהמה טהורה

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"אין כותבין ספרים, תפילין ומזוזות אלא על עור בהמה וחיה ועוף הטהורים. אפילו נבילות וטריפות שלהם — כשר."

פשט: מ'דארף שרייבן סת"ם נאר אויף הויט פון כשר'ע (טהור'ע) מינים בעלי חיים. ס'דארף נישט זיין א בהמה וואס איז געשאכטן געווארן — אפילו נבילות און טריפות זענען כשר, נאר דער מין מוז זיין טהור.

חידושים:

- **דג טהור** — א טהור'ער פיש האט נישט דעם פראבלעם פון טומאה, אבער ס'איז א פראקטישער פראבלעם: הויט פון א פיש איז שמוציג (האמס), מ'קען עס נישט ריכטיג רייניגן און באארבעטן. ביים באארבעטן גייט עס צו גרונד.

- [Digression: קראקאדייל-לעדער — גוטע קוואליטעט, אבער א קראקאדייל איז נישט טהור.]

הלכה — עיבוד לשמה

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"עורות של ספר תורה וקלפי תפילין — צריך לעבד אותן לשמן. ואם עיבדן שלא לשמן — פסול. לפיכך אם עיבדן הגוי — פסולין, אפילו אמרנו לו לעבד עור זה לשם ספר או לשם תפילין — פסול, שהרי הגוי

על דעת עצמו הוא עושה, לא על דעת השוכר אותו. אבל מזוזה אינה צריכה עיבוד לשמה."

פשט: דער עיבוד פון קלף פאר ספר תורה און תפילין מוז זיין לשמה. א גוי קען דאס נישט טון, ווייל אפילו אויב מ'זאגט אים פארוואס, טוט ער עס על דעת עצמו. א מזוזה דארף נישט עיבוד לשמה.

חידושים און הסברות:

- **"על דעת עצמו הוא עושה" — דער רמב"ם'ס יסוד:** א גוי האט נישט די קאנצעפט פון טון פאר א צווייטן. ער טוט אלעס פאר זיך. ער פארשטייט נישט צו זיין משפיל זיך, ער האט נישט אין זינען די שכינה הקדושה, ער האט נישט יראת שמים. אפילו אויב ער ווייסט אז ער טוט עס פאר תפילין — ער טוט עס ווייל ער וויל, נישט ווייל ער איז מכוון לשמה.

- **חילוק צווישן גוי און אידישער ארבעטער:** אויך אן אידישער ארבעטער טראכט פון זיין געלט! דער תירוץ: ס'איז נישט די פוינט פון געלט. א איד פארשטייט די קאנצעפט פון טון פאר א צווייטן, א גוי פארשטייט דאס נישט. א איד — אפילו א נישט-פרומער — טוט אויך "פאר א ספר תורה."

- **חרש שוטה וקטן — עומד על גביו:** דער רמב"ם ברענגט אין הלכות גיטין אז א חרש שוטה וקטן, ווען איינער שטייט איבער אים — כשר, ווייל ער טוט "על דעת הטוען". אבער א גוי טוט נישט על דעת הטוען.

- **מזוזה דארף נישט עיבוד לשמה — פארוואס?** דער רמב"ם'ס תשובה: ס'שטייט אין גמרא ביי ספר תורה און תפילין, און ס'שטייט נישט ביי מזוזה! **מזוזה איז א חובת הבית** — ס'איז נישט א חובת הגברא ווי ספר תורה און תפילין. א מענטש האט נישט א חיוב צו מאכן א מזוזה — ער האט נאר א חיוב צו לייגן א מזוזה אויב ער האט א טיר. אזוי ווי ציצית — דו ביסט נישט מחויב צו האבן א בגד, אבער אויב דו האסט איינס, ביסטו מחויב.

- **דער רמב"ם'ס נייע הסבר פאר עיבוד לשמה (פון א תשובה):** דער רמב"ם זאגט: **"כדי שיהא זריז בעיבודה ויעשה אותה יפה"** — אז ער זאל זיין זריז אין דער באארבעטונג און עס מאכן שיין. דאס איז א **חידוש גדול:** מ'וואלט געמיינט אז עיבוד לשמה איז עפעס א קדושה-ענין, אבער דער רמב"ם זא

גט אז ס'איז א פראקטישע זאך — אז ער זאל וויסן פארוואס ער מאכט עס, כדי ער זאל עס מאכן גוט!

- **דער גרויסער חידוש — וואס מיינט "לשמה":** ווען דער רמב"ם זאגט אז מ'דארף מאכן די מצוה "לשמה", מיינט ער נישט א מיסטישע כוונה, נאר אז מ'זאל מאכן **א גוטע דזשאב** — מ'זאל עס טון מיט ערנסטקייט, מ'זאל זיכער מאכן אז עס איז כשר, מ'זאל עס מאכן מיט קוואליטעט. דער משל: ווען מ'שרייבט אויף א מצות בעקעריי "לשם מצת מצוה", מיינט מען נישט נאר "איך האלט אין זינען", נאר "איך מאך דא אן ערנסטע זאך, איך מאך זיכער ס'איז נישט קיין חמץ". ביי עיבוד העור ספעציפיש: איינער מאכט א שוואכע דזשאב — עס פאלט אויסאנאנד נאך צוויי יאר. איינער מאכט א גוטע דזשאב — עס האלט הונדערט יאר. **דאס איז די טייטש פון לשמה** לויט דעם רמב"ם'ס תשובה.

- **קשיא: א גוי קען דאך אויך מאכן א גוטע דזשאב:** אויב לשמה מיינט נאר "א גוטע דזשאב", פארוואס זאל א גוי זיין פסול? דער תירוץ: "לשמה" מיינט נישט נאר טעכנישע קוואליטעט, נאר אויך די ערנסטקייט פון "איך מאך דא פאר א מצוה" — וואס א גוי האט נישט.

הלכה ו׳ — סרטוט (שורות קראצן)

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"הלכה למשה מסיני: אין כותבין ספר תורה ולא מזוזה אלא בסרטוט. תפילין אינן צריכין שרטוט."

פשט: ספר תורה און מזוזה דארף מען סרטוט — מ'מאכט גראדע ליניעס מיט א רולער אויפ'ן קלף איידער מ'שרייבט. תפילין דארפן נישט סרטוט.

חידושים און הסברות:

- **דער טעם פאר סרטוט — פאר דעם קורא, נישט נאר פאר דעם כותב:** סרטוט איז נישט נאר כדי דער סופר זאל שרייבן גלייך, נאר עס העלפט **מער פאר דעם ליינער** ווי פאר דעם שרייבער. עס העלפט דעם קורא צו פאלגן די ליין, ספעציפיש ווען עס איז געשריבן קליין. דאס איז "לנוי קריאה".

- **פארוואס תפילין דארפן נישט סרטוט:** ספר תורה ליינט מען — מ'דארף עס קענען ליינען גוט. מזוזה — אויך, מ'קען עס זען, מ'קען עס ליינען (רבי יחיאל מאיר טענה'ט אז מ'דארף לאזן די מזוזה אפן, מ'זאל עס קענען ליינען). אבער תפילין זענען שטארק צוגעמאכט — מ'עפנט זיי נישט, מ'קוקט נישט אינעווייניג. אזוי ווי קמיעות זענען געווען סתם געשריבן (אן סרטוט), ווייל מ'האט זיי נישט געעפנט.

- **אנדערע מיינונג:** ס'איז דא וואס טענה'ן אז א מזוזה דארף מען טשעקן (בודק זיין), דעריבער דארף מען סרטוט (ווייל מ'וועט עס ליינען ביים בדיקה). משא"כ תפילין — מ'טשעקט זיי נישט אזוי אפט.

הלכה ז׳ — שרייבן שלא מן הכתב (פון אויסנווייניג)

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"מותר לכתוב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב, שהכל גורסין פרשה זו. אבל ספר תורה אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב."

פשט: תפילין און מזוזות מעג מען שרייבן פון אויסנווייניג (אן קוקן אין א ספר), ווייל אלע קענען גוט די פרשיות. אבער ספר תורה טאר מען נישט שרייבן אפילו איין אות אן קוקן אין א כתב.

חידושים און הסברות:

- **וואס מיינט "שהכל גורסין פרשה זו"?** צו מיינט ער אז **אלע אידן** זאגן די פרשיות (שמע, והיה אם שמוע, קדש, והיה כי יביאך), אדער מיינט ער אז **אלע סופרים** קענען עס? דער מנהג איז צו זאגן די פרשיות יעדן טאג (ס'שטייט אין סידור), אבער ס'איז נישט קיין הלכה — ס'איז א מנהג. ס'זעט אויס אז **דא איז די מקור פון יענעם מנהג.**

- **פראקטישע סברא:** א סופר שרייבט הונדערטער תפילין און מזוזות — ער קען שוין די פיר פרשיות אויסנווייניג. אבער ספר תורה דויערט אפאר יאר צו שרייבן — ס'איז נישט פשט אז א סופר קען כל התורה כולה נאר ווייל ער האט שוין געשריבן צען ספרי תורה.

- **רבנו יונה — ספר תורה איז א גזירה, נישט נאר א חשש טעות:** רבנו יונה זאגט קלאר: אפילו אויב דו ביסט א ריזן גאון וואס קען די גאנצע תורה, טארסטו נישט שרייבן ספר תורה שלא מן הכתב — ווייל **קיינער קען עס נישט** (ס'איז א גזירה). די סיבה: **אז די תורה זאל בלייבן ריין און אקוראט.** משא"כ תפילין — אויב דו ביסט א תלמיד חכם, איז דא א הקלה, ווייל מענטשן קענען עס באמת קענען.

- **חילוק תפילין לגבי מזוזה (רבנו יונה):** געוויינליך קוקט מען נישט אין די תפילין (זיי זענען פארמאכט), אבער מזוזות קען מען זען. ס'איז נישטא קיין מצוה צו צובינדן (עפענען) די תפילין.

הלכה — ספר תורה, תפילין, מזוזות געשריבן דורך פסולים

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"אם כתבן מין — ישרפו. כתבן גוי, או ישראל משומד (לעבודה זרה), או מוסר, או עבד, או אשה, או קטן — פסולים, וטעונים גניזה."

פשט: א מין'ס כתיבה — פארברענט מען (ישרפו). א גוי, ישראל משומד, מוסר, עבד, אשה, קטן — זענען פסול, אבער מ'דארף זיי גונז זיין (גניזה), נישט פארברענען.

חידושים און הסברות:

- **מין vs. גוי – צווײ באזונדערע דינים:** ס'איז דא **צוויי הלכות:** (א) צו די כתיבה איז כשר אדער פסול, (ב) וויאזוי מ'טריט מיט כתבי הקודש – צו מ'דארף גניזה אדער שריפה. ביי א מין – מ'פארברענט, ווייל ער איז נישט מקדש די שמות, ער גלייבט נישט אין דער גאנצער זאך. ביי א גוי – ס'איז פסול אבער מ'גיבט עס גניזה, ווייל ער האט נישט באקומען קיין קדושה (ער איז נישט מחויב), אבער ער האט אויך נישט אקטיוו מחלל געווען.

- **וואס איז א "ישראל משומד"?** משומד מיינט דא **משומד לעבודה זרה** – ער האט זיך דעקלערט א קריסט אדער עפעס דערגלייכן. ער איז נישט א מין (מין איז ערגער – ער לייקנט בעצם).

- **מין vs. משומד – דער חילוק:** א מין – מ'פארברענט. א משומד – פסול, אבער גניזה. א מין, ווען ער שרייבט השם, מיינט ער עפעס דוקא פארקערט (לשם עבודה זרה), אדער מ'טרוסט אים נישט אז ער האט געטון לשמה.

- **מוסר – פארוואס איז ער ווי א גוי?** א מוסר (איינער וואס מוסר'ט זיין חבר ביד גוים) – ער איז "כגוי". א מוסר איז "אויס יוד" – ס'איז א מיתה בידי שמים.

- **עבד, אשה, קטן – פארוואס פסול?** זיי זענען נישט מחויב אין די מצוה. דער כלל: מ'דארף זיין מחויב בדבר כדי צו שרייבן סת"ם.

- **גניזה vs. שריפה:** ביי א מין, אז מ'פארברענט – דאס איז א **קולא** לגבי דער רעגולער הלכה פון אפהיטן כתבי הקודש. ביי א מין זאגט מען: ס'איז א מצוה נישט צו איבערלאזן קיין שם פאר א מעשה מין.

- **ווען מ'טרעפט ספרים ביי א מין און מ'ווייסט נישט ווער האט עס געשריבן:** "ואין יודעין מי כתבו" – **יגנזו**, ווייל מספק פארברענט מען נישט. א מין קען דאך אליין שרייבן (מינים האבן אן אינטערעסע דוקא צו שרייבן מזוזות און תפילין), אבער ס'קען אויך ז��ין אז עמעצער אנדערש האט עס געשריבן.

- **דער רמב"ם'ס סברא פארוואס א מין'ס ספרים ווערן פארברענט:** ביי א מין איז דאס פארברענען אויך **"א פאליטישע אקט"** – מ'וויל מפרסם זיין אז מ'האט נישט קיין שייכות צו מינות. עס איז ביידע – הלכה'דיג פסול **און** א מעשה פון הרחקה פון מינות.

תקנה: נישט קויפן סת"ם פון גוי'אישע גנבים פאר מער ווי דער ווערט

דער רמב"ם'ס ווערטער:

מ'קויפט נישט ספרים, מזוזות, תפילין וואס זענען גע'גנב'עט געווארן פון גוים פאר טייערער ווי זייער ווערט – "שלא להרגיל אותם לגנוב ולגזול."

פשט: א תקנה אז מ'צאלט נישט מער ווי דער ווערט פאר גע'גנב'עטע סת"ם.

חידושים:

- **דער יסוד – ענליך צו פדיון שבויים:** א מענטש מיינט ער טוט א מצוה – ער לייזט אויס הייליגע ספרים פון גוים. אבער ווי מער מ'צאלט, אלץ מער גיט מען דעם גוי אן **אינסענטיוו צו גנב'ענען מער.** דעריבער האט מען מגדר געווען אז מ'צאלט נישט מער ווי דער ווערט.

- קויפן סת"ם פון א גוי איז בעצם כשר. דער פראבלעם איז נאר ווען מ'צאלט **יותר מכדי דמיהם.**

הלכה י"ג – ספר תורה וואס איז נישט געשריבן לויט די הלכות: פסול בדיעבד

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"אויב מ'האט געשריבן א תורה אויף עור בהמה טמאה, אדער על גבי עור שלא עיבדו, אדער עור שעיבדו שלא לשמה – הרי אלו פסולים."

פשט: אלע דאזיגע הלכות (עור בהמה טהורה, עיבוד, לשמה) – אויב מ'האט עס נישט געטון, איז עס פסול אפילו בדיעבד.

חידושים:

- **פארוואס דארף דער רמב"ם דאס נאכאמאל זאגן?** ער האט דאך שוין פריער אלעס געזאגט! דער תירוץ: **פריער האט ער געלערנט וואס מ'דארף טון לכתחילה. דא לערנט ער אז בדיעבד איז עס אויך פסול.** מ'וואלט געקענט מיינען אז בדיעבד האט עס אפשר קדושת ספר תורה – קומט דער רמב"ם און זאגט: ניין, **הרי אלו פסולים.**

- **שרטוט ווערט נישט דערמאנט דא** צווישן די פסולים, הגם שרטוט איז אויך הלכה למשה מסיני.

הלכה י"ג (המשך) – כוונה ביי כתיבת סת"ם און הזכרת השם

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"כותב ספר תורה תפילין ומזוזות, בשעת כתיבה לא היה לו כוונה – פסול. ובמקום שצריך לכתוב הזכרה, כתב שם שלא לשמו – פסול."

פשט: אויב דער סופר האט נישט געהאט כוונה בשעת כתיבה – פסול. אויב ער האט געשריבן א שם השם אן כוונה לשמו – פסול.

חידושים און הסברות:

- **וואס מיינט "לא היה לו כוונה"? – א פילאזאפישע הגדרה:** כוונה מיינט **נישט** אז דער סופר מוז זיין 100% קאנצענטרירט אויף יעדן אות. א סופר וואס הערט מוזיק אדער ראדיא בשעת'ן שרייבן – **ס'איז נישט פסול מצד חסרון כוונה.** עס קען זיין א פראבלעם פון **כבוד השם**, אבער דאס איז א באזונדערע הלכה.

כוונה איז נישט אן עקסרעי פון דיין קאפ צו זען וואס ליגט דארט. כוונה איז: ווען איינער פרעגט דיך "וואס טוסטו?", איז דאס די תשובה. אויב דער סופר וואלט געענטפערט "איך שרייב א ספר תורה" – האט ער כוונה. אויב ער וואלט נישט געקענט ענטפערן – האט ער נישט.

א פראקטישער משל: אין אמאליגע צייטן האט א שרייבער געשריבן אסאך זאכן – שטרות, ספרים, צעטלעך. אויב ער ווייסט נישט אז ער שרייבט א ספר תורה, ער קאפירט סתם צעטלעך פון דער וואנט – **דאס איז חסרון כוונה.**

- **"כתב שם שלא לשמו" – וואס מיינט דאס?** דער סופר שרייבט א-ד-נ-י, און ער **מיינט "אדוני" אין זין פון "האר"** (א מענטש), ער ווייסט נישט אז ער שרייבט שם השם. ער האט נישט מקדש געווען דעם שם.

- **דער חילוק צווישן כוונה און כבוד:**

- **כוונה** = ער ווייסט וואס ער טוט, ער שרייבט לשם ספר תורה / לשם קדושת השם. אן דעם – **פסול.**

- **כבוד שמים / ערנסטקייט** = ער זאל שרייבן מיט דרך ארץ, נישט הערן מוזיק, נישט זיין מפסיק פאר נארישקייטן. אן דעם – **נישט פסול**, אבער עס פעלט אין כבוד.

ביידע זאכן זענען "קאמביינד" ביי שם השם – סיי א דין כוונה (לשמה) סיי א דין כבוד. אבער זיי זענען נישט דאס זעלבע.

- **מ'מעג מפסיק זיין צווישן שמות:** מ'מעג מפסיק זיין **צווישן שם און שם** – דאס ווייזט אז דער דין פון נישט מפסיק זיין איז ספעציפיש ביים שרייבן דעם שם אליין, נישט צווישן שמות.

- **דער וואס איז מפסיק געווען צו רעדן מיט א מלך – נישט פסול:** אבער עס קען **שאפן א סכנה** אז נאכדעם וועט ער פארגעסן אז ער שרייבט א שם קודש.

[Digression: כוונה ביים דרייוון א קאר – ביים דרייוון דארף מען אויך "כוונה" (אויפמערקזאמקייט), און מענטשן טוען אלערליי נעבנזאכן. כוונה מיינט נישט OCD-מעסיגע קאנצענטראציע, נאר א באוואוסטזיין פון וואס מ'טוט.]

הלכות כבוד ביי כתיבת השם — פארשידענע דינים

חידושים און הסברות:

- **טבילת הקולמוס לכתוב את השם:** בעפאר מ'שרייבט דעם שם השם, דארף מען ערשט שרייבן עפעס אנדערש (א פריערדיגעווארט) כדי צו מאכן אן הכנה, אז דער שם זאל נישט אפגעפאטשקעט ווערן. **דאס איז א דין פון כבוד.**

- **תולה אותה בין השיטות:** ווען מ'האט פארגעסן צו שרייבן דעם שם השם, מעג מען עס ארײנשרייבן צווישן די שורות מיט א שטרייכל וואס וויזט וואו עס באלאנגט.

- **חילוק צווישן שם השם און שאר תיבות ביי תליה:** מ'קען נישט מאכן א מיאוס'ע ספר תורה לגבי דעם שם. אבער ביי פשוט'ע ווערטער — מעג מען שרייבן מקצת תיבה בשיטה ומקצתה למעלה.

- **תולה אפילו אות אחת vs. שוכח אפילו אות אחת:** ביי **תולה** — מעג מען אפילו איין אות. אבער ביי **שוכח** אפילו איין אות — **גונז מה שכתב וכותב אחרת.**

- **כתיבה כסדרן — חקירה ביי ספר תורה vs. תפילין:** אסאך מפרשים זאגן אז דא איז דא א דין **כתיבה כסדרן. אבער דער רמב"ם זאגט נישט יענע הלכה דא.** פון דא נעמען מענטשן אז **ספר תורה דארף מען נישט שרייבן כסדרן** — דאס איז זיכער. **די שאלה איז צו תפילין דארף מען יא כסדרן.**

- **כתיבת השם על מקום הגרד אדער מקום המחק:** ווען מ'האט אויסגעקראצט אדער איבערגעמעקט א שטיקל קלף, **מעג מען דארט שרייבן דעם שם השם** — דאס איז א קולא.

- **איבערדרייען די יריעה — כבוד ספר תורה:** סופרים ווילן איבערדרייען די יריעה אז די געשריבענע זייט זאל זיין צו די טיש. **די הלכה זאגט אז מ'טאר נישט** — ס'איז נישט קיין כבוד. **אלא פורס עליו בגד או כופלה** — מ'דעקט עס צו מיט א טוך, אדער מ'פאלד עס. דער חידוש: **ס'האט שוין א קדושה אפילו אינמיטן שרייבן** — נישט ערשט ווען מ'נוצט עס. ווייל מ'שרייבט עס לשמה, האט עס שוין קדושה.

הלכה — נאמנות פון א סופר וואס זאגט ער האט נישט געשריבן לשמה

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"ספר תורה, תפילין, ומזוזות שאמר הסופר 'לא כתבתי את הקדושה שבהם לשמה' — אינו נאמן לפסלן. אבל הבא עליו בתחילה — צאלן זאל מען אים נישט צאלן."

פשט: ער איז נישט נאמן צו פסל'ן זיין אייגענע ספר תורה, אבער מ'באצאלט אים נישט.

חידושים און הסברות:

- **פארוואס איז ער נישט נאמן:** דער רמב"ם'ס סברא: ווען א סופר זאגט אזא סטעיטמענט, וויל ער שאדן מאכן פאר דעם וואס האט עס געקויפט. **ער ווייסט נישט אז באמת פסל'ט דאס די גאנצע ספר תורה** — ווייל מ'קען נישט אויסמעקן שם השם, און ממילא קען מען עס נישט פיקסן. ער מיינט אז ער גייט פארלירן נאר די טרחה פון שרייבן די שמות. **דאס איז א הלכה וואס נישט יעדער איינער ווייסט**, דערפאר גלייבט מען אים נישט — ער כאפט נישט די פולע קאנסעקווענצן.

- **חילוק: ווען ער זאגט אז די עורות זענען נישט לשמה — דעמאלט איז ער יא נאמן:** ביי עורות (עיבוד הקלף) **ווייסט יעדער איינער אז אן דעם איז די גאנצע זאך נישט כשר.** ער ווייסט אז ער איז מפסיד זיין גאנצע ארבעט, ממילא קען מען נישט זאגן אז ער מיינט עס נישט ערנסט. **דער חילוק:** ביי כתיבת השמות לשמה — ער ווייסט נישט די פולע השלכות, דערפאר נישט נאמן; ביי עיבוד העורות — ער ווייסט גוט וואס ער פארלירט, דערפאר יא נאמן.

הלכה — כתב אשורי און שרייבן א ספר תורה אויף יוונית

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"תפילין און מזוזות דארף מען שרייבן אין כתב אשורי. אבער בספרים — לויט רבן שמעון בן גמליאל — לא התירו לכתבם אלא יוונית בלבד. אבער כבר נשתכחה יוונית מן העולם ונשתבשה. לפיכך אין כותבין היום שלשתן אלא בכתב אשורי."

פשט: תפילין און מזוזות — נאר כתב אשורי. ספר תורה — לויט רשב"ג האט מען מתיר געווען אויך יוונית. אבער ווייל יוונית איז שוין נישט מער ריכטיג באקאנט, שרייבט מען היינט אלע דריי נאר אין כתב אשורי.

חידושים און הסברות:

- **דער רמב"ם'ס לאדזשיק פארוואס יוונית איז געווען מותר:** דער רמב"ם אין פירוש המשניות ערקלערט: יוונית איז געווען א שיינע שפראך וואס אידן האבן גוט געקענט. דער באוויז איז דער תרגום פון תלמי המלך (ספטואגינטא), וואס זיבעציג חכמים האבן איבערגעשריבן. דער תרגום איז אזוי באקאנט געווארן אז יוונית איז ביי אידן געווארן ווי א שירה.

- **קשיא — יוונית עקזיסטירט נאך:** אין גריכנלאנד רעדט מען יוונית עד היום הזה! ווי קען דער רמב"ם זאגן "נשתכחה יוונית מן העולם"?

- **תירוץ:** דער רמב"ם מיינט **נישט** אז קיינער קען מער נישט יוונית. זיין כוונה: **די היתר איז נאר אויף די ריכטיגע יוונית** — דער ספעציפישער תרגום פון תלמי המלך. **"נשתבשה"** מיינט אז די שפראך האט זיך געטוישט מיט דער צייט, און מ'קען מער נישט זיכער זיין אז א נייע איבערזעצונג שטימט מיט דעם אריגינעלן תרגום. ס'איז נישט א שאלה פון שפראך-קענטעניש, נאר א שאלה פון אויטענטיציטעט.

- **דער רמב"ם האט נישט געקענט יוונית:** דער רמב"ם האט **קיינמאל נישט געקענט יוונית.** ער האט נישט געקענט ליינען קיין יווניש׳ע אותיות, און ווען ס'קומט פאר א יוונישע ווארט אין דער משנה, **טייטשט ער עס פאלש.** דער ספר ערוך האט געקענט יוונית, אבער דער רמב"ם נישט. דאס איז קיין חסרון אויפ'ן רמב"ם.

- **דער רמב"ם'ס פאקטישע שטעלונג — אז יוונית איז נישטא מער — איז פשוט נישט ריכטיג.** אבער דאס טוישט נישט אויס פאר דער הלכה למעשה.

- **"אין כותבין" טייטשט נישט "פסול":** דער רמב"ם זאגט **"אין כותבין"** — מ'שרייבט נישט. ער זאגט **נישט** דאס ווארט "פסול". ער זאגט א מציאות — אז מ'קען עס נישט טון ווייל מ'האט נישט די שפראך — נישט א הלכה'שע תנאי.

- **קיין תנאי פון פארשטיין:** ס'איז **נישטא קיין תנאי אז מ'דארף פארשטיין** די שפראך פון דער ספר תורה.

הלכה — שלימות האותיות: מוקף גויל

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"וצריך להיזהר בכתיבתן שלא תדבק אות לאות, שכל אות שאין אויר מקיף לה מארבע רוחותיה פסולה."

פשט: יעדע אות דארף זיין ארומגענומען מיט ליידיגן פלאץ (גויל/אויר) פון אלע פיר זייטן. אויב אן אות קלעבט זיך צו אן אנדערע אות, איז זי פסול.

הלכה — תינוק שאינו לא חכם ולא טיפש

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"כל אות שאין תינוק שאינו לא חכם ולא טיפש יכול לקרותה, פסולה."

פשט: אן אות וואס איז נישט גוט געשריבן — דער שיעור איז: מ'נעמט א קינד וואס איז נישט זייער קלוג און נישט א נער, און מ'קוקט אויב ער קען

אידענטיפיצירן די אות.

חידושים:

- **פארוואס דווקא נישט א חכם און נישט א טיפש:** א **חכם** — ער קען שוין דעם פסוק, ער ווייסט שוין וואס דארף דארט שטיין, אזוי ער וועט "ליינען" די אות אפילו אויב זי איז נישט גוט געשריבן (ער ליינט פון זיכרון). א **טיפש** — ער קען גארנישט ליינען. מ'דארף א קינד וואס ליינט טאקע איבער דעם שטיין — ער ליינט יעדע אות ספעציפיש, נישט דאס ווארט.

[Digression: אזויווי לגבי עסן, אויב א הונט עסט עס נאך, הייסט עס נאך עסן — אזוי אויך דא: אויב א קינד (א מענטשליכע מינימאלע הבנה) קען עס נאך ליינען, איז עס נאך אן אות.]

הלכה — צורת האותיות: י' זאל נישט דמה'ן צו ו'

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"וצריך להיזהר בצורת האותיות שלא תדמה היו"ד לווי"ו."

חידושים:

- פון דעם רמב"ם זעט מען אז דער חילוק צווישן א י' און א ו' איז **נישט** לויט דעם בית יוסף'ס שיטה (וואס זאגט הלכות וועגן צורת האותיות מיט קוצין). דער רמב"ם רעדט פשוט פון דעם גרויס — א י' זאל נישט אויסזען ווי א ו'.

הלכה — נקב (לאך) אין קלף

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"לא יכתוב על נקב כלל. וכל שכן נקב שהדיו עובר לצד אחר. אף על פי שאין שם אלא קרע קטן תחתיו."

פשט: מ'זאל נישט שרייבן אויף א פלאץ וואו ס'איז דא א לאך אין קלף. קל וחומר א לאך וואו די טינט גייט דורך. אפילו א קליינע קרעק אונטן — זאל מען נישט שרייבן דארט.

חידושים:

- **"אין הנקב מפסיק הכתב כלל" — אבער לכתחילה נישט:** א נקב מאכט נישט אז דער כתב איז פסול, אבער **לכתחילה** זאל מען נישט שרייבן אויף א נקב.
- **עור עוף — לכתחילה נישט:** לכתחילה זאל מען נישט שרייבן אויף עור פון א פויגל, ווייל רוב מאל האט עס קליינע לעכערלעך — פון וואו די פעדערן זענען געוועזן.

הלכה — נקב נאכדעם וואס מ'האט שוין געשריבן (בדיעבד)

דער רמב"ם'ס ווערטער:

"נקב בעור אחר שנכתב — אם נקב בתוך האות, כגון תוך ה' או תוך מ' — כשרה. אבל אם נקב בירך של אות עד שנפסקה — והוא שלא תדמה ליו"ד — אבל אם נשתייר ממנה מלא אות קטנה, כשרה, ואם לאו פסולה."

פשט: אויב נאכדעם וואס מ'האט שוין געשריבן, האט זיך געמאכט א לאך אינמיטן אן אות ווי א ה' אדער מ' (וואו ס'איז סיי ווי דא א ליידיגער פלאץ אינמיטן) — איז כשר. אבער אויב דער לאך האט אפגעהאקט א שטיק פון דער אות — איז כשר נאר אויב ס'בלייבט גענוג אז עס זעט נישט אויס ווי א י'.

חידושים:

- **חילוק צווישן לכתחילה (פאר'ן שרייבן) און בדיעבד (נאכ'ן שרייבן):** לכתחילה — זאל מען נישט שרייבן וואו ס'איז דא א לאך. בדיעבד — אויב ס'האט זיך געמאכט א לאך נאכ'ן שרייבן, קומט עס אן וואו דער לאך איז.
- **פראקטישע שאלה:** א שטיק האט זיך צוריסן אינמיטן א שורה אין אן אלטע תורה — דאס איז נישט א "נקב בתוך האות", ס'איז א קריעה (ריס). דאס בלייבט אלס אן אפענע שאלה למעשה.

תמלול מלא

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה — הקדמה און פרק א'

הקדמה: פארוואס תפילין קודם ספר תורה?

רבותי, מיר לערנען מיט'ן הייליגן רמב"ם, מיר הייבן אן היינט א נייע זאך. ביז יעצט האבן מיר געלערנט וועגן וואס מ'זאגט, יעצט גייען מיר לערנען וועגן וואס מ'שרייבט, אדער וואס מ'לייגט אויפ'ן קאפ אדער אויפ'ן וואנט.

הלכות סת"ם, תפילין מזוזה וספר תורה. נישט סת"ם, ווייל סת"ם איז ספר תורה, תפילין, מזוזה. דא שטייט קודם תפילין, תמ"ס, תפילין, מזוזה, ספר תורה.

ר' יצחק האט געפרעגט פארוואס הייבט ער אן מיט תפילין, מזוזה, און נאכדעם ספר תורה. איך האב געזאגט אז תפילין איז זייער קאנעקטעד מיט תפילה, ס'איז א זאך וואס מ'טוט יעדן טאג. ס'שטייט אין חז"ל, וואס דער רמב"ם ברענגט עס שפעטער, אז מ'זאל ליינען קריאת שמע ווען מ'האט תפילין, און אזוי ווייטער.

יא, ס'איז דא געוויסע חומרות אין תפילין איבער ספר תורה. ס'איז דא אויך חומרות אין ספר תורה איבער תפילין. ס'איז לכאורה, איך ווייס נישט אויב ס'גייט אין די סדר פון די קדושה, ס'איז נישט מער הייליג א תפילין ווי א ספר תורה.

לכאורה דער תירוץ איז וואס דו זאגסט, ווייל ספר אהבה, וואס דו האסט בעסער געזאגט פריער, ספר אהבה איז דאך מצוות וואס מ'זאגט יעדן טאג. די מצוה פון תפילין איז נישט ממש א מצוה פון יעדן טאג, ס'איז א מצוה מ'ליינט דערפון, מצוה פון כלל צו שרייבן, אבער נישט ממש א מצוה פון יעדן טאג. אדער יעדן טאג, אבער ספר תורה האט עפעס צו טון מיט ציבור, און תפילין האט עפעס צו טון מיט יחידות.

דיגרעסיע: די מצוה פון כתיבת ספר תורה און אונזער נדבן

שוין, ס'איז א מצוה, מיר גייען לערנען וועגן די מצוה פון שרייבן א תורה, ס'קאסט אויך געלט. אויך צו לערנען די תורה קאסט אויך געלט. ממילא, מיר רעדן פון אונזער נדבן, הרב ר' יואל, דער מכון כולם, וואס ער איז מקיים די מצוה פון כתיבת ספר תורה דורכדעם וואס ער קויפט אונז ספרים, און ער קויפט די... איך ווייס נישט וואס הייסט א ספר, א ווידעא, עפעס א דין כתיבה האט עס, ווייל ס'שרייבט זיך אריין אין די קאמפיוטער. ס'האט די זעלבע ענין, און מזכה טובים. נישט חלילה, א הלכה קען מען דא נישט אננעמען, אבער צו באגריסן און אריינווארעמען איז עס זיכער גוט.

מנין המצוות: פינף מצוות עשה

יא, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה, דער רמב"ם רעכנט אויס, **יש בכללן**, אזוי ווי דער אייביגער רמב"ם ווייל דאך קובע זיין די תרי"ג מצוות ווי מיר האבן שוין דערמאנט, זאגט ער וואסערע מצוות זענען דא אין טאטאל צווישן די דריי סארט מצוות, תפילין, מזוזה, און ספר תורה.

זאגט דער רמב"ם, פינף.

- איינס, **ללבוש תפילין על הראש.**
- צוויי מצוות עשה.

ס'איז אינטערעסאנט אז אין ספר אהבה איך האב אמאל געטשעקט, איך געדענק נישט צו די אלע, כמעט נישט דא קיין מצוות לא תעשה, איך געדענק אפשר דא זענען דא זערא לא תעשה'ס אין דעם ספר אהבה.

אה, דאס איז וואס דו זעסט נישט פון אהבה. זייער גוט. אהבה איז וואס מ'טוט יא, נישט וואס מ'טוט נישט. שערות איז וואס מ'טוט נישט. דא האבן מיר דאך נאר א ליסט, יא. אכט מצוות עשה, עלף מצוות עשה, דאס איז די גאנצע מעשה. יא, זייער גוט. אקעי, זייער גוט, דאס איז טאקע די צעטיילונג פון אהבה.

תפילין – צוויי באזונדערע מצוות

זייער גוט. ס'איז דאך דא די מצוה פון תפילין, צוויי עקסטערע מצוות, אויף ראש און אויף יד. זייער גוט. וויאזוי דיביידע צוזאמען, ס'איז זייער אינטערעסאנט, דער רמב"ם ווייזט דאס, איך האב געקוקט אין ספר המצוות פריער, ער האט אן אנדערע וועג, וואס שטייט אין די גמרא אז תפילין אין מעכבי זה את זה, אין מנחות, שטייט דארט **תפילין של ראש אינו מעכב את של יד**.

זאגט די גמרא פשוט, ווייל איינס איז איין מצוה און דאס איז א צווייטע מצוה. זאגט דער רמב"ם, זעסטו אז ס'איז צוויי עקסטערע מצוות. וואס איז די שאלה? ס'איז אמת, שטייט אונז קוקן וואס אונז גייט אן, סעט לייגן ביידע צוזאמען, אבער ס'איז ביידע צוויי מצוות. פארדעם אונז מאכן צוויי ברכות, און זעסט וואס דער רמב"ם זאגט אבער.

מזוזה

יא. נאכדעם, די נעקסטע מצוה איז די מצוה פון מזוזה, **לקבוע מזוזה בפתחי השערים**, צו לייגן א מזוזה. זיי זאגן אז די מצוה איז צו לייגן די כתב אויף די מזוזה פון די פתחי השערים, ווייל מזוזה מיינט דאך שוועל. יא, אין די תורה מיינט דאס די שוועל. מזוזה איז געווארן א שם נרדף פאר די קמיע, פאר די תפילין בעצם. ס'איז לייגן תפילין אויף די קאפ און אויף די טיר פון די הויז. אבער מ'רופט עס לקבוע מזוזה, ס'איז אינטערעסאנט. בפתחי השערים. זייער גוט, דאס איז די מצוה פון מאכן א מזוזה.

ספר תורה – צוויי מצוות

נאכדעם איז דא צוויי מצוות פון ספר תורה, איין מצוה, **לכתוב כל איש ספר תורה**, צוויי מצוות פון שרייבן א ספר תורה, און דאס איז אז יעדער איד זאל שרייבן א ספר תורה פאר זיך, מצוה פון כתיבת ספר תורה. און נאכדעם פאר א מלך איז דא א מצוה מיוחדת אז ער זאל שרייבן א צווייטע ספר תורה.

געווענליך פאר א מענטש וואס האט נאר די מצוה פון איין תורה, אז ער שרייבט נאך איינס, האט ער נאכאמאל מקיים געווען די זעלבע מצוה, אפשר האט ער נישט מקיים געווען א נייע מצוה. אבער דער מלך האט א נייע מצוה אז ער זאל שרייבן א צווייטע ספר. יא, אזוי צו זאגן קומט אויס אז ער האט צוויי ספרי תורה. אבער סוף כל סוף איז נישט איין מצוה אז דער מלך זאל מאכן צוויי תורות. ער האט א מצוה וואס ער האט סתם אזוי ווי א איד. יעצט אז ער איז א מלך האט ער נאך א מצוה צו שרייבן נאך א תורה.

אזוי מיין איך אויך, אז אויב ער האט נאך נישט מקיים געווען, לאמיר זאגן ער איז געווארן א מלך יונגערהייט, ער האט נאך נישט געקויפט די ספר תורה, דארף ער מאכן איינס, איינס, און מיט דעם איז ער נאך נישט יוצא די ספר שני למלך.

די מכנה משותף: וואס פארבינדט תפילין, מזוזה, און ספר תורה?

זייער גוט. ביי מיר האבן מיר זיך געוואלט אפשטעלן אויף די הקדמה, און מיר האבן דאס שוין געלערנט אפאר מאל, עקשעלי, מיר האבן שוין געזאגט אז די הלכות, אה, אין ספר אהבה, הלכות עבודה זרה, למשל, איז הלכות אויך תפילה, ברכות, קנינים. תפילה, ברכות, קנינים איז צוויי עקסטערע מצוות. דער רמב"ם האט עס צאמגעשטעלט אין איין מסכת, און מיר האבן געזאגט די סברא. מיר האבן געזאגט אז עס איז איין נושא אדער איין סאבדזשעקט, תפילה, ברכות, קנינים איז אלע זאכן וואס מ'טוט אין בית המדרש, אזוי אין די סדר.

און דא אויכעט, די קאנעקשאן פון די אלע זאכן איז אז די אלע זאכן וואס מ'שרייבט, מ'שרייבט חלקים פון די תורה, אדער די גאנצע תורה. ס'איז א פלאי געווען פארוואס ער האט עס געוואלט שרייבן, וויבאלד דער רמב"ם האט געשריבן הלכות כתיבת ספר תורה.

אה, זייער גוט, דאס וואס איך האב געוואלט זאגן. די טעם איז ווייל די מכנה משותף פון אלע דריי איז אז זיי דארפן זיין געשריבן ביי א סופר סת"ם.

די אינעווייניגסטע סטרוקטור פון די הלכות

אבער למעשה אינעווייניג איז מער ווייניגער די ערשטע פינף, ווי ס'האט מען געזאגט? די ערשטע פינף פרקים איז הלכות תפילין, נאכדעם גייט פון ו'-ז' איז הלכות מזוזה, נאכדעם פון פרק ז' און ווייטער איז הלכות ספר תורה.

אבער די אנהייב איז בעצם הלכות כלליות. ער גייט זאגן אביסל, ער גייט אנהייבן מיט תפילין אין פרק א', אבער ער גייט זאגן אזוי ווי דו זאגסט, הלכות פון שרייבן, וואס א חלק הלכות זענען אנדערש אין מזוזה און ספר תורה, אבער ס'איז דאך א רינג, ער זאגט עס אלעס אויף איין מאל. וואס מיינט א סופר סת"ם? א כתב אשורית, א שרטוט.

פרק א', הלכה א': די פיר פרשיות פון תפילין

פארוואס הייבט דער רמב"ם נישט אן מיט א הקדמה?

זאגט דער רמב"ם אזוי, ער הייבט אן מיט... איז קודם גייט מען לערנען וואס מ'שרייבט אין די תפילין. אה, וואס מ'שרייבט אין די תפילין און וואס מ'שרייבט אין די מזוזה. און פון דא גייט די הלכה, וואס ער גייט זאגן, אה, איך האב דיך, האסט געשריבן גוט.

די ערשטע צוויי הלכות דא גייט זיין אזוי: ס'איז דא תפילין, מזוזה, ספר תורה, זענען אלע געשריבן חלקים פון די תורה. א ספר תורה איז די גאנצע, א תפילין פיר פרשיות, א מזוזה צוויי פרשיות. און ער גייט יעצט זאגן וועלכע זאכן זענען עס.

די משנה זאגט אונז אויס אז תפילין האט אין זיך פיר פרשיות, און דער רמב"ם גייט שוין גלייך אריין. ער וויל זאגן איז אז ממילא ווען מ'שרייבט דאס דארף עס זיין די גאנצע. דאס איז די עיקר הלכה וואס ער זאגט דא, סיי ביי מזוזה, סיי ביי תפילין, סיי ביי ספר תורה, איז אפילו אות אחת איז מעכב, ס'מוז זיין בשלימות די פיר פרשיות. דאס איז די זעלבע הלכה פאר אלע דריי זאכן, נאר יעדער איינער לויט זיין ענין וואס ער איז, דארף מען זאגן וואס ער איז און אז ס'דארף זיין די גאנצע. דאס איז די הלכה.

אסאך מאל הייבט דער רמב"ם אן מיט א קליינע הקדמה, אזוי ווי למשל ער האט אנגעהויבן הלכות תפילה, נחלת אבות וזכות אבות, און די אנדערע. ער זאגט אונז נישט דא אז די תורה זאגט אונז מ'זאל לייגן תפילין, און די חז"ל זאגן אונז אז תפילין איז פיר פרשיות. ער שפרינגט גלייך אריין צו עפעס ווי די צווייטע שטאפל. ער הייבט בכלל נישט אן מיט נישט אזא סארט הקדמה אזוי ווי דו זאגסט, די ד' פרשיות פלעטער וואס האבן אזוי ממש א שיינע היסטארישע הקדמה, אבער געווענליך אין רוב אנדערע הלכות הייבט ער אן מיט מצוות עשה אזוי, דא הייבט ער נישט אן.

דיסקוסיע: די ערשטע פרקים אלס הקדמה

ס'קען אבער זיין, איך טראכט יעצט אפשר, אז אין א געוויסע זין מאכט עס יא סענס דא, ווייל די ד' פרשיות איז וואו ס'שטייט אז מ'זאל לייגן תפילין. יא, אבער ער גייט שפעטער זאגן אז ס'איז א מצוה צו לייגן תפילין, אבער דו דארפסט קודם וויסן וואס א תפילין איז פאר דו קענסט עס לייגן.

סא אין א געוויסע זין, די פרק איז די הקדמה, אדער די ערשטע צוויי פרקים, ביז ער גייט פרק ג' מיין איך, אדער פרק ד', נאר אין פרק ד' גייט שטיין... איך געדענק אויך אין הלכות סוכה למשל הייבט ער אויף אן אזוי. אה, סוכה. דו דארפסט קודם וויסן מיט וואס מ'מעג מאכן א סוכה, און נאכדעם קענסטו רעדן וועגן וואוינען אין די סוכה. רייט, נישט וועגן וואוינען, וועגן לישב בסוכה. זיצן אין די סוכה, אדער... זיצן אין די סוכה. ס'שטייט קודם מיט וואסערע מאטעריאל מ'קען מאכן א סוכה.

קודם, וואס איז א סוכה? טעקניקלי איז אויך דא הלכות, דו קענסט דאך זאגן אז ס'איז א מצוה צו וואוינען אין א סוכה, און וואס איז א סוכה כשרה. אבער דער רמב"ם טראכט כאילו, דו דארפסט קודם האבן א סוכה, און נאכדעם אז דו האסט א סוכה קענסטו זיצן אין דעם, די הלכות פון זיצן.

זאגט ער דאך דא, קודם דארפסטו האבן א תפילין, דו ווייסט וואס א תפילין איז, גייט ער דיר זאגן ווען מ'טוט עס אן, וואס מ'טוט מיט דעם. סא אפשר לויט דעם מאכט עס גראדע יא סענס, קענסטו זאגן אז דאס איז די הקדמה.

ער האט נישט אנגעהויבן סתם צו זאגן הלכות כתיבת ספר תורה, ער האט אנגעהויבן צו זאגן וואס איז א ספר תורה. ווייל אין אנדערע ווערטער, אין וועלכע מצוה איז די הלכה? ס'איז נישט קיין מצוה, ס'איז די תנאים פון די חפצא דקדושה. וואס מאכט דאס פאר א כשר'ע תפילין?

רייט, אבער דער רמב"ם רעכנט אויך נישט אויס אזא מין בעיסיק זאך ווי אז ס'איז הלכה למשה מסיני אז תפילין דארף האבן די פיר פרשיות.

איי, ער גייט זאגן. אה, ווייל דאס איז א... דאס איז א... ברענגען א מקור, וויאזוי ווייסט מען אז מ'דארף שרייבן די פרשיות?

דיסקוסיע: דער מקור פאר די פיר פרשיות

ס'שטייט אין תורה בכלל אז ס'איז דא פיר פרשיות? ס'שטייט אין א משנה, ס'שטייט יא, די פיר פרשיות. אויף די פיר פרשיות שטייט **"וכתבתם אותם על מזוזות ביתך ובשעריך"**. שטייט "וכתבתם" מיינט ער רעדט וועגן זיך, "וכתבתם" די זאך וואס איך רעד יעצט, די שטיקל, די פרשה זאלסטו שרייבן.

יא, דער רמב"ם ברענגט נישט דאס דא, אפשר שפעטער ברענגט ער דאס, יא, וועגן דעם. ער ברענגט בכלל נישט די... ווי די... אקעי. אבער דו דארפסט געדענקען, די פרק רעדט אפילו נישט פון דעם. איך מיין אז אביסל אין פרק א' רעדט ער וועגן די פרשיות, אין פרק ג' רעדט ער פון די סדר הפרשיות. ער ברענגט קיינמאל נישט די נקודה וואס דו זאגסט, ער רעדט וועגן דעם בכלל. אבער די נושא פון די פרק איז נישט באמת יענץ, דו ביסט גערעכט, די סקופ איז קליין.

דו האסט נישט איינגעפירט אז איינער גייט... ס'איז געווען אבער אובּרי חכמים, איך ווייס צדוקים וואס האבן געשריבן אנדערע זאכן טאקע אין זייערע תפילין. אבער דער רמב"ם זעט אויס איז נישט געווען וואריד פון יענץ.

ווייל די צדוקים האבן מסתמא געהאלטן אז תפילין מיינט א קמיע, און וועלכע קמיע מיינט אז מ'לייגט עניטינג.

ניין ניין, דאס איז נישט ריכטיג. דאס האט דער רשב"ם אויפגעקומען אין די תורה. די עקטשועל צדוקים און די זאכן האבן געשריבן פשוט אנדערע זאכן אין זייערע תפילין. סאו איך ווייס נישט, זיי האבן געהאלטן אז תפילין מיינט א קמיע, און וואסערע קמיע קען מען שוין... ס'שטייט דאך נישט, יא, דער רמב"ם רעדט נישט וועגן דעם.

ס'שטייט דאך נישט אין די פסוק "וכתבתם פרשה זו", ס'שטייט "וכתבתם". איך קען זאגן שרייב עשרת הדברות, איך ווייס וואס.

די חכמים האבן געזאגט אז טוטפות מיינט פיר פרשיות, טט און פס, יא. זיי האבן געזאגט אז טוטפות מיינט פיר פרשיות, און זיי האבן געזאגט וועלכע פיר פרשיות. די פיר פרשיות וואו ס'ווערט דערמאנט די מצוה פון תפילין.

רייט, אבער ס'איז נישט דוקא. פארוואס זאל מען שרייבן די מצוה פון תפילין? אפשר זאל מען שרייבן סתם וויכטיגע מצוות, איך ווייס. מ'האט געקענט לערנען אנדערש. דאס איז די מסורה, די חכמים האבן אזוי פארשטאנען, האבן זיי מקבל געווען.

אבער דער רמב"ם גייט נישט אריין אין דעם, דו ביסט גערעכט, ער וואלט געקענט שרייבן. אפשר איז דער רמב"ם נישט געווען וואריד. אסאך מאל איז דער רמב"ם וואריד אז איינער זאל זאגן אן אנדערע פשט. דא זעט אויס אז ס'גייט פון די אנדערע פשטן, ער איז נישט געווען וואריד דערוועגן.

אבער דאס איז זיכער אז די פרק רעדט נישט וועגן דעם. די פרק איז דיסקרייבד וואס איז א תפילין, וואס איז א...

די פיר פרשיות – לשון הרמב"ם

ער זאגט אזוי, **"ארבע פרשיות אלו הן פרשת קדש לי ופרשת והיה כי יביאך שבספר שמות"**, די וואך איז והיה כי יביאך ה' אל ארץ, איז דא דארטן אפיקורסים אדער איך ווייס וואס.

איז דאס די וואך והיה כי יביאך פון פרשת וואס רעדט וועגן תפילין, פטר חמור, און די פאר זאכן. פון שמע, והיה אם שמוע, די פיר פרשיות.

זיי, ער רעכנט עס אויס, דער רמ"א דא רעכנט זיי אויס לויט די סדר ווי עס שטייט אין די תורה, רייט?

יא. קדש לי, אזוי לויט די סדר ווי עס איז

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה – פרק א' הלכה א' (המשך)

פארוואס שרייבט דער רמב"ם נישט די מצוה פון תפילין?

Speaker 1: ווייל, דו וואלסט געקענט זאגן לאו דווקא, פארוואס זאל מען שרייבן די מצוה פון תפילין? אפשר זאל מען שרייבן סתם וויכטיגע מצוות. איך ווייס, מ'האט געקענט לערנען אנדערש, דאס איז די מסורה, די חכמים האבן עס אזוי פארשטאנען, האבן זיי מקבל געווען. אבער די רמב"ם גייט נישט אריין אין דעם.

Speaker 2: דו ביזט גערעכט, ער וואלט געקענט שרייבן.

Speaker 1: אפשר איז די רמב"ם נישט געווען וואריד, אסאך מאל איז די רמב"ם וואריד אז איינער זאל זאגן אן אנדערע פשט. ער טוט נישט אויס אז ס'גייט פון די אנדערע פשט, ער איז נישט געווען וואריד דערוועגן. אבער דאס איז זיכער אז די פרק רעדט נישט וועגן דעם. די פרק איז דעסקרייבד וואס איז א תפילין, וואס איז א...

הלכה א': די פיר פרשיות פון תפילין

דער רמב"ם'ס ווערטער

Speaker 1: ער זאגט אזוי: **ארבע פרשיות אלו, שהן פרשת קדש לי, ופרשת והיה כי יביאך, שבסוף ספר שמות, ושמע, והיה אם שמוע.**

Speaker 2: וכן נבוכים, והיה כי יביאך, שמע, וואטעוור, זיי האבן געהאט אן אנדערע בקיאות, אדער אן אנדערע ווארט.

Speaker 1: איז דאס די והיה כי יביאך פון פרשת בא, וואס רעדט וועגן תפילין, פטר חמור, און די אלע זאכן, ושמע והיה אם שמוע. די פיר פרשיות, יא, זיי... ער רעכנט זיי אויס, די רמב"ם דא רעכנט זיי אויס לויט די סדר ווי זיי שטייען אין די תורה, רייט?

Speaker 2: יא, קדש לי, לויט די סדר ווי זיי שטייען.

Speaker 1: יא, יא, באלד אין פרק ג' וועט מען זען וואס איז די סדר וואס מ'דארף לייגן. אבער דא פשוט רעכנט ער עס אויס ווי ס'קומט אין די תורה.

נכתבות בפני עצמן

Speaker 1: **הן שנכתבות בפני עצמן** – זיי ווערן געשריבן עקסטער, ס'טייטש נישט מ'שניידט זיי נישט ארויס פון א געשריבענע ספר תורה אדער עפעס.

ומקיפין אותן בעור – מ'נעמט עס ארום מיט הויט.

ונקראין תפילין – מ'נעמט די פיר פרשיות, מ'דעקט עס צו מיט הויט, שפעטער וועט ער זאגן מער פונקטליך וויאזוי מ'דעקט עס צו מיט הויט, ונקראין תפילין. דאס איז די טייטש תפילין. דאס הייסט, דאס ווערט גערופן תפילין.

דיסקוסיע: פארוואס הייסט עס תפילין?

די פראבלעם מיט דעם ווארט "טוטפות"

Speaker 1: אונז האבן געזוכט פארוואס הייסט עס תפילין, ס'איז זייער אינטערעסאנט. די רמב"ם, אגיין, אפילו דו ביסט גערעכט, די רמב"ם וואלט געדארפט אפשר אריינגיין אין דעם. אפשר די תירוץ איז אזוי ווי מיר האבן גערעדט פון די רדב"ז אין די פריערדיגע הלכה, אז זאכן וואס ס'איז פשוט

וואס יעדער איינער טוט, יעדער איינער ווייסט, האט די רמב"ם נישט אריינגעגאנגען אין דעם. איך ווייס נישט צו ס'איז א גוטע תירוץ, אבער איך האב נישט געזען ווילאנג קיין בעסערע תירוץ.

אבער אונז האבן זיך געמוטשעט, אין די תורה שטייט **"וקשרתם לאות"** און **"והיו לטוטפות"**. "אות" ווייסטו וואס ס'איז, א צייכן, א סימן, א צייכן. אבער "טוטפות" ווייסט קיינער נישט וואס ס'איז די טייטש. די גמרא זאגט דאך, די טייטש פון "טט" בכתפי, "פת" באפריקי, איך ווייס נישט וואס איז די עברי טייטש. "טוטפות" איז אזוי הייסט די זאך, "טוטפות", גיי טייטש מיר עפעס.

און די תרגום... אזוי הייסט אזא מין זאך טוטפות. מ'האט עס געדארפט נאך ערגעצוואו טרעפן די טוטפות. ערגעצוואו אין גאנצן מלחמת שלמה המלך האבן זיי אויסגעשטעלט אן קרוין און זיינע טוטפות. איך ווייס נישט וואס, אבער ס'איז אריינגעפאלן בטעות אמאל. ס'פאלט נישט בטעות אריין אזא זאך.

Speaker 2: ס'איז טאקע, ס'קען נישט זיין.

Speaker 1: ס'איז נישטא ערגעץ anyway דערמאנט. אונז האבן עס דאך געזוכט אז מ'זעט נופת צופים און טוטפות האבן זיי א קשר, אבער ס'איז נישט די לשון, נאר ס'איז דורך א גמטריא. ס'איז דא נאך אפאר ווערטער. דער רב שרגא פראנק האט געשריבן א ספר, איך געדענק נישט וויאזוי ס'הייסט, מיט אלע ווערטער וואס שטייט נאר איינמאל אין גאנץ תנ"ך, אפאר הונדערט ווערטער וואס שטייט נאר איינמאל. ס'מאכט זיך, ווייל פונקט דא איז נישט דא אן אנדערע געלעגנהייט צו דערמאנען דעם טוטפות, זאל איך טון? וואס קען מען טון וועגן דעם? דו האסט נישט קיין ווערטערבוך.

דער תרגום אונקלוס — תפילין

Speaker 1: סאו, וואס זוכ איך דא? אה, תפילין. יא, סאו מיר האבן געזען אז... אה, אה, ס'קומט דער תרגום. קוק אויב דו לייגסט אן... נעכטן האבן מיר געלערנט אז מ'דארף לערנען שניים מקרא ואחד תרגום, ווייל מ'ווייסט נישט וואס ס'איז טוטפות. סאו מ'דארף זאגן... יעצט ווייסטו, נישט צווי זאכן, ווייל דו ווייסט אויך נישט וואס תפילין איז. דער תרגום מיינט צו זאגן ביידע תפילין, ווייל דו זעסט וויאזוי ס'איז. דער תרגום האט דאך יא בארויגט. דער תרגום האט געזאגט אז אונז ווייסן מיר וואס ס'מיינט טוטפות, און ס'איז דא א פשט אז ס'הייסט תפילין.

Speaker 2: יא, אבער ס'איז נישט קיין טייטש, ס'איז נאר נאך... ס'איז נאר א מחלוקת בין שם לשם.

Speaker 1: אין די תורה האט עס געהייסן טוטפות, און בלשון חכמים, אין די דרשות פון חכמים הייסט עס תפילין. ממילא זאגט ער דיר וואס ס'איז. יעצט ווייסטו וואס ס'איז ווייל דו גייסט אין שול, אבער ווען דו וואלסט געווען א גוי וואלסטו נישט געוואוסט וואס ס'איז.

איז ממילא עד היום הזה ווייסט מען נישט וואס ס'איז.

דער טור — מלשון פלילים

Speaker 1: דער טור טענה'ט אז תפילין איז מלשון פלילים, מלשון אזוויי א משפט, **"ונתנו בפלילים"**, א ויכוח כלפי מעלה מיט'ן אייבערשטן, א שמועס מיט'ן אייבערשטן. אזוי ווי תפילה. תפילה שטימט אזוי, אבער לכאורה האט ער פארשטאנען אז טוטפות, אדער תפילין, איז מלשון אות. אזוויי ס'שטייט "לאות", און אין די תורה שטייט דאך "אות", איז דאס איז ווי א ראיה, ס'איז א ראיה אז **"שם ה' נקרא עליך"**, אדער אז ס'איז דא א גאט, whatever. ס'איז ווי א ראיה, ס'ברענגט אן ארגומענט פאר א זאך. יא, פאר אים איז מלשון פלילים אז ס'איז א ראיה, ס'איז מלשון אות אדער עדות. אזוי האט דער טור פארשטאנען.

דער פשוט'ער פשט — תפילין מיינט קמיע

Speaker 1: אנדערע טענה'ן, אזוי זעט מיר אויס מער פשוט'ע פשט, אז די ווארט תפילין, אדער תפילה, איינס הייסט תפילה און צוויי תפילין, איז געווען אין די אמאל'יגע צייטן, אזוי האט מען גערופן אזוויי א קמיע, א זאך וואס איז ארומגענומען אזעלכע סארט זאכן. ס'איז א נאמען פאר די חפץ. זיי האבן געוואלט באשטעלן אויף עמעצן א קליינע שטיקל צעטל וואס איז ארומגענומען מיט א דיקע שטיקל לעדער, ווערט דאס אנגערופן תפילין. און די תורה זאגט אז מ'זאל נעמען די פרשיות און מאכן מיט דעם אזא קמיע.

ס'זעט אויס אז ס'איז געווען אזא מין פענאמען פון א קמיע, ווי א מענטש טוט זיך עפעס אן, ווי מ'זעט אין די גמרא אין הלכות שבת, מ'טוט זיך עפעס אן און מ'גייט דערמיט. און ס'איז דא עד היום הזה, א מענטש וואס איז א זאך וואס איז וויכטיג פאר דעם מענטש, אדער ס'איז סענטימענטאל, אדער ווייל ער פילט אז ס'איז א שמירה. די תורה זאגט, נעמט די פרשיות אין די תורה וואס רעדט וועגן אמונה און וועגן יציאת מצרים, מאכט זיי א קמיע.

איז לכאורה דאס איז די טייטש.

ראיה פון תרגום השבעים – phylacteries

Speaker 1: איך אויף ענגליש זאגט מען "פילעקטעריס", און דאס קומט פון די יווניש, די תרגום השבעים, וואס זיי האבן געשריבן די גריסע חכמים פון תפילין, זיי האבן געשריבן "פילעקטעריא", וואס איז אויף יווניש, און אויף יווניש פילעקטעריא טייטשט קמיע. סאו ס'זעט אויס אז די טייטש איז קמיע, און תפילין איז זעט אויס אויך אזא ווארט.

סאו זעט אויס אז דו האסט געברענגט צוויי דוגמאות, איינס פון אונקלוס און איינס פון תרגום יווני, אז טאקע אין לשון הקודש איז טאקע נישט דא קיין גוטע וועג פון מסביר זיין וואס ס'איז, אבער מ'ברענגט אריין א מילה פון אן אנדערע שפראך. דו ווייסט אזוי נישט וואס דאס איז.

וואס מיינט קמיע?

Speaker 2: ניין, אבער דו זעסט אז אידן האבן נישט אויפגעגעסן אסאך די קמיע, ווייל ס'ווערט נישט געברענגט אסאך, אונז באגעגענען עס נישט אין די תורה.

Speaker 1: אה, נאך קמיעות?

Speaker 2: ניין, דאס איז די אידישע קמיע.

Speaker 1: ניין, די איינציגסטע זאך וואס מיר באגעגענען איז אין מסכת שבת דארטן אין חז"ל. דו זעסט אז אין די תורה איז נישט געווען קיין אנדערע קמיעות אויסער די טוטפות.

מ'טרעפט יא אין חז"ל די לשון קמיע, די פועל, די ווערב קמיע, אדער די נאוון קמיע, סאמטיים אויף תפילין. סאו זעט מען אז זיי האבן פארשטאנען אז ס'איז בעצם... אין אנדערע ווערטער, דאס זאגן אונז ווייל מ'זאל פארענטפערן א קשיא. אסאך מאל קען פרעגן א מענטש א קשיא אז די תפילין איז א פאני זאך, מ'לערנט הויט, מ'לייגט א פעיפער, ס'קומט נישט אריין בכלל, ווייל אונז זענען נישט צוגעוואוינט בכלל צו די סארט זאכן. למשל, א ספר תורה פארשטייט יעדער איינער, ס'איז דא א זאך ווי א בוק, דאס איז א סארט בוק, ס'איז גע��אכט אויף די אלטמאדישע וועג וכו', פארשטייט יעדער איינער. אבער תפילין, די עולם ווייסט בכלל נישט וואס ס'איז.

יעצט האבן מיר דיסקאווערט אז תפילין איז א קמיע. וואס הייסט א קמיע? מ'נעמט א שטיקל פארמענט, מ'שרייבט אריין א וויכטיגע זאך, מ'לייגט עס... ס'איז אזוי ווי אסאך מענטשן האבן אין זייער בערזל א פיקטשער פון זייער טאטע וואס לעבט שוין נישט, יא? דאס איז א מין קמיע. א קמיע מיינט נישט אז ס'היט מיך אפ פון מזיקים, ס'היט מיך אפ פון פארגעסן. ס'היט מיך אפ פון... ס'ברענגט מיר געדענקען, יא, **"לזכרון בין עיניך"**. ס'איז דא מענטשן וואס האבן א געוויסע מין קייטל, איך ווייס ווער האט עס פון די האסטעדזשעס, ברוך השם ער איז שוין ארויס. עפעס איז זייער וויכטיג, ס'איז א נארמאלע זאך, מענטשן לייגן היינט באמפער סטיקערס אדער אלע אנדערע מיני וועגן פון זיך אידענטיפייען. א קמיע איז אדער א קמיע פון מזיקים, אדער איז פשוט אן עדות אז זיי אידענטיפייען זיך מיט'ן אייבערשטן און זיי אידענטיפייען זיך מיט אידישקייט.

אבער פארדעם הייסט עס תפילין, ווייל תפילין איז פשוט'ע טייטש קמיע. אזא סארט קמיע, אפשר אזא סארט קמיע וואס איז די עיקר נישט להגנה. אבער די מקובלים זאגן יא, איך מיין אפשר דער רמב"ם וואלט נישט געווען העפי אז תפילין, למה נקרא שמם תפילין, ווייל יא, די מקובלים זאגן יא חז"ל אזוי, יא, ס'איז דא פלעצער. אבער דער רמב"ם זאגט פריער אז מ'טאר נישט ניצן א ספר תורה פאר א קמיע. ער גייט אויף זאגן פארוואס דאס איז אזוי, וועגן דעם.

וואס טוט מען מיט די תפילין?

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם ווייטער, וואס טוט מען מיט דעם? דער רמב"ם זאגט אבער נישט... דא טוט דער רמב"ם יא ממש א סורפרייז, ער זאגט, דאס הייסט תפילין. דאס איז נישט געווען דאס ווארט תפילין. תפילין איז די באקסעלע מיט די פרשיות. און וואס טוט מען מיט דעם? מ'לייגט עס אויפ'ן קאפ, **"והיה לך לאות על ידך"**, און **"וקשרתם לאות על ידך"**, מ'בינדט עס ארום די האנט.

קשירה ביי של יד vs. של ראש

Speaker 1: דער רמב"ם זאגט נישט "וקשרתם על הראש", נאר אויף די יד ברענגט ער די לשון קשירה. אויך ביי די מצוה, באמערקט, **"והיה לך לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך"**. אינטערעסאנט. און ביי "וקשרתם", ביי "וקשרתם" שטייט דאך די של יד. די של ראש, די של ראש פון קאפ ליגט עס, ס'איז נישט געבינדן. אינטערעסאנט. די ראש איז גענוג פלאך, מ'קען עס לייגן. ס'מאכט א קשר. מ'לייגט עס דורך רצועות, אבער די רצועות איז דאך נישט די עיקר תפילין, די רצועות איז דאך די... ס'איז א חלק פון די תפילין.

אבער דא מיינט ער נישט צו זאגן די מצוה, וויאזוי די מצוה איז. ער מיינט צו זאגן אז דאס איז וואס א תפילין איז, אזא זאך וואס מ'טוט דאס מיט.

אפילו קוצו של אות אחת מעכב

די הלכה

Speaker 1: די הלכה וואס ער וויל זאגן איז דאס, אז **אפילו קוצו של אות אחת מארבע פרשיות מעכבות כולן מן התורה, עד שיהיו נכתבות שלימות כתקונן.**

מחלוקת ראשונים: וואס איז "קוצו של יו"ד"?

Speaker 1: סאו דא איז דא אן אינטערעסאנטע מעשה. דער רמב"ם זאגט די לשון "קוצו של אות אחת". יעצט, אין די גמרא, די לשון פון די גמרא איז געשטאנען "קוצו של יו"ד". אפילו "קוצו של יו"ד". ס'איז דא א גרויסע מחלוקת ראשונים וואס איז די טייטש "קוצו של יו"ד".

שיטת רש"י — דער פשוט'ער פשט

Speaker 1: מיינט א קליינטשיגע עק פון א יוד. אזוי ווי למשל א יוד האט דאך אזוי ווי צוויי חלקים, יא? אויף די רעכטע זייט קומט אראפ אזא קליינע שטיקל, און אויבן איז אזא ליין. איז פשטות טייטש, ווי רש"י האט געטייטשט, אז די קוץ מיינט דאס שטיקל. אויב דו וועסט נאר מאכן א דאט פון אויבן, וועסטו נישט וויסן אז ס'איז בכלל א יוד, ס'איז מעכב, ס'איז אויס יוד. דאס איז די פשטות'דיגע טייטש, קוצו של יוד.

א נאך פשוט'ערער פשט — צורת האות

Speaker 1: און ס'איז דא אפילו וואס ווילן זאגן אפילו נאך פשוט'ער, אז קוצו של יוד קען מיינען אז פשוט די סקווערנעסס דערפון. אין אנדערע ווערטער, ס'איז דא אותיות, למשל ביי יוד, ס'איז נישט ממש אזוי, אבער א סמ"ך מיט א מ"ם, אן ענד-מ"ם מיט א סמ"ך איז די זעלבע זאך, נאר די חילוק איז די רונדיגקייט. אדער אויך א דל"ת מיט א רי"ש, אונז מאכן מיר א דל"ת און מיר לייגן צו נאך א שטיקל, אבער ס'איז אמאל געווען אויך א שיטה אז די דל"ת און רי"ש איז די זעלבע זאך, נאר די רי"ש איז רונדיגער און די דל"ת איז שפיציג. איז דאס איז די קוץ, אז ס'מוז זיין, און נישט דו קענסט זיך פארטוישן מיט אן אות. אבער דאס איז די פשוט'ע פשט אפילו א קוצו איז מעכב, און דאס איז לכאורה די רמב"ן, אז א קוץ אחד מיינט פשוט די חלק העליון.

שיטת רבינו תם — דער קוץ שמאל

Speaker 1: רבינו תם אבער האט געהאלטן אז דאס שטימט נישט, ווייל אוודאי האט ער געהאלטן אז דאס איז פשוט, אפילו א קוצו של יוד, אוודאי דארפסטו האבן א יוד, נישט קיין יוד. ממילא האט רבינו תם מחדש געווען אז א יוד האט נאך א שטיקל, אויף די לינקע זייט מאכט מען, אזוי מאכן אונז אלע אשכנזים מאכן אזוי, אין אונזער יוד לייגט מען אראפ אביסל, אין א ספר תורה אביסל קומט אראפ אזא קליינע הארעלע אזא, און דאס הייסט די קוצו של יוד וואס איז מעכב. ביי די ענד, דאס הייסט ביי די אנהייב איז מאסיוו, א יוד גייט, זעט אויס אזוי, גייט, ביי די לינקע זייט, לעבן די... יא, ס'קומט עפעס ארויס א שטיקל.

ס'איז דא אנדערע וואס טייטשן אז קוץ מיינט די תגין, אבער דאס הייסט קוצו של רבינו תם, ווייל רבינו תם האט מחדש געווען א נייע, א נייע יסוד, חידוש אין די כתב, ווייל ס'שטייט נישט קוצו של יוד, ס'שטייט משנה גיין א קוצו של יוד.

א פשוט'ער פשט — יוד איז די קלענסטע אות

Speaker 1: אה, פשוט, איך האב נאך א פשוט'ע פשט, איך וויל זיך דערמאנען, איך דערמאן זיך. איר זאלט מיר מוחל זיין אז איך זאג אזויפיל זאכן, מיר וועלן שוין לערנען ווייטער. א יוד איז די קלענסטע אות. וועגן דעם זאגט מען אפילו א יוד, ווייל א קוצו של יוד איז די קלענסטע פון די קלענסטע. אויף ענגליש אויך איז דא אן עקספרעשאן, אפילו "one iota", איך ווייס נישט אויב איר האט אמאל געהערט. "Iota" איז פשוט א יוויניש פאר יוד. אז יוד אין יוויניש איז "iota". מען שרייבט עס אביסל אנדערש אין יוונית, אז מען האקט מער ווייניגער א קליינע ליין, און ס'איז פשוט די זעלבע...

Speaker 2: דו האסט לעצטנס געשריבן א בוך וואס הייסט "קיצור שולחן ערוך" אדער וואס?

Speaker 1: ניין, איך זאג דיר סתם. איך האב נישט געשריבן. איך זאג דיר סתם אן אינטערעסאנטע זאך. קיצור שולחן ערוך און מנורת המאור איז די זעלבע נקודה. דאס איז די הלכה, אז ס'דארף זיין שטימען.

זייער גוט. אפילו אויב ס'פעלט איינע פון די אותיות איז אנגעקומען א תורה, ווייל די באנד איז דעת אז ס'האט אלע פון די איד.

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה – פרק א' (המשך): "קוצו של יוד", עשרה דברים בתפילין, והלכות דיו וקלף

הלכה א' (המשך) – "קוצו של יוד" און "וואן איוטע"

Speaker 1: וואן איוטע, יא. איוטע איז פשוט א יוויניש ווארט פאר א יוד. אז א יוד אין יוויניש איז אן איוטע. עס מיינט, מען שרייבט עס א ביסל אנדערש אין יוויניש, עס איז אויך מער ווייניגער א קליינע ליין, און עס איז פשוט די זעלבע לעטער. עס איז דא א בוק וואס הייסט "קיצור של יוד" אדער וואס?

Speaker 2: ניין, איך זאג דיר סתם, ס'איז אינטערסאנט צו זען. "קיצור של יוד" און "וואן איוטע" איז די זעלבע נקודה. דאס איז א הלכה, עס דארף זיין בשלימות. זייער גוט. אפילו אויב ס'פעלט איינע פון די אותיות איז עס נישט קיין תורה, ווייל דאס דארף זיין דאס וואס האט אלע פיר פרשיות, מוז זיין בשלימות.

דער רמב"ם אויף מזוזה און ספר תורה

Speaker 2: דער רמב"ם דרך אגב, דו ווייסט אז די שרייבן פון פיר פרשיות זאגט ער נישט, ער זאגט א גאנצע ספר תורה, אפילו אויב ס'פעלט איין אות. איין מינוט, לאמיר זען, קודם לאמיר זען. קיצור, איך האב אים אויפגעזוכט. די זעלבע הלכה ביי ביידע. **וכן שתי פרשיות מזוזה, שהן "שמע" ו"והיה אם שמוע", אפילו אות אחת משתי הפרשיות, אפילו חצי קוץ**, עס פעלט אפילו איין ווינקל, **אינו תורה עד שישנם לכשיהיו בשלימות.**

דאס הייסט די זעלבע הלכה, אזוי ווי מזוזה דארף זיין געשריבן אן קיין שום חסרון, די זעלבע איז לגבי מזוזה און די זעלבע זאך לגבי א ספר תורה. אה, **וכן ספר תורה שחסר אפילו אות אחת, פסול.** אבער ספר תורה זאגט ער נישט אפילו "קוצו של אות", אינטערסאנט. אפשר א ספר תורה איז א ביסל וויניגער, עס מעג פעלן א קוץ? עס איז דא אפילו מפרשים וואס זענען נישט מסכים. מ'זעט דער כסף משנה מוטשעט זיך, וואס איז דער מקור פונעם רמב"ם אז א ספר תורה וואס עס פעלט איין אות איז פסול? ס'שטייט נישט בפירוש אין גמרא.

דיסקוסיע: דער מקור פון פסול ביי ספר תורה שחסר אות אחת

Speaker 1: דער רמב"ם האט עס סתם גענומען פונעם גמרא.

Speaker 2: יא יא, אבער ס'איז א מדרש, עס איז נישט קיין גמרא אין הלכה. ער ברענגט אז אפשר קען מען לערנען פון דארט, "אפילו ספר תורה חסר אות אחת". אבער פון דארט לערנט מען נאר אז... עס שטייט שוין. פון יענעם מדרש איז משמע אז זיי האבן געהאלטן אז ס'איז א פשוט'ע סברא, עס זאל בלייבן כתיקונה.

Speaker 1: אמת. קיינער זענען נישט מחלק אז מען זאל שרייבן אלע אותיות אין די תורה.

Speaker 2: די שאלה איז, ס'מאכט זיך די שאלה הלכה למעשה אויך, אויב מען גייט אין שול און מען זעט עס פעלט איין אות, צי מען דארף אויפהערן ליינען די תורה. דער רמב"ם לכאורה זאגט בפירוש אז עס איז פסול. ס'איז דא זיכער מפרשים, אנדערע ראשונים און אחרונים וואס זענען מחלק אינעם רמב"ם. איך דענק, איך האב געזען לעצטנס אז עס איז דא א תשובה פונעם ב"ח, ער האט אויך געטענה'ט אז וויבאלד אונז זענען נישט בקי בחסירות ויתירות, עס איז דא איבער דעם אויך א שאגת אריה. ממילא, איז אויב עס איז געטראפן א יוד וואס עס שטייט חסר ויתר... און ווייל מ'ווייסט נאך עניוועי נישט וואס דער אמת איז, איז ממילא קען מען נישט זאגן אז ס'איז פסול. אזוי ווי דער ב"ח טענה'ט, ס'איז דאך די עיקר אין די גמרא שטייט נאר "אי איכא חדא פסול", משמע אז נישט. סאו, אבער דער רמב"ם האט זיכער געהאלטן אז ס'איז פסול. אבער נישט צו נישט... אבער אפילו דער רמב"ם זעט אויס אז ס'איז דא א חילוק, אז מ'איז נישט אזוי יודע כל. מ'ווייסט נישט.

אקעי, עד כאן איז באופן כללי. יעצט גייען מיר לערנען מער הלכות פון די כתיבה.

הלכה ג׳ — עשרה דברים בתפילין, כולן הלכה למשה מסיני

Speaker 2: יא. זאגט דער רמב"ם, יא? דאס איז שוין אויף תפילין ספעציפיש. יא, אבער באלד וועלן מיר זען אז ס'איז דא זאכן וואס זענען אויך אויף ספרי תורה. **"עשרה דברים יש בתפילין"**, אזוי ווי מיר האבן געליינט א פאר הלכות צוריק, האט ער געמאכט א נומער, אזויפיל אזויפיל הלכות איז וויכטיג צו גדעדנקען, צען הלכות איז דא ביי תפילין. **"כולן הלכה למשה מסיני".** איך מיין אז די לשון "עשרה" שטייט אין די גמרא, אדער דער רמב"ם האט געמאכט די ליסט?

Speaker 1: ס'שטייט נישט, ער האט עס אליינס געמאכט.

Speaker 2: אקעי. **"כולן הלכה למשה מסיני, וכולן מעכבין, ואם שינה באחת מהן הרי התפילין פסולות."** אויב האט מען געמאכט אנדערש מיט איינע פון די צען זאכן.

וואס מיינט "הלכה למשה מסיני" ביי תפילין

Speaker 2: יא, און סאו מיר זעען אז ביי תפילין איז דא זאכן וואס זענען הלכה למשה מסיני. און די ריזען איז לכאורה, ווייל אזוויי דער רמב"ם האט מסביר געווען אין זיין הקדמה, הלכה למשה מסיני מיינט נישט אז ס'איז נישט דא קיין ראיה, ס'מיינט אז ס'איז א זאך וואס שטייט נישט געשריבן, ס'איז נאר א זאך וואס מ'האט געזען. און ס'איז מסתבר אז תפילין איז א זאך וואס איז געווען, מ'האט געזען אז מ'דארף עס אזוי טון, און ממילא די חכמים האבן געזאגט וועלכע חלקים פון וואס ס'איז געווען דארף מען ווייטער נאכמאכן אזוי, אבער ס'איז נישט קיין זאך וואס מ'דארף שרייבן.

ווייל אזוויי ס'שטייט נישט אין די משנה כמעט וועגן הלכות תפילין, ס'שטייט נאר ממש צוויי דריי הלכות, ווייל תפילין, מ'גייט אין בית המדרש, מ'זעט תפילין, סאו דארף מען זאגן הלכה למשה מסיני, אז מ'ווייסט אז דאס איז פון משה רבינו, מ'איז געגאנגען מיט אזעלכע תפילין, סאו דארף מען מאכן אזוי.

דיגרעסיע: פארגלייך מיט אתרוג

Speaker 2: למשל, אתרוג, הלכות פון אתרוג קען מען ארויסלערנען פון פסוק, ווייל אויך אתרוג, "הדר" איז דער רמב"ם מסביר, ס'איז א זאך וואס קומט פון פארן, מ'גייט עס ברענגען, סאו דארף מען עס ארויסלערנען פון די פסוקים. אבער די עצם אז ס'איז אן אתרוג, זאגט היינט דער רמב"ם אז ס'איז הלכה למשה מסיני. ס'איז גראדע יא דא א דרשה אויף דעם, אבער אויך איז דאס וויניג, ס'איז איינמאל א יאר, און ס'איז מער. אבער תפילין לייגט מען יעדן טאג. סאו וואס זענען די צען דברים, די צען הלכות?

צוויי פון די צען: דיו און קלף

Speaker 2: ער גייט נישט זאגן אלע צען. **שניים שבעיקר כתיבתן.** צוויי פון זיי איז נוגע כתיבה, מיר רעדן דא די פרק, די פרק איז וועגן כתיבה, כתיבה פון די פרשיות, און אויך בכתיבה וברצועה דעקן מיט עור, אזוויי מיר האבן פריער געזאגט, מיר דעקן עס איבער מיט עור, כתיבה איז די רצועות זאל מען צובונדן די רצועה של עור. האט אכט הלכות. זאגט דער רמב"ם, **והרי הן השניים שבעיקר כתיבתן**, דאס זענען די צוויי הלכות וואס איז נוגע ביים שרייבן די תפילין. איינס, **שכל כתבן אינו נכתב אלא בדיו**, מ'דארף עס דוקא שרייבן מיט א דיו און נישט מיט אן אנדערע מין וועג פון שרייבן. און די צווייטע, **שיהיו כל הכתובים על הקלף**, זיי זאלן זיין געשריבן אויף פארמעט און נישט אויף אן אנדערע... זאגט דער רמב"ם, איך גיי דיר מסביר זיין יעצט אין די נעקסטע פאר הלכות וואס די טייטש דיו און וואס די טייטש קלף.

הלכה ד׳ — כיצד מעשה הדיו

Speaker 2: יא? ער זאגט דא, ס'איז זייער אינטערעסאנט. דא איז שוין טעכניקל זאכן וואס איך בין נישט גענוג א בקי צו וויסן פונקטליך וואס ער מיינט, מיר וועלן זאגן וואס ס'שטייט, און אויב דער מנהג איז אנדערש זאל מען טון ווייטער וואס דער מנהג איז, איך וויים נישט. **כיצד מעשה הדיו?** וואס איז די פשט? לכאורה די שכל, אויב מ'וויל רעדן די שכל פון דעם, די שכל פון די אלע זאכן איז פשוט אז מ'זאל זיין גוט געשריבן. ס'איז א שיינע דיו. וואס הייסט דיו? אונז זאגן דיו מיינט טינט, אבער דו זעסט אז דיו מיינט אריגינעל א געוויסע סארט זאך, ס'שרייבט זיך בעסער, ס'איז מער קלאר, אדער וואטעוועער. מ'דארף אז ס'זאל זיין געשריבן בעסער, דאס איז לכאורה די ריזענינג דערפון. ס'איז אבער אזא קלף, אמאל פלעגט מען שרייבן נאך אויף פאפירוס, פאפירוס האלט זיך וויניגער ווי קלף, ס'איז אזא, יא, ס'איז אזא גרויל.

דיסקוסיע: צי האט זיך דיו און קלף אנטוויקלט במשך די יארן?

Speaker 2: זאגט ער, ס'שטייט מיר פאר אז די קלף און די דיו האט זיך אנטוויקלט במשך די יארן. ס'איז אינטערעסאנט, די גמרא שטעלט אראפ די בעסטע מעטאד פון שרייבן וואס איז דא אין א געוויסע צייט, אין זיין צייט, אדער אפשר די גמרא פון יענע הלכה איז שוין פאר אפאר הונדערט יאר פאר אים.

Speaker 1: פארוואס נישט משה רבינו? פארוואס נישט זאגן קיין קלף? ניין, ס'שטייט נישט אין די תורה שטייט אמאל געשריבן וועגן דיווארט דיו אדער קלף?

Speaker 2: ניין, און צווייטנס, פארדעם זאגט מען אז ס'איז הלכה למשה מסיני.

Speaker 1: רייט, מ'זאגט הלכה למשה מסיני, מ'דארף עס טון אזוי. ס'איז געווען אלעמאל געווען פארשידענע סארטן לעוועלס פון סיריעס שרייבן. ער זאגט, זפת ושעוה אדער וואטעווער, דאס זענען זאכן וואס אין געוויסע געגנטער וואקסט די מיני מאטריאלן, און אין א געוויסע צייט האט

מען עס אנגעהויבן פארמירן וכדומה. אבער דאס איז די הלכה אלעמאל געווען. זאלסט טון דווקא מיט די מאטריאל.

Speaker 2: יא, די שאלה איז דא א שאלה. לאמיר לערנען, לאמיר זען וואס דער רמב"ם זאגט. ווייל דו זעסט אז דא איז דא מער א דיטעיל וואס מ'דארף פארשטיין.

דער רעצעפט פון דיו

Speaker 2: יא, זאגט דער רמב"ם, יא, **כיצד מעשיה הדיו? מקבצין העשן של שמנים או של זפת ושעוה.** עשן, וואס קומט ווען ס'ברענט א פייער, פון שמנים או של זפת ושעוה, לאזט עס ארויס א שטארקע סארט אש, א שווארצקייט. אבער די שווארצקייט אליין איז חרוך, מ'קען עס נישט נאכנישט קיין טינט.

מ'מישט עס, **וגובלין אותו**, מ'קנעט עס, **בשרף האילן**, מיט עפעס א סירופ וואס קומט פון די בוים, **ומהדבש. ולוחצין אותו ועושין הרבה.** וואס מיינט לוחצין אותו? מ'קנעט עס.

Speaker 1: לוחצין איז אזוויו מ'האט געזען אין הלכות פסח? ס'מיינט אז מ'לייגט הייסע וואסער דערויף? עפעס אזוי?

Speaker 2: ניין, חליטה איז יענץ, ניין.

Speaker 1: אה, לוחצין. יא, לולתא חטין. אה, ס'מיינט מ'לייגט וואסער, עפעס אזוי. מ'מאכט עס נאס.

Speaker 2: עפעס אזא טייג?

Speaker 1: מ'מאכט עס נאס.

Speaker 2: עפעס אזא לשון לוחצין געדענק איך פון הלכות פסח.

Speaker 1: יא, דו ביסט גערעכט, דו האסט געזאגט אז חליטה.

Speaker 2: לוחצין אותו, יא, מ'ווייקט עס אין וואסער.

Speaker 1: מ'לייגט וואסער, עפעס אזא זאך.

Speaker 2: מ'ווייקט עס. **ודכין אותו**, נאכדעם צעמאלט מען עס, **עד שיהיה עשוי כעיגולין.** מ'מאכט פון דעם אזעלכע קרעקערס אזוויו, אזעלכע קליינע שטיקלעך. **ומייבשין אותו**, מ'פארטרוקנט עס, **ומצניעין אותו**, מ'לייגט עס אוועק. און ווען מ'דארף עס, ניצט מען עס פאר צו שרייבן מיט דעם.

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **ובשעת כתיבה**, ווען מ'נעמט עס ארויס און מ'וויל שרייבן מיט דעם, לייגט מען עס אביסל איינווייקן **אין מי עפצים וכיוצא בו.**

דיסקוסיע: וואס איז עפצים?

Speaker 1: וואס איז עפצים, ווייסטו?

Speaker 2: איך ווייס נישט.

Speaker 1: ס'איז ענגליש, וויאזוי זאגט מען עפצים? וואס איז די טייטש?

Speaker 2: ס'איז א מין בלום אדער א מין פרי.

Speaker 1: און ס'העלפט זייער שטארק, ס'מאכט די דיו גוט. איך מיין אז ס'מאכט די דיו גוט, דאס קענסטו זען, יא.

Speaker 2: וואס קען איך זען? איך שטעל זיך פאר אז דער רמב"ם זאגט אז ס'איז א מין בלום אדער...

Speaker 1: פארוואס נישט? ס'איז דאך שווארץ, ס'ווערט הארט, ער מאכט א הארטע.

פארוואס מי עפצים? — אז מ'זאל קענען אויסמעקן

Speaker 2: ער זאגט פארוואס ס'איז אזוי וויכטיג די מי עפצים וכיוצא בו, **שאם תרצה למחוק, ימחק.** די מי עפצים העלפט אז אויב דארף מען עפעס אויסמעקן, זאל מען עס קענען אויסמעקן. עס מאכט די דיו וויניגער permanent. אקעי.

זאגט דער רמב"ם, **"וזהו הדיו שמצוה מן המובחר לכתוב בו ספרים תפילין ומזוזות".** דאס איז די בעסטע דיו. **"ואם כתב שלשתן"** - אויב האט ער געשריבן...

Speaker 1: ער זאגט אז א פוצם איז א פירה. עפעס א מי פירות kind of thing, I don't know. אקעי. גידולי הארץ, גידולי הארץ וואס וואקסן פון דער ערד. עפעס וואס וואקסן. א weed וואס וואקסט אויף... אקעי.

בדיעבד: מי עפצים וקלקנתוס — כשר

Speaker 2: אקעי, דאס איז די דיו וואס איז מצוה מן המובחר צו שרייבן ספרים תפילין ומזוזות. **"ואם כתב"** - אויב האט ער געשריבן איינע פון די דריי, ספרים תפילין ומזוזות, נישט מיט די דיו פון אש, נאר ער האט גענוצט **מי עפצים מיט קלקנתוס**... יא, אן אנדערע סארט טינט. מי עפצים, דאס וואס מ'האט יעצט געלערנט, וואס מ'מישט עס אריין מיט די דיו. אבער יעצט לערנט מען אז מ'קען שרייבן מיט יענץ אליינס. **"שהוא עומד ואינו נמחק"** - אה, ס'איז אנדערש. דאס הייסט, די דיו איז מער נמחק. ס'איז מער לכתחילה ווייל מ'קען עס אויסמעקן. און ער זאגט אז מ'זעט אז ביי א סוטה שטייט "ומחה", ס'איז א זאך וואס מעקט זיך אויס. איז נעמט מען פון דעם אז ס'איז מער לכתחילה ווייל ס'מעקט זיך. אזוי איז די ריכטיגע טינט. אפשר יענץ ווייל מען עס מעקן, איז איינגעפאלן. ס'איז דא עפעס א שכל אין דעם. אקעי.

אויב האט מען עס געמאכט מיט מי עפצים וקלקנתוס, וואס מ'קען עס נישט אויסמעקן, איז עס אויך כשר. זייער גוט.

חידוש: "דיו" מיינט א ברייטערע דעפיניציע

Speaker 1: אה, זייער גוט. דא איז דער תירוץ פאר דיין שאלה וואס דו האסט געפרעגט צו דיו מיינט פונקט עפעס א געוויסע טעכנאלאגיע וואס איז געווען. זעט אויס פון דער רמב"ם, איך ווייס נישט וויאזוי דער רמב"ם האט פארשטאנען, אבער ס'זעט אויס פון דער רמב"ם פון די הלכה, אפילו פון בדיעבד, אז דיו איז טייטש א שטארקע גוטע טינט. די דיו וואס איז לכתחילה, אפשר איז דאס געווען ביי משה, אדער אפשר וואס איז די בעסטע, איז די וואס מ'האט יעצט געגעבן די recipe. אבער בדיעבד, anything איז גוט, ווי לאנג ס'איז "כתב שחור המתקיים".

ס'איז הלכה למשה מסיני אז ספר תורה זאל זיין געשריבן מיט זייער גוטע טינט, whatever זייער גוטע טינט מיינט. יא, איר טעכניקלי ברענגט דא די רמב"ם. איך ברענג דא די רמב"ם, וויאזוי חז"ל האבן אויסגעמשל'ט די בעסטע טינט. ס'איז נישט נאר א משל. וויאזוי חז"ל האבן עס אויסגעמשל'ט האבן זיי אויך נישט געהאלטן אז דאס האט משה רבינו גענוצט. זיי האבן געהאלטן אז משה רבינו האט גענוצט די ווייסע משחה אהילה. איך ווייס נישט. אבער זיי זענען געווען זיכער אז משה רבינו האט זיכער גענוצט...

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה — פרק א': דיו און עורות

הלכה ד': דיו — די הלכה למשה מסיני

דער רמב"ם'ס רעצעפט פאר דיו

ס'איז הלכה למשה מסיני אז א ספר תורה זאל זיין געשריבן מיט זייער גוטע טינט. וואטעווער זייער גוטע טינט ווערט גערופן. יא, טעכניקלי מיינט עס א געוויסע ספעציפישע זאך. ברענגט דא דער רמב"ם וואס חז"ל האבן אויסגעמשל'ט די בעסטע טינט. ס'איז נישט נאר א משל.

זיי האבן געהאלטן אז דאס איז וואס משה רבינו האט גענוצט. זיי האבן געטיילט אז משה רבינו האט גענוצט די וואסער פון ארץ ישראל. זיי זענען געווען זיכער אז משה רבינו האט זיכער געניג מחשיב געווען די תורה אז ער האט גענומען די בעסטע טינט וואס ער האט געהאט.

זייער אינטערעסאנט. ס'איז אינטערעסאנט אז ס'איז נישט מעכב, אבער יא, די טייטש פון דיווארט דיו, אז ווען ס'שטייט אין די גמרא דיו, מיינט עס די רעצעפט וואס דער רמב"ם ברענגט. דיו איז נישט סתם א שווארצע זאך. אבער די הלכה איז נישט, זיי האבן געהאט א קלער אריין פון די תורה אז די

אריגינעלע ספר תורה דארף זיך אויסמעקן אין וואסער, פון די מעשה פון סוטה. האבן זיי געזוכט ווי קען זיין א גוטע דיו וואס מ'קען אויך אויסמעקן. האבן זיי געהאלטן אז דאס איז די... ס'איז מסתמא דאס איז געווען די מנהג טאקע.

אבער וואס ער זאגט, סך הכל דער רמב"ם לייגט צו אז די גדר הלכה איז נישט אויף די פיזישע שטיקל דיו, די גדר איז אז ס'זאל זיין א דבר המתקיים, א גוטע טינט. סאו איך מיין אז היינט די סופרים נוצן נישט דער רמב"ם'ס רעצעפי.

דער רמב"ם'ס קשיא: וואס איז די הלכה למשה מסיני?

פרעגט דער רמב"ם, אם כן, אקעי, קוק, אין די לעצטע שטיקל זאגט ער עס אויך מער קלאר. **אם כן, מה היא אותה הלכה שנאמר בה שהיא כותבין בדיו?** איינמאל דו זאגסט אז איך זאג דיר הלכה למשה מסיני איז דיו, און דאס טייטש דיו, אבער אין די מינוט וואס איך זאג דיר אז ס'איז לאו דווקא, סאו וואס איז יא די הלכה למשה מסיני? אז מ'זאל שרייבן גוט? די גאנצע תורה זאל מען טון גוט, איך מיין. אה, זה קל וחומר, מ'זאל אלעס טון אין סדר, על פי די מצוות.

זאגט ער, **אלא שהם יהיו בצבעונים**, אז ס'זאל זיין שווארץ. סאו דיו טייטש שווארץ, בעיסיקלי. **כגון אודם ואודם יוצא בהם, שאם כתב בספרים או בתפילין או במזוזות אפילו אות אחת בצבע אחר, או בזהב**, אן אנדערע מעטאל, **הרי אלו פסולים**. סאו בעיסיקלי, ווען ס'שטייט הלכה למשה מסיני אז ס'דארף זיין דיו, מיינט מען צו זאגן הלכה למשה מסיני אז ס'דארף זיין א שווארצע פארב.

זייער גוט. אזוי לערנט דער רמב"ם, אזוי ווי ס'שטייט אין די גמרא, ווי ער האט גענומען דעם גאנצן שטיקל, אזוי פארשטייט ער. אקעי. ס'איז נישט אזוי קלאר, דער רמב"ם האט אזוי געלערנט. ס'איז נישט קיין מפורש'ע זאכן. אקעי.

קשיא: פארוואס האבן חז"ל נישט געזאגט "שחור"?

ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל די פשוט'ע קשיא אויף דעם איז, דאס איז די הלכה למשה מסיני אז ס'איז שחור, זיי האבן געוואוסט אזוי צו זאגן שווארץ. ניין, דיו, אבער ס'קען זיין, ס'איז א גוטע קוואליטי, אויב אזוי ווילן מיר א גוטע קוואליטי. ניין, אבער מיר ווילן גוטע קוואליטי פאר דיו. ס'איז אזוויי דו ביסט געגאנגען אין געשעפט, מ'האט געוואלט קויפן א שווארצן, האט מען געזאגט יא. מ'האט געוואלט קויפן א גרינעם, האט מען געזאגט אדום, איך ווייס נישט, וואטעווער. דאס הייסט, מיר דארפן וויסן צו די ווארט מיינט פונקט די חומר וואס איז געווען, אדער די איידיע. דער רמב"ם זאגט אזוי, ער האט פון דעם ראיות פון די גמרא וכדומה, ס'איז נישט פשוט מורא'דיג קלאר.

הלכה למעשה: היינטיגע סופרים

וואס דו הייסט תשובות נעמען? איך געדענק איז די היינטיגע סופרים על פי רוב שרייבן נישט מיט די רמב"ם'ס רעסיפי, און נישט נאר, אויב איך געדענק אין די פוסקים שטייט אז מ'פירט זיך נישט צו מאכן פונקט די אמאל'יגע רעסיפי, מ'פירט זיך בעיקר אזוויי די רמב"ם'ס אויספיר אז א גוטע שטאט יא איז דאס די עיקר. אבער נישט זיכער. דער רמב"ם האט אן אריכות וועגן וויאזוי פונקטליך מ'זאל מאכן די דיו. א תשובה. אקעי, איך זע נישט דא דער רמב"ם וואס זאגט די הלכה למעשה, איך ווייס נישט ווי ס'איז געגאנגען.

הלכה ו'-ז': שלשה עורות — גויל, קלף, דוכסוסטוס

דער פראצעס פון מאכן גויל

אקעי, ווייטער. יעצט גייען מיר לערנען די הלכות פון די פרגמענט אויף וואס מ'שרייבט, די עור. זאגט דער רמב"ם, **שלשה עורות הן**. מיר האבן געלערנט פריער אז ס'דארף זיין אלע קלף, קודם דארפן מיר וויסן וואס איז די טייטש קלף. זאגט דער רמב"ם אזוי, ס'איז דא דריי מיני עורות אויף וואס מ'שרייבט. דער רמב"ם גייט מסביר זיין, ס'איז דא דריי פארטס, ס'איז נישט דא דריי עורות, ס'איז דא אסאך מיני עורות. ער גייט זאגן דריי פארטס, דריי מיני עורות וואס מ'שרייבט. א רעגולער בהמה האט די דריי סארט עורות.

ער גייט זאגן וויאזוי ס'גייט. גוויל, עפעס וואס מ'רופט גוויל. ס'קען זיין אזוויי אין די גמרא זאגט מען גוויל אליבא דמאן דאמר, וואטעווער, וגוויל אליבא דריש לקיש, וקלף ודוכסוסטוס. דריי, אזוי הייסן זיי.

דער רמב"ם איז מסביר, **כיצד? מ'שינדט אפ די עור פון א בהמה אדער פון א חיה, און מ'רייסט אראפ אלע האר, מ'איז מעביר השער**, יא, מ'מאכט חלק, איך מיין אזוי הייסט עס, מ'נעמט אראפ די שער. **ואחר כך מולחין אותו במלח**, נאכדעם לייגט מען עס, זאלצט מען עס. **ואחר כך מעבדין אותו בקמח**, נאכדעם ארבעט מען עס אויס מיט קמח. די אלע זאכן מאכט בעסער די הויט. **ואחר כך בעפצא**, נוצט מען נאך מלח און קמח נוצט מען עפצא. אינטערעסאנט אז מען נוצט עפצא אין דיו און אין די הויט. ס'איז עפצא בעפצא. יא, ס'איז דא אסאך עפצא. איך ווייס נישט וואס די עפצא איז, אבער whatever דאס איז, איז עס אבער עפצא בעפצא. **וכיוצא בהן מדברים שמכווצין את העור ומחזקין אותו**, זייער אינטערעסאנט. עור איז גאנץ אויסגעשפרייט, און מ'וויל מאכן אז ס'זאל זיין טייט, מ'נעמט עס צוזאם, אז ס'זאל זיין מכווץ, אז ס'זאל זיין שטארק, ומחזקין אותו, **זהו הנקרא גויל**.

דער פראצעס פון שניידן צו קלף און דוכסוסטוס

די גאנצע שטיק עור, די עור ווען ס'איז נאך די גאנצע טעפ, נאכ'ן ווערן גוט אויסגעארבעט אבער נאך גארנישט צעשניטן, אויסארבעטן מוז מען, דאס מוז מען קענען. ווען ס'איז אויסגעארבעט הייסט עס גויל. און דערנאך טוט מען די פראצעס פון שניידן די עור און מאכן דינערע שיכטן. וויאזוי טוט מען עס? **ואם לקחו עור אחר שעבדוהו וחלקו אותו לשנים**, מען שניידט עס אין די דיקקייט, דאס הייסט מ'שניידט אינמיטן פון די הויט, **כמו שהעבדנין עושין**, אזוויי די מענטשן וואס ארבעטן מיט הויט טוען. וואס טוען זיי סאמטיימס? ער מיינט אזוויי כמו שהעבדנין, אז דו ווילסט וויסן די טעכניק וויאזוי צו שניידן, ס'איז דאך א דינע זאך, וויאזוי צו שניידן עס אין די ברייט, אזוויי אינצווישן, מוז מען פרעגן פון די עבדנין וויאזוי צו טון עס. איך האב דאך נישט געשניטן א שטיקל אין די דיקקייט פון די הויט, ס'איז דאך א קאמפליצירטע זאך, מוז מען פרעגן פון די עבדנין וויאזוי ס'צו טון, **עד שיעשו שני עורות**.

וואס געשעט דעמאלטס איז אז די הויט ווערט צוטיילט אין האלב, איז דא א דינערע שיכט, דאס איז מול השער, די דרויסנדיגע פארט, דרויסן פון די בהמה, **ואחד עב ורע שהוא מול הבשר**, דאס איז פון אינעווייניג פון די בהמה, דארטן וואו ס'דארף טאטשן די בשר. און מ'ארבעט עס גוט, אזוי ווי מ'ארבעט עס אויס מיט מלח, ואחר כך בקמח, ואחר כך בעפצא, נאכאמאל די זעלבע זאך, מ'נוצט די זעלבע דריי מאטריאלן אויסצוארבעטן. איז אזוי, יעצט האסטו געמאכט פון גויל, דער טאטע גויל האט יעצט געהאט צוויי בעיביס, קלף און דוכסוסטוס. **החלק שהוא מול השער**, די חלק פון די עור דער לעדער וואס איז לעבן די הויט, דער דרויסנדיגער פארט ווערט אנגערופן די חיצוניות, **וזה שלמעלה מן הבשר נקרא קלף**.

הלכה ח': אויף וועלכע עור שרייבט מען וואס

די הלכה למשה מסיני

און די הלכה למשה מסיני איז אזוי, אז וואס? הלכה למשה מסיני, די נעקסטע הלכה איז **שיהו כותבין ספר תורה על הגויל**.

יעצט וואס טוט מען מיט די אלע חלוקים? זאגט ער, די מנהג איז, די הלכה איז, אויף גויל. וואס טייטש גויל? די גאנצע הויט ווען ס'האט נאך אלע חלוקים, די גאנצע דיקקייט נאך איידער מ'האט עס צושניטן, דאס הייסט גויל. איז די הלכה למשה מסיני אז די ספר תורה זאל מען שרייבן אויף א דיקערע הויט וואס האט נאך די ביידע חלוקים, אויף גויל. און אויף וועלכע זייט פון די גויל? די גויל האט דאך די צוויי חלוקים. זאגט ער, טוט מען דאס במקום דארט וואו ס'גייט שפעטער ווערן גערופן די חיצוניות, **כותבין במקום השער**. מ'שרייבט אויף די זייט פון די שער.

די זעלבע הלכה למשה מסיני זאגט אויך אז תפילין דארף מען נישט שרייבן אויף אזא דיקע הויט וואס הייסט נאך גויל, נאר מ'קען עס שוין שניידן אויף

די הויט נאכדעם וואס מ'האט עס צושניטן, אויף קלף. מ'זאל שרייבן תפילין אויף קלף. תפילין שרייבט מען אויף די קלף. וואס איז די טייטש קלף? דאס איז די אינעווייניגסטע חלק, און מ'שרייבט עס פון אינעווייניג. **כותבין במקום הבשר**, די אינעווייניגסטע חלק. די זעלבע זאך, מ'נוצט די הלכה אז מ'זאל נוצן די אנדערע חלק פון די גויל, נישט די חלק וואס מ'נוצט פאר תפילין. מ'נוצט די חיצוניות, און יעצט שרייבט מען **כותבין במקום השער**, די דרויסנדיגע פארט. פון אינעווייניג שרייבט מען קיינמאל נישט. מ'שרייבט אדער פון די אוטסייד אדער פון די אינסייד. יעדער חלק, אויב ס'איז די גאנצע, שרייבט מען אויף וועלכע זייט? אויף די אוטסייד. אויב ס'איז די ביידע, דאן די אינסייד שרייבט מען אויף די אינסייד.

דינים פון שרייבן אויף די פארקערטע זייט

ס'איז זייער אינטערעסאנט. **כל הכותב בקלף במקום שער**, איינער וואס נוצט קלף, און מ'דארף שרייבן אויף די אינעווייניגסטע פלאץ, און ער שרייבט אויף די שער זייט, איז פסול. **או שכתב בגויל במקום הבשר**, איז פסול, ווייל ער האט עס נישט געשריבן אויף די ריכטיגע זייט.

א פארקערטע לאגיק: פארוואס ספר תורה אויף גויל?

ס'איז אינטערעסאנט, ספר תורה דארף מען האבן א גויל מיט עור. דעמאלטס וואלט מען דאך געקענט פארשטיין אז ספר תורה זאל מען אפשר קענען נוצן ווייניגער, די צושניטענע. אויב דו ווילסט שפארן, ס'איז א גרויסע שפארעריי ווען דו זאגסט אז פאר ספר תורה איז גענוג א דינערע הויט. אבער דא טוט מען פונקט פארקערט. ספר תורה וואלט מען געוואלט האבן אזא העווי גרויסע ספר תורה מיט זייער דיקע פארמעט, און קלף און מזוזות איז גענוג דינערע. אבער עס מאכט אן אפסטעידזש, עס דארף די חורבן פון די מזוזה'לעך, חורבן פון די הויט. עס קען אפשר זיין אז א ספר תורה איז גענוג איין ספר תורה פאר אפאר טויזנט אידן, א גרויסע בית המדרש. אקעי, הגם עס איז דא א מצוה אז יעדער איינער זאל שרייבן א ספר תורה, אבער תפילין איז אסאך מער וואס יעדער איינער דארף אנטון יעדן טאג.

הלכה ט': בדיעבד — ספר תורה אויף קלף

דער רמב"ם'ס פסק

אקעי, איז לאמיר ארויספירן. די הלכה למשה מסיני, וואס מיר ווייסן נישט פונקטליך וואס די ענין איז. די ענין איז נישט אז דאס איז געווען די בעסטע סדר וויאזוי עס צו מאכן. דו ביסט נישט קיין מבין אויף קלף, איך פרעג די סופר. דו גלייבסט באמונה שלימה אז דו זעסט הונדערט פראצענט? מיר וועלן רעדן וועגן דעם הלכה למעשה אין א סעקונדע. לאמיר אויספירן וואס די רמב"ם זאגט.

די רמב"ם פסק'נט דאך הלכה למשה מסיני. ער זאגט אז די סדר, א ספר תורה, אויב דו האסט די דריי מיני הויט, און דו שרייבסט די דריי מיני סת"ם אויף די אנדערע דריי פון זיי, דאס איז די הלכה למשה מסיני. אבער אויב מ'האט נישט געטון אזוי, נאר **כתב ספר תורה על הקלף**, מ'האט געשריבן א ספר תורה אויף די דינערע, אויף די קלף אליין, יא, איז **כשר. ולא נאה.** אבער אויף וואס קען מען נישט שרייבן? מ'קען נישט שרייבן קיין ספר תורה אויף קיין דוכסוסטוס. **ולא נתן גויל אלא למטה מן הדוכסוסטוס.** מ'האט געגעבן גויל, מ'האט געוואלט געדענקען אז דוכסוסטוס נישט. **אם כתב עליו ספר פסלה.** אויף דוכסוסטוס קען מען נישט שרייבן קיין ספר תורה. דאס איז די סייד, אין אנדערע ווערטער.

וכן אם כתב מזוזה על הקלף או על הגויל. מזוזה בכלל קען מען שרייבן אויף וועלכע צד מ'וויל. דאס וואס מיר האבן געלערנט אז א מזוזה דארף מען מאכן אויף א דוכסוסטוס, און יא, דאס איז **ולא נתן הדוכסוסטוס אלא למזוזה.** ס'איז א מצוה צו שרייבן. וואס איז מיט תפילין? זאגט ער נישט. ווען דו האסט געלערנט אז דוכסוסטוס איז פסול, האסטו געטראכט אפשר אז דוכסוסטוס איז נישט די זעלבע מאטעריאל, איז אפשר א שוואכערע מאטעריאל. אבער דו זעסט אז מזוזה איז דוקא אויף דוכסוסטוס. ס'איז נישט קוואליטי, ס'איז נישט אז ס'איז שוואכער. ס'איז א פייכאנס, אז מ'דארף טוישן די צד. ווי איך האב דיר געזאגט, דאס גייט אינסייד, דאס גייט אוטסייד. ס'איז דא א ריזן פארוואס יעדע איינס.

הלכה למעשה: עיבוד בזמן הזה

יעצט דארפן מיר ווייסן, הלכה למעשה איז קודם כל די רמב"ם זאגט אז אלע קלף, די אלע סארטן, דארפן זיין מעובד במי אפצים וכדומה. אבער הלכה למעשה פירט מען זיך נישט אזוי. און מ'מאכט עיבוד, אבער וואטעוועער די מנהג עיבוד איז בזמן הזה. רבי אברהם נח ברענגט אז דער רמב"ם האט שוין געפרעגט דעם רמב"ם אליין, ער זאגט אז קיינער ווייסט נישט ווי צו מאכן די...

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה – פרק א' (המשך): קלף בזמן הזה, עור בהמה טהורה, ועיבוד לשמה

הלכה ג' (המשך) – קלף בזמן הזה: למעשה פירט מען זיך אנדערש

אבער הלכה למעשה פירט מען זיך נישט אזוי. דאס הייסט, אונז מאכן עיבוד, אבער וואטעוועער דער מנהג'דיגער עיבוד איז בזמן הזה.

רבינו מנוח: דער רמב"ם'ס תשובה וועגן עיבוד במי עפצים

רבינו מנוח ברענגט אז דער רמב"ם האט שוין געפרעגט דעם רמב"ם אליין, ער זאגט אז קיינער ווייסט נישט וויאזוי צו מאכן די קלף אויף די צדדים וואס די גמרא איז לכאורה מעכב, ווייל קלף מיינט, פארט פון די דעפיניציע פון די אלע זאכן איז אז זיי זאלן זיין מעובד במי עפצים. אזוי איז משמע אין די גמרא. אבער אונז ווייסן נישט וויאזוי צו מאכן די עיבוד במי עפצים. אפשר סתם היינט איז דא א חכם וואס ווייסט שוין יא.

זאגט דער רמב"ם, אזוי זאל מען טון, ער זאל נישט שרייבן קיין ספר תורה וועגן דעם. דאס איז מחמת ספר תורה. דער רמב"ם ברענגט א תשובה פון אשכול, לדעתי שטייט דארט אויך אז רבינו תם זאגט אזא זאך, אז ער איז נישט מעכב די עפצים. ער האט שוין געהאלטן אז די הלכה דארף זיין מעכב, אבער נישט למעשה.

די פראקטיק בזמן הזה: מ'שרייבט אלעס אויף דער זעלבער קלף

די זעלבע זאך, דער גאנצער חילוק פון קלף און גויל, ווייטער, אונז פירן זיך בכלל נישט אזוי. אונז שרייבן, ווער ס'קוקט אין זיין תפילין און ספר תורה, אלעס שרייבן מיר אויף די זעלבע. און צווייטנס, אונז שניידן בכלל נישט די קלף בכלל.

וואס אונז טוען איז, די נארמאלע קלף וואס מ'קויפט אין די געשעפט איז אביסל אפגעריבן, ס'איז נישט די גאנצע דיקקייט פון דעם. און אויף וועלכע זייט שרייבט מען? מ'שרייבט פון די... וויאזוי הייסט עס... פון וועלכע זייט שרייבן אונז? אונז שרייבן ממקום הבשר, מיין איך.

בקיצור, ס'איז דא אסאך נוסחאות וואס מ'האט אין די קלף, און נישט דווקא אין די גמרא, נאר אפילו אין די רמב"ם זענען דא פארשידענע נוסחאות. ס'איז דא געוויסע נוסחאות וואס זענען מעורר אז לויט די פשוט'ע פשט פון די הלכה קומט אויס אז אונזערע קלף איז נישט ריכטיג.

די פוסקים'ס תירוץ: אונזער קלף איז מער נאנט צו קלף ווי צו דוכסוסטוס

אבער די פוסקים האבן שוין געזאגט אז אונזער קלף איז מער נאנט צו די קלף פון דא ווי די דוך, און די דוך איז געשטאנען קלאר אז ס'איז נאר לכתחילה אז ס'זאל זיין שחור.

וואס הייסט עס מער נאנט? יא, אבער אונזער קלף איז פון אור. ס'איז פון אור, אבער ס'איז נישט געמאכט די זעלבע וועג. אונז שניידן נישט די אור אויף צוויי, און נאך, אונז שניידן אפ א גאנצע... אונז מאכן עס דינער ווי די... א בהמה איז זייער דיק, און זיי מאכן עס זייער דין דערפון. זיי שניידן אפ די גראבקייט דערפון, און איך ווייס נישט פונקטליך וואס מ'טוט. ווען מ'מאכט א קליינע... אונז רופן עס קלף פאר סאם ריזן.

פאראלייך צו דיו: דער עיקר איז שיין און גוט

על כל פנים, לכאורה דער פריערדיגער תירוץ אזוי ווי ער ברענגט דורך אז די הלכה איז דא אז די עיקר איז אז ס'זאל זיין שיין, ס'זאל זיין גוט און שיין,

און זיי ווילן נישט קיין פראבלעם. די אלע הלכות איז אזוי ווי דער רמב"ם האט געלערנט אויף דיו. טאקע, הלכה למשה מסיני מיינט אז דאס איז די בעסטע, אבער... ניין, אבער ביי דיו האט ער אונז געזאגט מער, האט ער אונז געזאגט אז די עיקר ווארט איז אז ס'זאל זיין דיו שחור. דא זאגט ער אונז, ער זאגט נישט אז ס'זאל זיין די בעסטע מין פעיפער וואס איז דא.

אמת, אמת. ס'איז אסאך מער דעטאלט. און אויך קענסטו נישט זאגן אז די תורה האט נאר געוואלט אז ס'זאל זיין די בעסטע, ווייל דווקא די דוכסוסטוס און דווקא די גויל און דווקא די קלף.

איך ווייס אז דער רמב"ם זאגט, ס'איז נישט קלאר מפרש אין די גמרא, נאר ער האט געלערנט אז די צד השער איז נישט די ריכטיגע זייט צו שרייבן, און איינפאך וואס מ'זעט אז ס'איז א מצוה צו שרייבן אזוי. אפשר ווייל מ'זעט אז ס'גייט זיך אויסציען, ס'איז אן ענין אז ס'זאל זיין שוואכער, איך ווייס נישט.

בעל המאור און רבינו תם: אלעס איז כשר, מ'טוט וואס מ'האט געטון

עני קעיס, דער אזוי זאגט אויך דער בעל המאור, מיין איך, אז די הלכה איז אז אלעס איז כשר, אלעס איז כשר די גאנצע זאך למצוה, נאר רבנו תם האט געזאגט אז אונזער דיו האט א דין קלף, און מ'שרייבט עס מצד הבשר. בקיצור, ס'איז דא פארשידענע, ס'איז דא היינטיגע מענטשן וואס האבן חומרות און זיי מאכן אנדערש, אבער רבנו תם האט שוין געזאגט אז מ'טוט וואס מ'האט געטון שוין.

"פוק חזי מאי עמא דבר" — "שאל לסופר"

אזוי גייט די הלכה למשה מסיני. דער רמב"ן זאגט, "פוק חזי מאי עמא דבר", און "שאל לסופר". פרעג וואס דער סופר זאגט, טו וואס דער סופר זאגט. שוין. אזוי פיר איך זיך. ס'איז דא אנדערע מענטשן וואס זיי טוען בעסער און זיי וויסן בעסער וואס דער סופר... הלכה למשה מסיני גייט נישט אריבער צו ליסטעס, ס'גייט אריבער פון סופר צו סופר, אזוי ווי פון מויל צו מויל און רב צו רב, פאר וועמען ס'איז נוגע.

יא, אבער ס'איז קלאר אז ס'איז דא אנדערע וואס האבן געטוהן אנדערש. איך מיין אז דער רמב"ם זאגט אז דער באקאנטער סופר רעדט מיט די נעקסטע באקאנטע סופר, ס'איז נישט דא קיין מחלוקת. זיי טוען אזוי ווי דער רמב"ם, און רבנו תם האט געזאגט אז מ'טוט אנדערש. שוין, שוין.

איין זאך איז פסול: "אם כתב על הקלף בצד הדוכסוסטוס — פסולה"

למעשה גייט דיך א טעות אז ס'מוז זיין אז ס'איז כשר. שוין, האבן מיר געלערנט אבער די הלכה איז, און דער רמב"ם אויך לכאורה זאגט אז ס'איז בדיעבד, אבער איין זאך זאגט דער רמב"ם, יא, ס'איז פסול: אז אויב מ'שרייבט אויף די ראנג זייט די תורה, איז עס פסול.

אהא, דאס קומט שוין זיין. דאס האט ער יעצט געזאגט, **"אם כתב על הקלף בצד הדוכסוסטוס, פסולה"**. א תורה טאר נישט זיין אויף די דוכסוסטוס. אויב איינער וויל טענה'ן אז די היינטיגע קלף האט א דין דוכסוסטוס, איז דעמאלטס לויט דעם רמב"ם איז דאס פסול. אויך אויף דעם, אויף די הלכה איכעט איז דא אנדערע שיטות און חילוקים, זאגן אז עס איז יא כשר בדיעבד.

סברא: אפשר איז דער גאנצער חילוק נישט שייך

אקעי, עד כאן האבן מיר געלערנט וועלכע חלק פון די עור, וואס הייסט קלאף, די חלקים וואס מען דארף שרייבן. עס קען אבער זיין אז אפילו על פי הלכה, אויב דו קענסט נישט דערקענען א חילוק צווישן די היינטיגע קלאף און גוויל... מען קען דערקענען א חילוק, די שאלה איז צי עס קען נישט עפעס פסל'ן, ווייל די היינטיגע זענען נישט עפעס א דין, עפעס א הלכה, א דין אזא איז עס וואלט געווען לעבן די בשר. ס'איז דאך א נאמען פון א שוואכערע מאטעריאל קלאף. אויב די פראסעס דערפון איז אזוי אנדערש, אז אלע פון זיי זענען גוטע מאטעריאלס, אפגעזען פון וויאזוי ס'איז געמאכט... איך קען דעם הייליגן ערוך השולחן, ער ברענגט דאס אויך.

הלכה י' — עור בבהמה טהורה

אקעי, יעצט גייען מיר לערנען די הלכה פריער. ס'איז דא טענות, מען קען טענען אז די הלכה מוז נישט זיין. אויך דרך אגב, איך ווייס וואס איז בעסער און וואס ווייס איך. אלעמאל קען זיין אז מען ווייסט נישט צו מאכן יענע וועג, ווייל עס קומט אונז אויס בעסער אזוי, ווייל עס האט געוויסט וואס זיין, עס קען זיין די ספורים פון היינט פארזעען איין מארגן. עניוועיס...

יעצט גייען מיר לערנען אז תפילין און ספרי תורה דארף מען מאכן לשמה, דאס האלט מען פאר דעם, מען האלט דא לשמה. אבער ס'שטייט דא עפעס פריער, איך האב געשריבן לשמה, יא, דא נאך א הלכה. נאך א דין פון וואס די קלאף זאל זיין.

דער רמב"ם'ס ווערטער

זאגט דער רמב"ם: **"אין כותבין ספרים, תפילין ומזוזות אלא על עור בהמה וחיה ועוף הטהורים"**. דארף זיין קלאף פון כשר'ע בעלי חיים. **"הבא כותב על עור בהמה וחיה ועוף הטהורים"**. דארף זיין טהור.

זאגט דער רמב"ם, עס מיינט נישט אז עס דארף זיין כשר, אז עס דארף זיין פון א בהמה וואס מען האט געשאכטן, אפילו נבילות וטריפות שלהם איז גוט. עס זאל נאר זיין ממין הטהור.

דג טהור — פראקטישער פראבלעם

זאגט דער רמב"ם ווייטער: דאג טהור האט נישט דעם פראבלעם, ס'איז נישט קיין טמא'נע. אבער ס'איז א אנדערע סיבה, אויף הויט פון א דאג טהור קען מען נישט שרייבן, ווייל עס איז האמס, ס'איז זייער שמוציג, ס'איז נישט קיין הויט וואס מען קען ריינינגן. שיינע המוסר פוסקים, באבדו, ביים עס באארבעטן, בעבודה, המוסד איך ווייס נישט וואס. אנדערש ווי אנדערע עורות פון... א פיש איז פישיג, עס קען נישט זיין א פיש דאג טהור.

דוגמאות: קראקאדייל, סי ליין

למשל איך האב געטראכט צו מיך, אז דא זעט מען גוטע קוואליטי לעדער וואס איז פון קראקאדיילס, א קראקאדייל איז נישט קיין פיש, קראקאדייל איז א בהמה, אפשר פון עפעס א... יא, אפשר פון עפעס א שרץ המים, עפעס א חיה. רעדט ער דא פון א דאג טהור? און ס'איז אויך געוויסע סכנה. סי ליין האט אויך זייער א גליטשיגע גוטע הויט. איך וואלט נישט געוואלט מאכן א תפילין פון אים.

אבער ווען מ'לערנט הלכה קען מען יא רעדן ווער. איך בין דווקא יא גרייט צו רעדן ווער. אה, וואטעווער, איך מיין... אקעי, ס'איז נישט נוגע וואס דו פאסט. דאך תורה, געוויסע דוגמאות איז דא אזא רמז, נישט נוגע.

הלכה י"א — עיבוד לשמה

זאגט דער רמב"ם ווייטער. סאו יעצט זאגט מען, לערנען מיר אז די עיבוד דארף מען עס טון לשם ספר תורה. וואס דארף זיין א לשמה?

דער רמב"ם'ס ווערטער

זאגט דער רמב"ם, **"עורות של ספר תורה וקלפי תפילין, עושה אותן לספר תורה"**. ס'איז נישט פשוט דו קויפסט עס אין די מארקעט, נאר מ'דארף עס מאכן. **"צריך לעבד אותן לשמן"**, מ'דארף עס מאכן לשמן. **"ואם עיבדן שלא לשמן"**, אויב מ'האט עס אויסגעארבעט שלא לשמן, נישט לשם תפילין אדער ספר תורה, נאר סתם ווען מ'מאכט לעדער, אן צו וויסן צו זען פארוואס עס צו נוצן, איז עס פסול.

א גוי קען נישט מאכן לשמה

זאגט דער רמב"ם, קומט ארויס פון דעם אזא הלכה, אז א איד מוז עס טון, ווייל ס'דארף זיין לשמה, דארף א איד אונז זען פארוואס ס'איז. **"לפיכך אם עיבדן הגוי פסולין"**, אויב דער גוי באארבעט עס איז עס פסול. **"אפילו אמרנו לו לעבד עור זה לשם ספר או לשם תפילין"**, אפילו דו זאגסט אים אז די הויט דארף מען צו א ספר אדער צו תפילין, איז עס נאך אלץ פסול. פארוואס? **"שהרי הגוי על דעת עצמו הוא עושה, לא על דעת השוכר אותו"**.

דער רמב"ם'ס סברא: "על דעת עצמו הוא עושה"

דער גוי טראכט נישט פון תפילין און מזוזות ווען ער ארבעט דערויף, אפילו אויב דו האסט אים געהייסן. ער טראכט בכלל נישט פון דיר, ער טראכט פון זיך. ער טוט אלץ על דעת עצמו. א גוי פארשטייט נישט צו טון פאר א צווייטן. ער איז זיך נישט משפיל אז ער האט אין זינען די שכינה הקדושה, אז ער האט יראת שמים. ער ווייסט אז ער טוט עס פאר תפילין און פאר ספר תורה, אבער א גוי וואס ארבעט פאר א איד, ער ווייסט אז ער טוט עס פאר זיך. א גוי פארשטייט נישט די קאנצעפט פון טון פאר א צווייטן. ער איז על דעת עצמו הוא עושה. ער טוט עס ווייל ער וויל.

דיסקוסיע: חילוק צווישן גוי און אידישער ארבעטער

סאו אויב למשל דו האסט א טשיף אידישע ארבעטער, און דו זאגסט אים, "איך דארף עס", די אידישע ארבעטער טראכט אויך פון זיך, ער טראכט פון זיין אכט דאלאר א שעה. ס'איז נישט די פוינט. וואס איז די פוינט? דו דארפסט צאלן פאר די אידישע ארבעטער. א גוי איז על דעת עצמו הוא עושה, ווייל ער טוט נאר זיין ארבעט. יעדער איינער טוט נאר די ארבעט.

ניין, ניין. א גוי פארשטייט נישט די קאנצעפט פון טון פאר א צווייטן איד. א איד פארשטייט דאס, א גוי פארשטייט נישט. ער טוט עס על דעת עצמו. **"לא על דעת השוכר אותו"**. איך מיין, א גוי פארשטייט נישט צו טון פאר א צווייטן.

כלל: "כל דבר שצריך מעשה לשמה, אם עשאהו גוי – פסול"

לפיכך, באמת איז דאס די הלכה, דאס איז על פי רוב. וואס שטייט ביי אנדערע זאכן אויך? ס'איז אנדערש. למשל... ניין, ס'איז דא, דער רמב"ם זאגט אז ער האלט אז ס'איז גארנישט לגבי ספר תורה. ניין, ניין, דאס איז די ווארט. ס'איז א עירוד אדער מין טראפן. ניין, דאס איז די ווארט. ניין, דאס איז א... לשמה מיינט אז ער זאגט די זאך.

חרש שוטה וקטן – עומד על גביו

ס'שטייט, ער ברענגט דעם רמב"ם נאך, ס'שטייט אין הלכות גיטין אויך אזוי. ס'הייסט א חרש שוטה וקטן למשל, עומד על גביו והוא כותב, איז יא כשר. ווייל ער טוט על דעת הטוען. וואס הייסט דעם? א גוי טוט נישט על דעת הטוען, א גוי טוט פאר זיך. א איד וואס איז נישט קיין פרומער, א איד טוט אויך פאר א ספר תורה. א גוי האט נישט פאר א ספר תורה, אפשר האט ער זיך אין א שטערן. א מענטש איז נישט א גוי וואס איינער פאר דיר ווייסט, יא, ס'איז נישט פשוט אז ס'איז גענוג. אקעי, אבער א מזוזה יא.

מזוזה דארף נישט עיבוד לשמה

מיר האבן א כלל, כל דבר שצריך מעשה לשמה, אם עשאהו גוי פסול. יעדע זאך וואס דארף א מעשה לשמה, אויב א גוי האט עס געמאכט איז פסול. ס'איז אויך מסתמא א סוכה לכאורה. א סוכה דארף זיין לשמה, אבער... מעשה סכך, יא. אה, אויך נישט. אפשר לשם צל.

אבער דער רמב"ם זאגט ווייטער, אבער מזוזה אינה צריכה עבודה לשמה. א מזוזה דארף נישט עיבוד לשמה. ווייסטו נישט עבודה, ס'איז א מעבד. עבודה, עבודה. ווייסט וויאזוי מ'שרייבט? ס'איז מעבד, פון די תורה שטייט אין לוודי המקובלות. נישט עבודה. עבודה איז אן אנדערע זאך, אבער דא שטייט עבודה. יא, יא. לעבד אור זה, נישט לעבוד על אור זה. יא, יא, לעבד.

דער רמב"ם'ס תשובה: פארוואס מזוזה דארף נישט עיבוד לשמה

און דער... מ'האט געפרעגט, די חכמי לובלין האבן געפרעגט פאר'ן רמב"ם, פארוואס א מזוזה דארף נישט קיין עבודה לשמה, האט ער געזאגט, ער ווייסט נישט פארוואס, ס'שטייט אין די גמרא ביי דעם, און ס'שטייט נישט ביי יענץ!

גוט, ס'זעט אויס אז א מזוזה איז א שוואכערע, ס'איז אויך קען זיין פון די דחיות וואס איז פסול פאר יענעם. זאגסטו איך מאך הצד השווה, ס'איזביידע אן ענליכע זאך? ער זאגט ניין, ס'איז נישט די זעלבע זאך, אז ספר תורה און תפילין איז א חובת... אה, ער זאגט אזוי, א מזוזה איז א חובת הבית.

ווייל ער האט נישט קיין הויז, דארף ער נישט... נישט ער האט נישט קיין הויז. רוב מענטשן האבן הייזער. איך מיין צו זאגן, ער האט נישט קיין חיוב צו מאכן א מזוזה, ער האט נאר א חיוב צו לייגן א מזוזה אויב ער האט א

טיר. ס'איז זייער אינטערעסאנט. קוק אויף די לשון אריין. יא, אבער קוק אויף די לשון.

דער רמב"ם'ס חידוש: עיבוד לשמה איז כדי שיעשה אותה יפה

דער רמב"ם זאגט אביסל אנדערש. סארי, סארי, סארי. דער רמב"ם זאגט, פארוואס דארף מען עיבוד לשמה? **"כדי שיהא זריז בעיבודה ויעשה אותה יפה"**. ס'איז א נייע עמדה, סארי, ס'איז א נייע למדנות אז... אז דאס זאגט דער רמב"ם אין תשובה. יא, ער ברענגט די לשון הרמב"ם. ס'הייסט, איך האב געמיינט אז עיבוד לשמה איז עפעס א קדושה. ס'איז פשוט'ע זייט אז מ'דארף עס וויסן צו מאכן גוט.

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה – פרק א', הלכות ה'-ט': לשמה, סרטוט, שלא מן הכתב, והסופר

הלכה ה' (המשך) – לשמה ביי עיבוד: דער רמב"ם'ס תשובה

Speaker 1:

אבער ס'איז דאך דאס וואס ער זאגט אז א גוי, דער גוי האט נישט קיין חשיבות פאר תפילין. אפילו ער גייט עס מאכן גוט, טראכט ער אויס א מער א טייערערע איירן, ער זוכט עס צו מאכן בעסער. ער האט נישט די... ער גייט עס נישט מאכן אזוי גוט. א איד מאכט עס מיט א גרעסערע יראת שמים. ממילא, זאגט דער רמב"ם, ס'שטערט אונז נישט אז ס'וועט ווערן א כלי ווערן. פארוואס? ווייל "נוה ויש לו בית".

אה, לכאורה מיינט ער, איך כאפ וואס ער מיינט צו זאגן. ער ברענגט עס נישט אזוי גוט. ווייל א ספר תורה מוז מען, און תפילין לייגט מען, דארף מען האבן א איד.

Speaker 2:

ניין, ניין, ס'איז א פשוט'ע זאך. ס'איז א מצוה קיומית. א ספר תורה און א תפילין איז א חיוב. יעדע איד מוז האבן א ספר תורה. מ'לייגט אים א תורה, אז מ'שרייבט עס. אז מ'שרייבט אדער מ'קויפט. א מזוזה איז נישט קיין חיוב, נאר אזוי ווי ציצית, אויב דו האסט א הויז. עקזעקטלי. ס'איז נישט קיין חיוב, ס'איז נישט אזא שטארקע מצוה. דו ביסט נישט מחויב צו האבן א געיט, דו ביסט נישט מחויב צו האבן א בית. רוב מענטשן האבן הייזער, אבער ס'איז נישט אזא... ס'הייסט א ווייניגער חמור'דיגע מצוה ביי אים וועגן דעם.

דער גרויסער חידוש: וואס מיינט "לשמה"

Speaker 2:

אבער ס'איז נתגלה געווארן א גרויסע חידוש, אז ווען מ'שטייט דא אז מ'מאכט די מצוה לשמה, מיינט ער צו זאגן אז מ'זאל מאכן א גוטע דזשאב. ס'איז נישט סתם עפעס א מיסטישע זאך. אזוי זאגט דער הייליגער רמב"ם אין זיין תשובה, וואס דער כסף משנה און אלע ברענגען אראפ די זייט.

איי גוט. אבער מ'גייט עס נישט נוצן עניוועי אויף למעשה, הלכה למעשה. די נפקא מינה איז דאך לכאורה די הבנה.

דיסקוסיע: א גוי קען דאך אויך מאכן א גוטע דזשאב

Speaker 1:

איך מיין, ביי א קאמפאני גייט מען היינט פראדוצן די בעסטע תפילין.

Speaker 2:

ניין, איך זאג אבער א הבנה אז לשמה, וואס מיינט מען צו זאגן ביי א גוי? א גוי מאכט דאך אויך... ער גייט אריין אין א ריזיגע קאמפאני. ס'איז נישט אז א גוי מאכט נישט גוט. ער גייט אים מאכן אזוי ווי ער איז דער בעסטער פון די בעסטע.

די עבודה לשמה מיינט נאר... איך זאג, ווען מ'שרייבט אויף די מצות בעקערייע "לשם מצת מצוה", איז נישט אז מ'זאל נאר טראכטן, "איך האלט אין זינען, איך האלט אין זינען". מ'זאל טראכטן, "איך מאך דא אן ערנסטע זאך, איך מאך דא פאר די מצוה, עס דארף זיין זיכער כשר, איך מאך זיכער

ס'איז נישט קיין חמץ". מ'זאל עס טון מיט אן ערנסטקייט. אזוי ווי די כוונה לתפילה מיינט אויך, דו זאלסט וויסן וואס דו טוסט יעצט.

ס'איז פשוט, אבער דא איז עס מער אז דו ווילסט טון א גוטע דזשאב. די עיבוד, די אויסארבעטן די עור, איז דא איינער וואס מאכט א שוואכע דזשאב, עס פאלט סתם נאך צוויי יאר. ער מאכט א גוטע דזשאב, עס האלט הונדערט יאר. דאס איז די טייטש לשמה.

אקעי, איך גיי מאכן א הפסקה, איך גיי דארפן סטאפן ברענגען מיין בעיבי. לאמיר זען.

הלכה ו' – סרטוט (שורות קראצן)

Speaker 2:

שוין, האבן מיר גערעדט אז מ'דארף מאכן א הרדל. יעצט קען מען זען נאך דינים פון די קלף אדער די כתיבה, וואס דו ווילסט רופן. נאך א הלכה למשה מסיני, נישט איינקויפן א ספר תורה... דאס איז אזויווי צווישן די קלף און די כתיבה.

ס'איז א הלכה למשה מסיני, **"אין כותבין ספר תורה ולא מזוזה אלא בסרטוט"**. ספר תורה און מזוזה דארף מען סרטוט. תפילין איז נישט מעכב אז מ'זאל טאקע סרטוט'ן, אבער אונז מאכן מיר קראצן. דאס הייסט, מ'מאכט א ליין מיט א רולער, מ'מאכט א גראדע ליין. זיי רופן עס די ווארט "סרגל" דארטן.

דער טעם פאר סרטוט

Speaker 2:

און דאס איז פארוואס? ס'זאל זיין שיין, אנשטאט ס'זאל ארומטאנצן די... אבער תפילין איז נישט מעכב, משא"כ ספר תורה ליינט מען, און מזוזה זעט אויך אויס אז ס'איז עפעס וואס מ'קען עס זען. ס'הענגט, אבער עפעס מ'קען עס זען, מ'קען עס ליינען. רבי יחיאל מאיר טענה'ט אז מ'דארף לאזן די מזוזה אפן, מ'זאל עס קענען ליינען. אבער מ'דארף עס קענען זען, אזוי זעט דא אויס.

אבער ס'זעט אויס אז סרטוט, ווייל מ'ליינט, ס'זעט אויס ס'העלפט מער פאר די קורא ווי פאר די כותב. דער סופר איז מאכט אז ער קען זייער גוט טראפן, ער איז נישט... ס'זאל זיין שיין, נישט ס'זאל ארומטאנצן. ס'העלפט פאר די ליינער צו פאלגן די ליין, ספעציעל ווען ס'איז געשריבן קליין.

מ'רעדט דאך אז די קמיעות זענען געווען סתם געשריבן. יא, ס'איז שענער, ס'איז פשוט שענער, אבער ס'איז שענער לנוי קריאה. אבער ס'איז נישט מעכב. ס'זעט אויס אז די וועג וויאזוי די אלע קמיעות זענען געווען, איז געווען אז ס'איז געווען שטארק צוגעמאכט, מ'האט עס נישט געעפנט. ס'מאכט סענס אז מ'זאל נישט קענען אסאך זען אינעווייניג. אפילו.

ס'איז דא וואס טענה'ן אנדערש אז א מזוזה דארף מען טשעקן, משא"כ א תפילין, משא"כ א ספר תורה.

אקעי.

הלכה ז' – שרייבן שלא מן הכתב (פון אויסנווענינ)

Speaker 2:

יעצט, נאך א הלכה, נאך א חילוק, אויך די חילוק פון תפילין מזוזות מיט ספר תורה. דא איז פארקערט, דא איז תפילין די זעלבע ווי מזוזות, און אנדערש ווי ספר תורה.

זאגט ער, נאך א הלכה, **מותר לכתוב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב**. אויב דער סופר געדענקט די צוויי פרשיות, קען ער עס שרייבן פון זיין קאפ. פארוואס? **שהכל גורסין פרשה זו**, ווייל אלע קענען גוט די פרשיות. אבער ספר תורה אסור.

וועלכע פרשיות?

Speaker 2:

די פרשיות פון "שמע" און "והיה אם שמוע". מען זאגט עס, "קדש" און "והיה כי יביאך". אונז האבן מיר א מנהג אין די סידור שטייט אז מ'זאל עס זאגן יעדן טאג, אבער ס'איז נישט קיין הלכה אז מ'דארף עס זאגן. ס'זעט אויס אז ס'איז נאך אלץ געווען דער מנהג אז מ'זאגט עס.

Speaker 1:

ניין, ס'איז דאך אויך פשוט, דער וואס שרייבט תפילין און מזוזות האלט אין איין שרייבן תפילין און מזוזות.

Speaker 2:

אבער ער זאגט "שהכל", יעדער ווייסט עס. נאכאמאל, אה, "שהכל גורסין פרשה זו". אז ער מיינט צו זאגן, אלע סופרים, אלע וואס שרייבן.

Speaker 1:

קען זיין פשוט אז ס'איז א קלענערע פרשה, מ'קען זיך עס איינחזר'ן.

Speaker 2:

ניין, ס'מאכט סענס, דער סופר קען שוין די פיר פרשיות, ווייל ער שרייבט עס מערערע מאל. ספר תורה, ס'דויערט אים אפאר יאר. ס'איז נישט פשט אז א סופר קען כל התורה כולה ווייל ער האט שוין געשריבן צען ספר תורות. ניין, ס'מאכט סענס, דאס איז א מוגבל, ער שרייבט עס פיל מאל. ער שרייבט הונדערטער תפילין און מזוזות.

נו, ס'שטייט דא "שהכל גורסין".

Speaker 1:

פרעגסטו וויאזוי מ'זאגט עס?

Speaker 2:

אונזער מנהג איז דאס צו זאגן מיט די תפילין. ס'זעט אויס אז דא איז די מקור פון יענעם מנהג. און מ'ליינט עס אויף פסח. קיינער הערט אויס די קריאת התורה פסח... טאקע דאס איז די מחלוקת פון נעכטן צו מ'הערט אויס די קריאת התורה.

אקעי.

ספר תורה – אסור שלא מן הכתב

Speaker 2:

אבער ספר תורה **אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב**. דאס איז א גזירת הכתוב. אפילו אויב ס'איז דא איינער א תלמיד חכם וואס געדענקט כל התורה כולה, אבער מ'מעג עס נאר שרייבן מן הכתב. אבער תפילין און מזוזות, אזויווי יעדער קען עס, מעג מען עס שרייבן שלא מן הכתב.

רבנו יונה: ספר תורה איז א גזירה

Speaker 2:

דער חידוש איז אבער א וודאי, לאמיר פארשטיין קלאר, אפילו... אזוי זאגט רבנו יונה, ס'איז קלאר אז אפילו תורה, אפילו אויב דו ביסט יא א ריזן גאון און א תלמיד חכם און דו קענסט די גאנצע העלפט נישט, ווייל קיינער קען עס נישט, ס'איז א גזירה. און די סיבה איז דאך פשוט א גזירה אז די תורה זאל בלייבן קלין. רייט?

משא"כ אין תפילין, איז אויב דו ביסט א תלמיד חכם און דו ווייסט וואס דו קענסט, איז דאס א זאך וואס איז נישט רוב מענטשן, פארדעם איז דא א הקל קומט אריין, ווייל מענטשן קענען עס קענען.

חילוק תפילין לגבי מזוזה

Speaker 2:

ער זאגט גוט רבנו יונה, אז דער חילוק פון תפילין לגבי מזוזה איז, געוועגליך מען קוקט נישט אין די מזוזות. ס'איז נישטא קיין מצוה אז מען זאל צובונדן די מזוזות. די תפילין גייט מען לערנען אין כשרות, די הלכה פון די משנה, אז ס'מוז זיין פארמאכט, ס'קען נישט זיין אפן.

די נעקסטע הלכה פון די תנאים, פון די צען זאכן, מיט די ליכטיגע תפילין און מזוזה שלוין מקס"ר, און נישט ספר תורה.

סטרוקטור פון פרק א' און פרק ב'

Speaker 1:

אקעי, און יעצט נאך א הלכה, איך ווייס נישט פארוואס ספר תורה, און די זאכן איז פאר תפילין. יעצט ספר תורה איז די... יעצט האט ער שוין געענדיגט מיט זיינע צען זאכן?

Speaker 2:

ניין, ער האט געזאגט צוויי פון זיי, און די נעקסטע פרק מיינעך גייט ער צוריקגיין צו די... אה, ער איז שוין אריין אין פרק דיני הקלף, אדער אין הקלף אדער אין...

Speaker 1:

יא, אזוי קוקט עס אויס, איך דארף טשעקן בעסער. ווייל ער האט געזאגט אז, יא, די אנדערע אכט זענען אין די כשירה, ער גייט לערנען באלד אין פרק ב' ג' סאמוועך. יעצט לערנט מען אלץ פון הלכות כתיבה, און אויך האט עס זייער אסאך פרטים וואס איז די זעלבע ווי ספר תורה און וואס איז אנדערש.

הלכה ט' — ספר תורה, תפילין, מזוזות געשריבן דורך פסולים

Speaker 2:

איז יעצט אזוי, דא די הלכה איז אלעס די זעלבע, רייט? אלע ספרי תורה, תפילין, מזוזות, די זעלבע הלכה, אז אויב א מין האט זיי געשריבן, ישרפו, פארברענט מען זיי. מיר האבן שוין געזען די הלכה בעצם אין הלכות קידוש השם, יא? ווייל א מין איז נישט מקדש די שמות, ער גלייבט נישט אין די גאנצע זאך, ממילא מעג מען עס פארברענען, מען מוז עס פארברענען.

גוי — פסול אבער גניזה

Speaker 2:

אבער א גוי, דא איז דא א חילוק, א גוי... ס'איז דא צוויי הלכות, ס'איז דא די הלכה פון וויאזוי מען טריט כתבי הקודש, צו ס'איז כשר אדער נישט כשר. נאר מ'האט דא אן עקסטערע דין פון אז מ'זאל נישט איבערלאזן קיין שם פאר די מעשה מין.

Speaker 1:

יא.

Speaker 2:

סאו דאס אז מ'זאל נישט איבערלאזן קיין שם איז אזוי ווי ס'איז א קולא לגבי די רעגולער הלכה פון אפהיטן... די ספרי תורה איז נישט געווארן געניצט. פאר א מצוה פון א מין דארף מען... ס'איז א מצוה לאפוקי היתר, אדער א מצוה? ס'איז א הלכה, ס'איז נישט קיין הלכה למעשה, ס'איז עפעס א מעלה. א מעלה איבער די רעגולער הלכה פון...

Speaker 1:

יא, אקעי.

Speaker 2:

...פון מכבד זיין עפעס וואס איז געשריבן. אבער א גוי האט דאך נישט באקומען קיין קדושה.

Speaker 1:

אהה. אקעי. ווי א גניזה. דאס הייסט אז א גוי האט אויך נישט באקומען קיין קדושה.

לאמיר ליינען די הלכה

Speaker 2:

אזוי שטייט עס דא, לאמיר ליינען וואס עס שטייט דא. א מין פארברענט מען. מען מעג פארברענען? אפשר מען זאל פארברענען? זאל פארברענען. אה, א גוי אדער ישראל משומד.

וואס זענען די בדעות? וואס איז א ישראל משומד? משומד לכל התורה? אדער משומד מיינט ער דינט עבודה זרה?

Speaker 1:

נישט, ער איז זיך א מין. איז מן הסתם מיינט ער אז ער האט זיך דעקלערט א קריסט, אזא סארט זאך.

Speaker 2:

יא, ס'הייסט ער איז...

Speaker 1:

יא. משומד לעבודה זרה.

Speaker 2:

יא, אבער נישט... אבער נישט קיין מין. מין איז ערגער.

Speaker 1:

מין איז ערגער, יא.

מוסר, עבד, אשה, קטן

Speaker 2:

אדער עבד, אדער אשה, אדער קטן. די זענען פסול. א מוסר? א מוסר, יא, א מוסר. אה, ער דארף אויך זיין דאס אנדערע. א מוסר איז אזא זאך. א מוסר איז אויס יוד. בדבר פלא. יא, יא. די זענען פסול. ס'איז אויס יוד. ס'איז א מיתה בידי שמים, נישט אזוי?

Speaker 1:

אה, ס'איז א מיתה בידי שמים.

Speaker 2:

א עבד, אשה, קטן פארשטיי איך, זיי זענען נישט מחויב. מען דארף זיין מחויב, דאס איז די כתב תם. און ס'שטייט אויף די ביידע אז זיי זענען א ריין כגוי, שהיא כגוי. אויף א מוסר אויך אזוי? שנאמר על המוסר, מוסר חברו ביד גוים, מוסר חברו שהיא כגוי. אה, א מוסר איז ווי א גוי.

Speaker 1:

ניין, ניין, ניין, אנדערע זאכן. אה, אה, אה. ס'הייסט, א גוי, די וואס א גוי קען נישט מאכן קיין קדושה, דאס פארשטיי איך, ווייל ער איז נישט מחויב. אזיווי א עבד, א אשה, א קטן. אבער א ישראל משומד און א מוסר, זעט אויס אז ס'איז א קנס אז מען רעכנט זיך מיט אים. זיינע תפילין זענען פסול. מען זאגט נישט אז ער איז א מין.

פארוואס איז משומד און מוסר פסול?

Speaker 2:

נישט א מין, פשט איז ער שרייבט לשם עבודה זרה. ווען ער שרייבט השם, מיינט ער עפעס דוקא פארקערט. אדער ס'קען זיין אז דו טראסט נישט אז ער האט געטון לשמה. אזיווי אונז האבן געזאגט לשם עצמו יוסף.

Speaker 1:

יא, אבער דא רעדט מען פון די כתיבה, נישט פון די עיבוד העור.

Speaker 2:

אקעי, איך לייז דאס אלעס. ס'שטייט **שאין אנו מכשירים אלא כשרים וכל שאינו מזרע ישראל הכשרים ומאמין בה' או שהם זרים.** און ער איז מאמין באמונה שלימה. דער בעל שם טוב הקדוש זאגט, "ישנו". וואס מיינט "ישנו"? נישט נאר די מצומצם'דיגע זאך, ר' יחיאל, נאר ער איז א חלק אין דעם. ער דארף גלייבן אז ער ווערט, די לשון אין הלכות קדושים, און געוואן אז ער קוקט אן אז א תפילה איז א תפילה, און דער צווייטער איז נאך א סגולה, און נאך א סגולה איז נאך א סגולה.

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק א' — כתיבה דורך א גוי, מין, און כוונה

הלכה ו' (המשך) — גוי'אישע כתיבה, מין, גניזה, און פארברענען

Speaker 1: אבער דערצו רעדט מען פון די כתיבה, נישט פון די עיבוד העור. ער רעדט בעיקר דא פון די הזכרת השם.

אה, עס שטייט שוין **"הנכתב בכתב"**, **"כל שמיזהר לקשירה ומאמין בה"**, אז עס זענען פארן מזהר ומאמין, ווייל **"שירת לכל שבו ישנו"**, זאגט ער "ישנו" מיינט נישט נאר דער מצמצם די זכרון מחייב, נאר ער איז א חלק אין דעם.

ער דארף גלייבן, אזוי ווי דער לשון אין הלכות קדושת השם געווען, אז ער קוקט אן אז א תפילין איז דאך תפילין, א צווייטע תפילין איז נאך עפעס א סגולה, איז עפעס אזא... עס זעט אויס אזא מוסר, עס איז א מין מהר"ל'דיגע ווארט, עס קען נישט זיין אז דו נעמסט די תפילין ערנסט, איך קען דיך, דו געבסט מענטשן יידן מוסר פאר דער גוי, און דו ביסט א ייד, דו נעמסט ערנסט די קדושה, וואס איז אינטערעסאנט.

ס'איז זייער ענליך צו די הלכה וואס מ'האט געהאט ביי די קלף, אז עס טראכטן אז דער גוי טוט עס פאר זיך, ער נעמט עס נישט ערנסט. רייט, אבער דא איז א קדושה, דא איז שוין יא, נישט דארט האבן מיר געזאגט אז ער דארף עס מאכן גוט, דא איז ממש יא, עס איז נישט חלה די קדושה אויף א תפילין אדער א ספר תורה, ווייל ער איז א גוי אדער א קטן אפילו.

דער דין פון ספרים וואס מ'טרעפט ביי א מין אדער א גוי

Speaker 1: אזוי ווייט האבן מיר געזען אזוי, מ'ווייסט אז זיי האבן עס געשריבן, דעמאלטס אויב ס'איז א מין איז מ'פארברענט מען עס, א גוי איז עס טעון גניזה. וואס איז טאמער מ'טרעפט עס ביי א מין, מ'ווייסט נישט, נעמט מען עס ווי ביי א מין, **"ואין יודעין מי כתבו"**, ס'קען זיין א ייד האט עס געשריבן, ס'קען זיין א גוי, ביי א מין יגנזו, ווייל מספק פארברענט מען נישט, אבער...

דיסקוסיע: וואס מיינט "יגנזו" — חומרא אדער קולא?

Speaker 2: ווייל איך וויל וויסן, ווען איז די חומרא? ווען מען זאגט יגנזו, עס מיינט אז מען דארף עס רעספעקטן אזוי ווי שמות, אדער גניזה איז נישט פארברענען, א מעלה נישט? און א מין, איז שוין געזען די הלכה ביי אים. ווען איז די חומרא, וואס איז א קולא אדער א חומרא?

Speaker 1: ניין, ס'איז נישט קיין קולא, מיר דארפן עס פארברענען אז עס האט נישט קיין קדושה.

Speaker 2: ניין, א גוי... אין הגה' מוז מען גונז זיין, אבער מ'טאר נישט פארברענען. און מ'איז נישט יוצא, אבער מ'קען עס נישט...

Speaker 1: ס'הייסט יגנזו מיינט אז זיי האבן עפעס א דין א קדושה אבער מ'דארף עס גונז זיין, מ'קען עס נישט פארברענען. מ'טאר נישט פארברענען.

Speaker 2: ניין, ס'איז דאך עפעס א שם, עפעס אזוי. ס'איז אינטערעסאנט. איינער האט מיר געזאגט אז ווען זיי זענען שלא לשמה איז דאך קלאר, יגנזו מיינט אז זיי גוט, אבער אזויפיל דארף מען, ס'זאל נישט זיין ערגער פון א חומש, עפעס אזוי. עפעס א קדושה האט עס.

Speaker 1: אבער א מין ווילן אונז מ'זאל מפרסם זיין אדער מ'זאל נישט האבן קיין... ס'איז א פאליטישע אקט פון אראפברענגען די מין. א מין איז אזא טרעט, א מין איז א...

Speaker 2: אבער אויך, יא, ביידע, ביידע. דו זעסט, איך פארשטיי דאס. איך מיין אזוי. ס'איז א מידי אזא. מ'דארף זען אויב ס'איז דא מער פון דעם.

דער חילוק צווישן א מין און א גוי ווען מ'טרעפט ספרים

Speaker 1: יעצט, אויב מ'טרעפט עס ביי א מין, איז ביי א מין יגנזו, וואס איז די חילוק פון א ספר? קען זיין די מין האט עס געשריבן, עס קען זיין א גוי אדער א צווייטער האט עס געשריבן. איז א מין גוי, מ'פארברענט עס נישט. אה, דאס איז די ענטפער לכאורה צו אונזער שאלה. מ'פארברענט עס נישט, מ'דארף עס נישט פארברענען.

Speaker 2: איך ווייס נישט, איך ווייס נישט פונקטליך וואס דו מיינסט. ביידע איז עס... ס'איז ביידע. איך האב נישט...

Speaker 1: אויב ס'איז געשריבן דורך א גוי, כשירים. אויב מ'טרעפט עס ביי א גוי...

א מין קען דאך זיין אז ער שרייבט. מינים האבן אן אינטערעסע דוקא צו שרייבן מזוזות און תפילין. אבער גוים, איז נאר גוים, איז סתם א טעות געשריבן.

תקנה: נישט קויפן סת"ם פון גוי'אישע גנבים

Speaker 1: און דא איז דא א וויכטיגע הלכה וואס איז נישט ממש א הלכה אין הלכות סת"ם, נאר אזא תקנה פאר די טובת הציבור, אז מ'קויפט נישט קיין ספרים, מזוזות, תפילין וואס איז גע'גנב'עט פון גוים פאר טייערער ווי די געלט. ער זאגט, יעצט נעמט צו אז דו האסט ביי א גוי כשירים. ער זאגט, יעצט גייט א מענטש טראכטן, "אה, איך האב דא א גוטע פלאץ וואו צו קויפן פון גוי'אישע גנבים." זאגט ער, מ'טאר נישט קויפן פון גוי'אישע גנבים ווען זיי פארקויפן עס פאר א טייערערע ווי די פרייז, **שלא להרגיל אותם לגנוב ולגזול**, אז זיי זאלן זיך נישט מרגיל זיין. דאס איז אזוי ווי אין גיטין, אזוי ווי פדיון שבויים יותר על דמיהם. ס'איז, א מענטש מיינט אז ער טוט א מצוה, ער לייזט אויס די תפילין פון א גוי. פארקערט, שני, ווי מער מ'גאל'ט, דאס מער געבט מען אים אן אינסענטיוו צו גנב'ענען מער, און יודן וועלן דאך טון די מצוה פון אויסלייזן.

דיסקוסיע: וויפיל מעג מען צאלן?

Speaker 2: יא, מ'מעג קויפן פון א גוי, פארקערט, ער פארקויפט עס. ס'איז נישט קיין שאלה. די פראבלעם איז אז מ'צאלט א ביסל וויניגער ווי די דמים. א ביסל וויניגער.

Speaker 1: ניין, א ביסל וויניגער, ווייל כדי די דמים מאכט... ס'איז נאך אלץ גענוג א גרויסע סיבה פאר א גוי צו גנב'ענען.

Speaker 2: ניין, ווייל קודם כל ווייס איך שוין אז די תפילין איז אזוי טייער. אויב מ'וועט צאלן צוויי טויזנט דאלאר, נו, האסטו גענוג געלט. די מאכט, א גניזה וואס איז נישט ווערט אזויפיל, גיי ווייס פון וואו ס'קומט. אבער אזויווי פדיון שבויים, ס'איז א מצוה, מ'טאר נישט לאזן ביי די גוים די קדושת ספר תורה. אבער ער וועט אנהייבן צו רייסן פאר דעם געלט, און אידן וועלן נאך צאלן ווייל ס'איז א מצוה. דאס איז נישט קיין וועג.

Speaker 1: איז יעצט, און מ'האט פריער געלערנט, דאס איז די חזית תיבה וואס מ'האט פריער געלערנט.

הלכה י"ג — ספר תורה וואס איז נישט געשריבן לויט די הלכות: פסול בדיעבד

Speaker 2: איך ווייס נישט פארוואס, וואס וויל ער זאגן?

Speaker 1: ער זאגט אז **אויב מ'האט געשריבן א תורה אויף א עור בהמה טמאה, אדער על גבי עור שלא עיבדו, אדער עור שעיבדו שלא לשמה, הרי אלו פסולים.** דאס איז אלע די הלכות וואס מ'האט שוין פריער געזאגט.

Speaker 2: איך ווייס נישט, ס'איז פסול. פריער האט מען געקענט מיינען אז ס'איז נאר לכתחילה דארף מען עס טון, זאגט מען אז ס'איז פסול אפילו בדיעבד?

Speaker 1: איך כאפ נישט. איך דארף זיך ווייקן, אזוי זעט עס אויס. דאס הייסט צו קענען אז ס'איז דא זאכן וואס זענען יא נאר פסול לכתחילה. אזוי ווי ער זאגט אז אפשר די ארא דארף ער שרייבן אז ס'איז פסול בדיעבד, ווייל אויב נישט, נאר ווייל ס'איז מותר, קען זיין אז בדיעבד איז עס יא א קדושת ספר תורה. מה שאין כן די עור בהמה טמאה, אדער עור שלא עיבדו, אדער שעיבדו שלא לשמה, איז אינגאנצן פסול. ס'איז אביסל אינטערעסאנט, ער וואלט עס געדארפט שרייבן פריער, ער האט געשריבן די הלכות.

דא הייבט זיך אן א נייע סעקציע — הלכות בדיעבד

Speaker 1: סאו ריעלי, דא אלעס... סאו לאמיר פארשטיין, די גרופע הלכות, מ'קען דא מאכן דא היינט נאך א קעפל. דא הייבט זיך אן הלכות בדיעבד, נישט בדיעבד, וועלכע ספר תורה זענען כשר ווייל מ'האט זיי נישט געמאכט גוט. ביז יעצט האבן מיר געלערנט וואס מ'דארף טון, יעצט קען מען לערנען א נייע זאך.

Speaker 2: ס'איז נישט אויסגערעכנט דא שרטוט, יא? ער האט נישט געזאגט אז ער האט געשריבן אן שרטוט צו פסול.

Speaker 1: ניין, ס'איז נישט דא, ס'זעט נישט אויס. ס'איז אלעס מצוות. יעצט, פון דא... ס'איז נישט אויך הלכה למשה מסיני אז ס'דארף שרטוט.

Speaker 2: רייט, אבער פון דא, פון די הלכה י"ג, זעט אויס ס'הייבט זיך אן הלכות פון ווען מ'טרעפט א תורה וואס איז נישט געשריבן לויט די הלכות, וואס איז די הלכה. יעצט גייען מיר לערנען נאך א זאך.

הלכה ט"ו — כוונה ביי כתיבת סת"ם און הזכרת השם

Speaker 1: וואס איז טעם הר"י? דארט נישט געווען קיין כוונה. **כותב ספר תורה תפילין ומזוזות, בשעת כתיבה לא היה לו כוונה,** ער האט נישט געהאט אין זין. ער האט נישט געוואוסט אז ער שרייבט דאס לשם קדושת ספר תורה, לשם תפילין. **ובמקום שצריך לכתוב הזכרה, כתב שם שלא לשמו.** איך בין נישט זיכער וואס דאס מיינט הזכרה שלא לשמו. ער האט נישט געוואוסט אז ס'איז שם השם? ער האט נישט געטראכט אזוי? ער האט נישט געכאפט אז ס'איז שם השם? עפעס אזוי? איז פסול.

דיסקוסיע: וואס מיינט "כוונה"?

Speaker 2: ניין, כוונה איז קיינמאל נישט טייטש צוגעלייגט קאפ. כוונה איז די טייטש אז ער ווייסט וואס ער טוט. ער טוט עס בכוונה, ער ווייסט וואס ער טוט. אבער ס'קען זיין אז ער קאפיט, ער איז ממש דיסטרעקטעד, ער הערט מוזיק, ער מוז האבן עפעס צו איינעם. א קאפי מאשין האט נישט קיין כוונה, אבער נישט קיין מענטש, א מענטש האט יא. אז דו פרעגסט אים, "וואסערע פסוק האסטו יעצט געענדיגט שרייבן?", אויב וואלט ער נישט געקענט דיר זאגן, איז טייטש אז ער איז ממש נישט דא.

Speaker 1: דאס בין איך נישט זיכער. ער איז אינגאנצן דיסטרעקטעד, ער איז אין אן אנדערן אמעריקע.

Speaker 2: דאס בין איך נישט זיכער. דאס איז אגב הלכות פאקוס. איך מיין אז די ווארט איז, ער האט נישט אין זין אז ער שרייבט א ספר תורה. איך ווייס נישט, איך בין א קאפיער, וואס מ'שרייבט שרייב איך איבער.

Speaker 1: ניין, די ענטפער איז נישט אז פאר אונז זעט עס אויס מאדנע ווייל ס'איז א גאנצע עסק פון א קלף. אבער אמאליגע צייטן האט מען דאך געשריבן אסאך ספרים. איז דא איינער וואס ער איז א שרייבער, און מ'געבט אים צו שרייבן אויך ספרי תורה און אנדערע זאכן. ער שרייבט אפשר שטרות, איך ווייס נישט. און אויב ער ווייסט נישט אז ס'איז בכלל עפעס אן ערנסטע זאך, ער פאקוסט נישט, ס'איז אויפגעמישט, לאמיר זאגן, צעטלעך אויף די וואנט, און ער שרייבט זיי נאך. אזוי האב איך געטראכט. איך גלייב נישט אז קיינמאל כוונה איז טייטש פאקוס. הגם, די נעקסטע הלכה זעט מען יא, **"הכותב את השם"**, וויבאלד אז...

כוונה איז נישט פאקוס — א פילאזאפישע דעפיניציע

Speaker 1: ס'איז ממש א זייער א גרויסע נגלה למעשה דאס. ווי איז עס נגלה למעשה? ס'איז וואס איז טייטש כוונה. ס'איז נישט קיין ספק אין דעם. ווען ס'ליגט א גרויסע פארמעט מיט די הענטלער, און דו גייסט מסכים, אויטאמאטיש איז די גאנצע ענווייראנמענט זאגט... דא שטייט אז ס'איז נישט לשם. אבער ס'איז דא א פארמעט, לאמיר זאגן, אזויווי ווען א מענטש איז אין שול מיט א מגילה אין זיין האנט, איז דא א שמאלע פלעג וואס ער דארף האבן. ס'איז נישטא קיין שום ספק אין דעם להלכה. ס'איז דא א מינימום פון די ווארט כוונה וואס מ'דארף האבן. ס'איז אמת אז מ'מיינט אז כוונה מיינט פאקוס. ס'איז אמת אז ס'איז א גוטע זאך צו פאקוסן ווען מ'טוט א מצוה, אבער כוונה איז נישט טייטש דאס.

Speaker 2: די וועגס, יא, קען אבער יא זיין ביי... אבער די שם, די שם איז די נקודה. ס'קען זיין, ס'קען זיין אז ער מיינט למשל... דאס איז א נפקא מינה, למשל ער שרייבט, מ'דארף מקדש זיין די שם, ער שרייבט א-ד-נ-י, און ער מיינט אדוני, ער מיינט האר, פשוט ער ווייסט נישט אז ער שרייבט השם, ער ווייסט נישט וואס ער טוט, ער מיינט אז ער שרייבט א מענטש. אבער אפילו דאס איז נישט גענוג גוט, ווייל ער האט בכלל נישט, דאס איז נישט קיין ספק אז דאס מיינט דאס. ער ווייסט נישט, ער קען נישט וויסן, לשם שמים. דאס איז פארוואס מען מעג דיך מפסיק זיין. אזוי ווי מיט א כבוד, האט מען פריער געלערנט, דאס איז דאך די גרעסטע כבוד וואס דארף זיין. אבער לאו דוקא, ער זאל נישט אים ענטפערן אינמיטן שרייבן, ווייל ער זאל... דאס הייסט כוונה פון...

Speaker 1: דאס האט צו טון מיט די כבוד? איך מיין אז דאס איז א כבוד פון די שם השם.

Speaker 2: ס'איז דא צוויי הלכות, ס'איז דא אן ענין פון כוונה, און ס'איז דא אן ענין פון כבוד שמים. און ס'איז דאך קאמביינד. פשוט אזוי.

Speaker 1: הא, יא, ס'איז קלאר אזוי.

מ'מעג מפסיק זיין צווישן שמות

Speaker 2: הוי כוזבן שתיים שלוש שמות, ארויס, מען איז מפסיק בין אני מאמין לשם, דעמאלטס קען ער יא, ווייל ס'איז נישט קיין ענין אז מען טאר נישט מפסיק זיין צווישן שרייבן די שמות. די ווארט איז, איך גיי דיר זאגן, מענטשן זענען...

Speaker 1: אז צווישן די שם און אלוקים מעג ער צווישן די שם און אלוקים...

Speaker 2: איינער היינט וועט זאגן, למשל, ס'איז דא א סופר וואס, איך ווייס, ער הערט אויס מוזיק אדער די ראדיא, איך ווייס נישט וואס, בשעת'ן שרייבן. ס'איז נישט קיין שום שאלה, ער האט נישט קיין חסרון אין כוונה. ס'קען זיין אז ס'איז נישט קיין ערנסטקייט, וואס מען דארף שרייבן מיט ערנסטקייט, ס'איז אן אנדערע, די כבוד פון השם, אבער ס'איז נישט פסול.

Speaker 1: דאס איז כולל אויך דער וואס איז מפסיק געווען צו רעדן דעם מלך, ס'איז נישט פסול. אבער ס'וועט זיך קענען צעמישן, דעמאלטס קען ער ווייטער מיינען אז ער שרייבט א שם חול.

Speaker 2: ניין, ער דארף עס נעמען ערנסט, דאס איז די קאנעקשן. אבער בעצם, דאס איז וואס איך האב געוואלט דיר געטראכט, ווייל דו גייסט זען די נעקסטע פאר הלכות.

משל פון דרייוון — וואס מיינט כוונה

Speaker 1: ווייל למשל, יעדן טאג א מענטש דרייווט, און ביים דרייוון דארף מען האבן פולע כוונה אז מען זאל נישט אריינקראכן אין מענטשן. און יעדער איינער טוט אלע נייע זאכן, און דאס הייסט כוונה.

Speaker 2: ניין, מען טאר נישט. ווען מען טוט עס נישט, דאס שטייט אין די לאו פון די דרייוון, אז מען טאר נישט דרייוון, און מ'מוז האבן כוונה.

Speaker 1: ניין, נאכאמאל, דו קענסט נישט טון אלעס ממש, דו קענסט זיך נישט ארומדרייען אינמיטן דאס. אבער אונז קען מען רעדן אויפן פאון אדער... כוונה מיינט נישט אזויווי די מענטשן זאגן, OCD מיינט אז מען דארף ליינען די מגילה.

כוונה איז, איך זאג עס אסאך מאל, כוונה איז די טייטש אז איינער פרעגט, דאס איז די תירוץ צו די שאלה וואס דו טוסט. אז דו פרעגסט וואס דו טוסט, איז דאס די תירוץ. ס'איז דא א מענטש וואס איז אזוי הסיח הדעת, ער ווייסט נישט וואס ער טוט. אבער כוונה איז נישט די טייטש וואס ליגט אין דיין קאפ. דאס איז מיין אזא שיינע נוסח וואס איך האב גע'גנב'עט פון א פילאזאף אין אן אנדערע קאנטעקסט, אבער ער זאגט אז מענטשן מיינען כוונה איז אינטענשאן. אינטענשאן איז נישט די טייטש אז איך מאך אן עקסרעי פון מיין קאפ און איך זע וואס ליגט דארט. נישט דאס. די טייטש איז, איך פרעג דיך

וואס דו טוסט, און דאס איז די תירוץ. די דיסקריפשאן פון וואס דו טוסט, דאס איז די טייטש פון כוונה.

Speaker 2: א גוטע טייטש, מיין איך.

Speaker 1: זייער גוטע טייטש, ס'שטימט בעסער. א רוב הלכה, ס'שטימט דאס בעסער. אבער ס'איז יא דא. גוט קען מ'זעהן נאך אפאר הלכה וואס האבן צו טון מיט כבוד. מ'זעהן, דאס איז נישט נאר כיוונה.

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה – פרק א': כוונה, כבוד, נאמנות הסופר, וכתב אשורי

כוונה – פילאסאפישע הגדרה (המשך)

Speaker 1:

אבער כוונה איז נישט די טייטש וואס ליגט אין דיין קאפ. דאס איז מיין אזא שיינע ניסוח וואס איך האב גע'גנב'עט פון א פילאסאף אין אן אנדערע קאנטעקסט. ער זאגט אז מענטשן מיינען כוונה איז "אינטענשאן", און "אינטענשאן" איז נישט טייטש – ס'איז מאכן אן עקסרעי פון מיין קאפ און זען וואס ליגט דארט. נישט דאס איז די טייטש. איך פרעג דיך וואס דאס איז, און דאס איז דיין תירוץ, די "דיסקריפשאן" פון וואס דאס איז – דאס איז די טייטש פון כוונה. א גוטע טייטש, מיין איך. ס'שטימט בעסער, אין רוב הלכות שטימט עס בעסער.

אבער ס'איז יא דא, גראדע קען מען זען נאך אפאר הלכות וואס האבן צוטון מיט כבוד, מ'זעט אז ס'איז נישט נאר כוונה.

הלכות כבוד ביי כתיבת השם

טבילת הקולמוס לכתוב את השם

Speaker 1:

למשל, א טבילת הקולמוס לכתוב את השם. ווען מ'שרייבט, מ'שרייבט זיך מיט די טינט אריין די פען אין די... יא, אין די אינק, אין די דיו, לכתוב את השם, לאז מ'עושה השם. פארוואס? ווייל געווענליך די ערשטע שטיקל וואס מ'פיינט איז אביסל גרעבער, ס'איז נישט אזוי שיין. ס'קען גרינג געשען א מיסטעיק ביים שרייבן, זאל נישט אפ'פאטשקענען אזא אותיות טובה, אז ס'זאל נישט פאטשקענען אויפ'ן אייבערשטנ'ס נאמען. ס'איז אפט א כבוד, ווייל מ'דארף מאכן אן הכנה אסור מן קודש השם, אזוי ברענגט די פוסקים.

תולה אותה בין השיטות – ווען מ'האט פארגעסן א ווארט

Speaker 1:

און ממילא שרייבט ער קודם די פריערדיגע, און נאכדעם, ס'איז דא א שיטה, לכתוב את השם. נניח מ'האט פארגעסן צו שרייבן די שם השם, די דבר המאורע גארנישט. וואס טוט ער? תולה אותה בין השיטות, ער שרייבט עס אריין צווישן די צוויי שורות. ניין, דאס מעג ער טון. מ'מעג.

חילוק צווישן שם השם און שאר תיבות ביי תליה

Speaker 1:

דאס הייסט, דא זעט מען, אויב ס'פעלט א ווארט, זעט מען, מ'מעג ארייננשרייבן אזוי ווי מ'טוט ווען מ'שרייבט א כתב יד, מ'געבט א שטרייכל פון אויבן מ'זאל כאפן וואו ס'באלאנגט. **המוחק את השם בשיטה מקצתה תולה – פסול.** מ'קען נישט מאכן שוין א מיאוס'ע ספר תורה וואס ער האט געשריבן. לגבי די שם, אבער **בשאר תיבות איז יא. כותב מקצת תיבה בשיטה ומקצתה למעלה**, מ'מעג געבן אזא קליינע קרוק אראפ, כאטש ס'איז נישט אזוי שיין, אבער פאר פשוט'ע ווערטער איז נישט קיין פעלער. אבער ביי א שם, ס'איז א ספר תורה. אה, אבער פון דעם איז נישט מוכרח.

תולה אפילו אות אחת vs. שוכח אפילו אות אחת

Speaker 1:

תולה אפילו אות אחת, אולם שוכח אפילו אות אחת – גונז מה שכתב וכותב אחרת. וואס איז די חילוק? נישט קלאר. כאטש אז ביי א ספר תורה איז די צורך זייער גרויס, ווייל ס'איז א לאנגע ספר, און ס'איז זייער גרינג אז אין א גאנצע ספר תורה זאל טאקע זיין א מיסטעיק.

כתיבה כסדרן – חקירה ביי ספר תורה vs. תפילין

Speaker 1:

איז דאס איז די כתב משנה. אסאך מפרשים זאגן אז דא איז דא א דין כתיבה כסדרן, און זיי פארשטייען אז כסדרן מיינט אז עס מוז זיין געשריבן איינס נאכן אנדערן. דו האסט געסקיפט א ווארט, יעצט שרייבסטו דאס ווארט נאך די פריערדיגע ווארט. ס'איז דא וואס דינגען זיך, דער רמב"ם זאגט נישט יענע הלכה דא, מ'קען לערנען אנדערש. און דאס זאגן טאקע, דא נעמען מענטשן אז ספר תורה דארף מען נישט שרייבן כסדרן. ס'איז זיכער אז מ'מוז נישט שרייבן כסדרן, די שאלה איז צו תפילין דארף מען יא. דאס איז דא די חקירה. אבער דא, אזוי לערנען די אחרונים די אנדערע מפרשים. ס'קען זיין אויך אז סתם וואס ער זאגט, אז תפילין דארף זיין שיין, א קליינע פרשה, שרייב עס איבער.

כתיבת השם על מקום הגרד אדער מקום המחק

Speaker 1:

אקעי, און נאך א הלכה איז, **אם בא לכתוב את השם על מקום הגרד, אדער על מקום המחק**, די זעלבע זאך, אז דו האסט איבערגעמעקט א שטיקל, אדער דו האסט אויסגעקראצט די קלף, ווייל ס'איז שוין די דיו איז שוין געווען סטאק, און מ'האט עפעס געמאכט, איז נישטא קיין פראבלעם צו זאגן אז דא טאר מען נישט שרייבן די אייבערשטנ'ס נאמען, ווייל די פארמענט איז נישט אזוי גראד אדער אזוי שיין. מ'מעג. ס'איז א קולא.

איבערדרייען די יריעה – כבוד ספר תורה

Speaker 1:

שוין, כותב תפילין, ספרים תפילין ומזוזות, נאכן שרייבן, זיי ווילן נישט אז ס'זאל ווערן שמוציג אדער קינדער זאלן דארטן טאטשן, ווילן זיי איבערדרייען די יריעה אז די געשריבענע זייט זאל זיין צו די טיש. זאגט די הלכה אז **מ'טאר נישט, ס'איז נישט קיין כבוד פאר די ספר תורה, אלא פורס עליו בגד או כופלה.** נאר מ'דעקט עס צו מיט עפעס. אדער כופלה, וואס מיר רעדן דא, יא, דו צודעקסט עס מיט זיך אליינס, דו מאכסט עס פאלד, כופל הייסט דאך כפל.

אבער וואס איז אנדערש אין די זאך איז אז ס'האט שוין א קדושה, ווייל ס'איז נאך אינמיטן די שרייבן. פאר מ'האט עס גענוצט, אדער אסאך מ'קען מיינען אז דאס נוצט מען, דאס מאכט די חשיבות. מ'שרייבט עס לשם, אויך אז מ'שרייבט עס לשם. ווען דו דרוקסט עס אפ, וועט מען דאך זאגן יענץ איז געשריבן אין די ספר. ס'איז קלאר אז אפשר אפילו די קלף וואס מ'האט צוגעגרייט האט עפעס א קדושה, אז די הזמנה העלפט אויף דעם יאר.

נאמנות הסופר – ווען ער זאגט ער האט נישט געשריבן לשמה

הפשט: אינו נאמן לפסלן

Speaker 1:

ספר תורה, תפילין, ומזוזות שאמר הסופר "אכתוב את השם", "אכתוב את השם", "אכתוב את השם". וואס טוט זיך א סופר, מ'האט אים באצאלט די הונדערט טויזנט דאלאר וואס ס'קאסט צו שרייבן א ספר תורה, און מ'האט אים, ער איז בלויז אזא וויקטים טייפ, ער רופט זיך אן **"לא כתבתי את הקדושה שבהם לשמה".** נאכדעם וואס ער איז ארויס פון דארט. מ'האט יעצט געלערנט אז מ'דארף שרייבן לשמה, און די זאך איז נישט געווען צוגעפיקסט, די זאך איז קיינער ווייסט נישט, ס'איז א דבר שבלב. זאגט די הלכה, **"אינו נאמן לפסלן".** ער איז נישט נאמן צו פסל'ן זיין אייגענע ספר תורה. **הבא עליו בתחילה**, צאלן זאל מען אים נישט צאלן, אבער אים גייט מען מאכן אז ער זאל קודם כל, ס'איז א גוטע מאטיוועישאן ער זאל עס נישט טון. די קהילה גייט גארנישט ליידן, זיי גייען דאך אים נישט דארפן צאלן. פארוואס?

סברא: שמא לא נתכוון אלא להפסיד ללוקח את שכרו

Speaker 1:

איז ער מסביר, ער האט עס אים געגעבן לפסלו, **שמא לא נתכוון אלא להפסיד ללוקח את שכרו.** לכאורה, ווען ער זאגט אזוי איז פשט אז ער זאל זיין קלוג. אבער א מענטש זאגט אזא סטעיטמענט, וויל ער שאדן מאכן פאר די מענטש וואס האט עס געקויפט פון אים. ער ווייסט אבער נישט פונקטליך, ער מיינט, וואס טראכט ער אז ער גייט פארלירן? ער גייט פארלירן די טרחה פון שרייבן די אלע שמות. ביי די שמות האט ער זיך עקסטער אנגעשטרענגט. ניין, ער האט נישט, ער טענה'ט אז ער האט נישט. ניין, אבער שמות איז וואו מ'דארף זיך אנשטרענגען, וואו ס'דארף זיין לשמה, און ער זאגט "איך האב נישט געשריבן לשמה". ער מיינט אז ער גייט פארלירן די אלע אותיות. לאמיר זאגן מ'דארף איבערשרייבן די אותיות, מ'באצאלט אים פשוט די אלע אותיות זאל מען אים נישט יעצט באצאלן. אבער ער ווייסט נישט אז די אמת איז אז די גאנצע ספר תורה גייט זיין פסול. מ'קען עס נישט פיקסן. מ'קען עס פיקסן, מ'קען אויסמעקן יעדע איינס און איבערשרייבן. מ'קען נישט אויסמעקן שם השם.

ממילא איז ממילא וואס? וויבאלד ער כאפט נישט, אבער מ'גייט אים גלייבן אז ער מיינט עס נישט ערנסט. ער מיינט די גאנצע זאך נישט ערנסט, אבער ווייסטו וואס? דו האסט געזאגט אזא זאך, איך גיי דיר נישט צאלן קיין געלט וויל דו האסט עס געמאכט פסול. דאס איז מסתמא עפעס א מעשה וואס איז אמאל געשען און ס'איז געווארן אן הלכה, אזוי ווי אסאך גמרות. מ'ווייסט נישט, ס'זעט זיך אויס אז ס'איז א שיינע הלכה.

חילוק: ווען ער זאגט אז די עורות זענען נישט לשמה – דעמאלט איז ער יא נאמן

Speaker 1:

אבער, זאגט דער רמב"ם, **לפיכך אם הוא מעיד על עצמו שלא כתב את העורות לשמן,** איז דא ביידע. ער זאגט אז די גאנצע זאך, נישט נאר אז ער האט נישט געמאכט לשמה, נאר אז די עורות איז נישט גוט. וויבאלד די גאנצע ריזן פארוואס אונז גלייבן אים נישט לפסול את התורה, איז וויל ער ווייסט נישט אז דאס פסל'ט די גאנצע תורה, וויל דאס איז א הלכה וואס נישט יעדער איינער ווייסט. אבער די עורות ווייסט יעדער איינער אז ער איז מפסיד זיין גאנצע ארבעט. ממילא, מ'טאר נישט נעמען די הפסד שכרו, ער איז נאמן אז ער פארלירט די גאנצע שכירות. אויך נעמען לפסלן, **שיהיו כל האותיות נשמעין לכל זכר.** יעדער איינער ווייסט אז אן דעם איז די גאנצע זאך נישט כשר. ממילא, דאס איז אן אינטערעסאנטע הלכה, מען דארף מער פארשטיין די הלכות אמונה בעסער צו אריינגיין אין די למדנות דערפון, אבער אזוי איז די הלכה. דעמאלט איז ער יא שוין.

כתב אשורי – שרייבן א ספר תורה אויף יוונית

הפשט: תפילין ומזוזות – כתב אשורי; ספר תורה – יוונית בלבד (לשעבר)

Speaker 1:

נאך איין הלכה וועגן וויאזוי מען דארף עס שרייבן, אדער נאך א באנטש, די לעצטע באנטש הלכות וועגן די אותיות, די שלימות האותיות. ערשטע הלכה איז אז **תפילין און מזוזות דארף מען שרייבן זיכער אין כתב אשורי.** כתב אשורי טייטשט וואס אונז רופן אין אלף בית, וואס קומט פון אשור. יעצט, אבער **בספרים, אין א ספר תורה, "תורה שבספרים לא כתבום אלא יוונית בלבד".** ס'איז געווען מיט דיר אין די משנה שטייט אז בספרים – דאס איז די שיטה פון **רבן שמעון בן גמליאל** וואס די רמב"ם פסק'נט – אז נאר בלשון יוונית מעג מען שרייבן א ספר תורה.

זאגט די רמב"ם אבער, די סיבה פארוואס מען מעג שרייבן אין יוונית איז, אזוי שטייט דארט אין חז"ל, וויל לשון יווני איז געווען זייער קאמפארטעבל פאר אידן, און אידן האבן געוואוסט עכט וואס ס'שטייט אין ספר תורה בלשון יווני, ס'האט געשטימט. אבער, אזוי זאגט די גמרא, אזוי פסק'נט די רמב"ם, אבער מען שרייבט מער נישט לשון יווני, פארוואס? **"כבר נשתכחה יוונית מן העולם"**, די שפראך יווני איז שוין נישט אזוי פאפולער, **"ונשתבשה"**, ס'איז געווארן אויך פארפלעקט, אזוי ווי די רמב"ם זאגט אין לשון, "אילן גייען מענטשן טוישן שפראך", ווי אויפוועקן אז ס'איז מער נישט א גוטע שפראך, **"לפיכך אין כותבין היום שלשתן"**, און דערפאר האט זיך געטוישט די הלכה אויך לגבי ספר תורה, און די אלע דריי שרייבט מען נאר אין לשון אשורי.

דיסקוסיע: קשיא אויפ'ן רמב"ם – יוונית עקזיסטירט נאך

Speaker 2:

יא, ס'איז אוודאי אמת אז איך וואלט קיינמאל נישט געזען אז איינער שרייבט א ספר תורה אויף יוונית, אבער איך פארשטיי נישט וואס די רמב"ם זאגט "נשתכחה", ער מיינט צו זאגן אין די רמב"ם'ס צייטן, וואו די רמב"ם האט געוואוינט, האט מען נאך געקענט יוונית. אין יון קען מען נאך יוונית.

Speaker 1:

אבער מיט די הקדמות שטימט עס זייער גוט, וויל ווען די חז"ל האבן מתיר געווען ביוונית איז געווען פאר א סיבה, וויל נאכדעם וואס מ'האט איבערגעשריבן די תורה אין יוונית בימי תלמי המלך, איז געווען... ניין, די אפאזיט. ווען די שולחן ערוך רעדט פון יענע הלכה, בעצם, ס'איז געקומען תלמי המלך, ער האט געוואלט, און מ'האט דעמאלטס דאך נאר מתיר געווען צו שרייבן א ספר תורה אין יוונית, פארוואס? וויל ס'האט געהאלטן אז יוונית איז א שיינע שפראך, ס'פאסט פאר א ספר תורה צו מאכן אין יוונית. אזוי שטייט אין די גמרא, אזוי שטייט. ס'איז אויך דא אין חז"ל אז די וועלט איז געווען זייער... די עולם איז געווען זייער טרויעריג. די אידן האבן אנגעהויבן צו לערנען תורה אויף יוונית נאכדעם וואס עס איז געשריבן געווארן. נישט וועגן דעם. די היתר איז געווען צו שרייבן אויף יוונית. און קומט דער רמב"ם און ער זאגט אז היינט איז נישטא קיין יוונית.

Speaker 2:

די היתר איז דאך נאר אויף די ריכטיגע... וואס איז די רמב"ם'ס לאדזשיק?

Speaker 1:

די רמב"ם'ס לאדזשיק איז נישט וואס דו זאגסט. די רמב"ם'ס לאדזשיק איז, די היתר איז נאר אויף די ריכטיגע יוונית. אויף דעם פאלשע יוונית...

Speaker 2:

איך פארשטיי נישט וואס דער רמב"ם זאגט. איך קען קויפן היינט אין עמעצן די ריכטיגע יוונית, נאך אזוי ריכטיג ווי יענע אנדערע ספר פון אמאל, אין די צייט פון די תלמי המלך אליין. זיי האבן געקענט שרייבן די ספר תורה אויף יוונית. דער רמב"ם האט נישט געקענט קיין יוונית, דאס איז זיין פראבלעם.

Speaker 1:

קודם כל, רעד מיט דרך ארץ. ס'האנדלט זיך פונעם רמב"ם. אבער ער זאגט, ס'איז נישט קיין מציאות אין עולם. ס'איז נישט קיין מציאות אין עולם.

Speaker 2:

אין גריכנלאנד רעדט מען יוונית עד היום הזה. און אין נתניה האט מען אמאל גערעדט אראביש.

Speaker 1:

ניין, דער רמב"ם זאגט נישט אז ס'איז דא א קהילת סלוניקי וואס האבן געהאלטן יוונית איז א ספר תורה. ער זאגט יא, ער זאגט איין כוונה. ער זאגט אז ער זאגט מער נישט קיין זאך. יוונית איז די איינציגסטע פאר אידן אז אלע לשון יוונית... ער זאגט אז ס'איז נישט קיין זאך. ס'האט גארנישט מיט קענען יוונית. דער רמב"ם זאגט נישט אז מען דארף קענען יוונית. דער רמב"ם זאגט נישט אז מען דארף קענען יוונית. קוק אין פירוש המשניות, זעעסט אז דער רמב"ם... לאמיר לערנען די פירוש המשניות, אפשר וועט עס מאכן קלארער.

דער רמב"ם'ס לאדזשיק אין פירוש המשניות

Speaker 1:

"מיוחשי היונים, שהיא לשון יפה מכל הלשונות, שהיתה ידועה אצל ישראל, כמו שאנו רואים לפי רוב התרגום לתלמי המלך." פארוואס איז עס געווארן באקאנט? **"שנתפרסם אצלם אותו התרגום עד שנעשה אצלם אותו הלשון כלשון השירה."** דער רמב"ם זאגט אז די תלמי המלך ספר תורה איז דורכגעגאנגען אין זיבעציג חכמים, און אונז ווייסן זיכער אז ס'איז געווען די ריכטיגע טרענסלעישאן. ממילא איז עס אזויווי א שירה, ווייל איך טראסט עס. **מה שאין כן** דו גייסט עס זיין דומה מיט דיין ספר.

Speaker 2:

ער זאגט נישט אזוי.

Speaker 1:

ממילא איז עס אזויווי א שירה, ווייל איך טראסט עס.

Speaker 2:

ער זאגט נישט אזוי. ער זאגט נישט מיט דיין. ער זאגט מיט דיין יוונית. איך האב די דיין יוונית. איך האב עס.

Speaker 1:

נישט מיט רב זונדל'ס. איך האב עס. מ'רעדט נישט פון נאך א דור. מ'רעדט פון תלמי המלך'ס ספר. לכאורה דער רמב"ם זאגט אז ס'איז נישטא מער. פארוואס? ס'איז דא.

Speaker 2:

ס'איז דא תלמי המלך'ס ספר. ער האט נישט געוואוסט אז עס עקזיסטירט נאך תלמי המלך'ס.

Speaker 1:

די תרגום האט געשריבן, די נוצרים האבן עס איבערגעשריבן אין אלע דורות נאך הלל הזקן.

Speaker 2:

אבער מיינע זענען האט דאס געשריבן, די ריעליטי וואס דער רמב"ן שרייבט איז אמת לדורו ולמקומו, אז קיינער קען עס נישט איבערשרייבן.

דיסקוסיע וועגן שרייבן א ספר תורה אין יוונית – און הלכות שלימות האותיות

דיסקוסיע: דער רמב"ם'ס שיטה וועגן יוונית (המשך)

דער רמב"ם'ס פאקטישע שטעלונג

ממילא האט ער דאס געשריבן. די ריעליטי וואס דער רמב"ם שרייבט איז אמת לדורו ולמקומו, קיינער קען עס נישט. אויך איז אמת אז איך האב נישט געטראפן קיין איינער. אפילו היינט איז אויך נישטא, אבער ס'איז נישטא קיין ענין וואס גייט מיטהאלטן דאן.

מען דארף נישט מיטהאלטן, דאס איז א תנאי וואס אפילו דער רמב"ם זאגט נישט. ס'איז נישטא קיין תנאי אז מען דארף פארשטיין. ס'איז נישטא קיין ענין פון שרייבן די תורה אין א שפראך וואס קיינער פארשטייט נישט. איך האב נישט געזאגט אז ס'איז דא אן ענין דערפון.

Speaker 2:

פארוואס לייענט מען די ספר תורה אין לשון הקודש וואס קיינער פארשטייט נישט?

Speaker 1:

סיפורי טובה, מען פארשטייט עס אביסל. דארט שטייט קיין... נו, לערן דיך יוונית, וועסטו פארשטיין.

אקעי, אקעי. איך האב געמיינט אז דער רמב"ם מאכט אן אפיל, מען בעט די עולם זאלן ארייןשיקן, און מען גייט מאכן א הכנסת ספר תורה, און מ'שרייבט א ספר תורה אין יוונית. הער אויף! וואס זאלן מיר אבסעסן דא?

נאכאמאל, ווען דער רמב"ם וואלט געזאגט... ס'איז נישט אמת זייער גוט. דער רמב"ם זאגט אז אין לשון יוון איז דא איין באקאנטע לשון התנ"ך, דאס וואס מ'האט געשריבן פאר תלמי המלך, וואס די חז"ל רעדן וועגן דעם. איך זאג אז דאס איז הונדערט פראצענט אויסגעהאלטן. יענער איז נאך דא. איך זאג אז ס'איז דא אפאר מיסטעריקס וואס זיי האבן אריינגעלייגט. יעצט קען מען אונז טראסטן.

און דער רמב"ם האט יעצט די זעלבע חסידות ווי דיר, אז ער גייט נישט מאכן קיין תפילה... ווארט דא, רבונו של עולם, די לייט האלטן אין איין ארייניזאגן, איך ווייס נישט וואס זיי ווילן. איינע פון די תורות וואס איך האב יעצט געזאגט שטייט נישט. דער רמב"ם זאגט נישט אז מ'דארף טון אין די ענד פון תלמי המלך. דער רמב"ם זאגט אז יוונית איז נישטא אויף די וועלט. יעצט קומען זיי און זאגן אז די פלען איז נישט ריכטיג. ס'איז אמת אז דער רמב"ם, וואו ער וואוינט...

וואס שטייט אין דער רמב"ם

איין מינוט, קודם זאג איך וואס דא שטייט. **"תרגום יתורגם בלשון יוונית לתלמי המלך, ואין לנו לשון יוונית עד שנדע אם נשתנה אם לאו, ואין לנו אלא תרגום אונקלוס ויונתן בן עוזיאל, וכן תרגום ירושלמי, וכן תרגום ראשונים כאילו יאשיהו."**

איך ווייס נישט וואס דו ווילסט פון מיר. דער רמב"ם זאגט אז ס'איז נישטא קיין יוונית, ער זאגט נישט "אויב איז דא א תרגום המקורי של תלמי המלך". אויך אין פירוש המשניות שטייט נישט די גאנצע דברים וואס דו האסט געזאגט. ס'שטייט נישט אז ער האט געזאגט "לערנט פלעין מאדערן פאלקס יווניש".

דער רמב"ם'ס דעה וועגן שרייבן אין יוונית

אבער דאך האט דער רמב"ם מגלה געווען אז ס'איז דא א דעה אז מ'קען שרייבן א ספר תורה אין יוונית. זייער גוט, דאס זאג איך דיר. זייער גוט, דאס זאג איך דיר. איז נישט קיין שום לימוד צו טראכטן ווייל ס'שטייט נישט אז מ'דארף טרייען צו זאגן אז יעדער איינער דארף קענען יוונית, און ס'איז אויך נישט אז מ'דארף טרייען צו זאגן אז מ'דארף האבן די צווייטע מאל.

אקעי, דאס איז וואס איך קריג זיך מיט די פירוש המשניות. אקעי, אקעי, דו זאגסט דעם זאך, ס'איז נישט ריכטיג. נישט אין פירוש המשניות שטייט וואס דו זאגסט, און נישט דא שטייט וואס דו זאגסט. דער רמב"ם זאגט א פאקט וואס איז נישט ריכטיג. ס'שטייט א פאקט וואס איז נישט א קיום וואוילן, וואס איז נישט ריכטיג. ס'איז דא יוונים וואס רעדן נאך אלץ יוונית. און ס'איז אויך דא, אויב דו ווילסט זאגן אז מ'דארף האבן די אריגינעלע טרענסלעישאן - וואס דער רמב"ם זאגט נישט! דער רמב"ם זאגט נישט אז מ'דארף האבן די אריגינעלע טרענסלעישאן פון תלמי המלך. ער זאגט סך הכל אז מ'דארף נאכטון זיין יווני, און ער זאגט נישט דאס, ער זאגט אז לשון יווני איז נישט טבעו של עולם. פאר דעם דארף מען נישט זיין דער רמב"ם פון פאלק צו זיין.

"אין כותבין" טייטשט נישט "פסול"

דער רמב"ם וויל דא זאגן די הלכה. דער רמב"ם זאגט נישט א מנהג, ער זאגט נישט נהגו שלא לכתוב יוונית. איך בין מסכים אז ס'איז נישט דער מנהג, איך מאך נישט קיין נאך ספר תורה, ס'איז א מנהג ווייל ס'פעלט נישט אויס. אבער אויב איינער וויל שרייבן, לן נרע אז ס'וועט זיין כשר על פי די משנה. ער זאגט נישט פסול. ער זאגט "אין כותבין". "אין כותבין" טייטש נישט פסול. ער זאגט נישט די ווארט פסול, ווייל מ'דארף טראכטן ערשט אז ס'איז געהאט א דין.

דער רמב"ם האט געזאגט, אויב ס'איז די תלמי המלך'ס ספר תורה. ער זאגט נישט אין פירוש המשניות אז די משנה זאגט נישט וואס דו זאגסט נאך. ס'שטייט נישט אז דו דארפסט האבן יענע תלמי המלך. ס'שטייט פארקערט, אז וויבאלד ס'איז געווען א טאג וואס מ'האט עס ליב געהאט. ער זאגט נישט אז מ'דארף האבן יענע. ס'שטייט נישט די הלכה, און אויך אין די גמרא שטייט נישט די הלכה.

דער רמב"ם האט נישט געקענט יוונית

אקעי, אין ענִי קעיס, דער רמב"ם, די דעה וואס ר' נחום זאגט, אז מ'מוז ברענגען די רמב"ם, אז א גאנצע יאר דא, ס'איז פשוט נישט ריכטיג. דער רמב"ם האט קיינמאל נישט געהערט פון א תרגום יונתן, ער ווייסט נישט אז ס'עקזיסטירט. ער האט נישט געקענט ליינען קיין אות יוונית. און ווען ס'איז דא א ווארט יוונית אין די משנה, טייטשט ער עס פאלש. ער האט נישט געוואוסט קיין יוונית דער רמב"ם. דער ספר ערוך האט געקענט יוונית, דער רמב"ם האט נישט געקענט קיין יוונית.

סאו ווען ער זאגט די דעה, וואלט ער געקענט, וואלט ער געזאגט אנדערש. מ'מוז נישט קיין אפליי, דער רמב"ם האט נישט געמוזט קענען אלעס, ער איז געווען א גרויסער צדיק, און ער האט נישט געקענט. די הלכה האט זיך לכאורה געטוישט. ווייל ער האט נישט קיין יווניש׳ע מנין. ווייטער, וואס זאל זיין פון נישט קיין זייט? ניין, דער מנהג איז ווייטער אזוי.

סיכום די דיסקוסיע

אקעי, גענוג. זאגט ער נאר אז מ'דארף ליינען די שפראך ווי דער עולם. ניין, אפילו לאמיר זאגן די פלעצער ווי די הלכה זאגט אז ס'מוז נישט זיין, ס'קען זיין מחלוקות, זאלסטו נישט זיין די שפראך ווי דער עולם רעדט, ס'איז דאך א מורא'דיגע מפקיע שערים.

און ער זאגט דאך אן עצה טובה. העלא, יעצט איז עצה טובה. איך רעד פון די הלכה. יעצט, ביז אהער איז די שפראך.

הלכה כ' — שלימות האותיות

מוקף גויל — יעדע אות דארף זיין ארומגענומען

יעצט גייען מיר לערנען וועגן די שלימות האותיות, אקעי? ס'איז דא א הלכה אז יעדע אות זאל זיין גאנץ, זאל זיין מוקף גויל. זאגט דער רמב"ם, **"וצריך להיזהר בכתיבתן שלא תדבק אות לאות, שכל אות שאין אויר מקיף לה מארבע רוחותיה פסולה."** איינגעטונקען, דארף זיין שיין ארומגענומען.

תינוק שאינו לא חכם ולא טיפש

און נאך א הלכה, **"כל אות שאין תינוק שאינו לא חכם ולא טיפש יכול לקרותה, פסולה."** א אות וואס איז נישט אזוי גוט געשריבן, און וואס איז די שיעור? אז מ'נעמט א תינוק וואס איז נישט זייער קלוג און נישט א גרויסער נער, און מ'קוקט אויב ער אידענטיפייט די אות. אויב א קינד קען עס נישט אידענטיפייען, איז פסול.

אזויווי לגבי עסן, איינער וואס האט א שוואכע הבנה אין עסן איז א הונט. אויב א הונט עסט עס נאך, הייסט עס נאך עסן. אקעי, און נאר דארפן א הייליגע יונגל. אויב א יונגל ליינט עס נאך, איז פשט אז ס'איז נאך א אות. ס'איז א קינד. איך זאג, א מענטשליכע... אבער איך זאג, די חכמה... דער חכם... ער איז מאז... איך מיין אז דו וועסט זיין גערעכט.

די חכמה פון די תינוק איז פשט אז, אויב ער איז א חכם, ער קען די פסוק. ער ווייסט שוין אז ער דארף זיין אזוי. אבער א ס'איז מאגע סיטשוועישאן. די חלוי חכמ'ער טיפיש ווייל ער ליינט טאקע איבער דער שטיין. ער ליינט יעדער עס עקפער, ער ליינט נאך נישט די ווארט. זייער גוט.

צורת האותיות — חילוק צווישן י' און ו'

"וצריך להיזהר בצורת האותיות שלא תדמה היו"ד לווי"ו." אדער... דער וואו איד. ס'זעט פון דא אז די קיצן של איד, איז נישט די קיצן של איד פון דער רבינו פלאן. מען, אויב יא האפט נאך שוין די חילוק צווישן די אידן דער וואו ווייל דער איד האט א קווץ. רייטס, ס'איז יענט פון די רבים דא, נישט אזוי ווי די בית יוסף, וואס זאגט גאנצע תהלכות פון די צעורת אוצרות און די פאר, נאר עס איז נישט דער וואו א חילוק און זאלס קענען.

נקב אין קלף — לכתחילה

אויב ס'איז דא א נקב, שרייבסטו נישט אויף די פארמעט, שרייבסטו אויף די לאך, א לעכעריגע פארמעט.

"לא יכתוב גבי נקב כלל", זאגט ער, וואס טייטש א נקב? ס'מאכט זיך אמאל א פיצי לאך. זאגט ער, **"וכל שכן נקב שהדיו עובר לצד אחר"**, א נקב וואס די טינט גייט אריבער צום אנדערן זייט, **"שאין כותבין עליו"**, זאל מען נישט שרייבן אויף דעם. **"אף על פי שאין שם אלא קרע קטן תחתיו"**, אפילו ס'איז נאר דא א קליינע קרעק אונטער דעם. **"ואין הנקב מפסיק הכתב כלל"**, און די נקב הייסט נישט אז ס'איז דא א לאך, **"מכל מקום לכתחילה לא"**.

עור עוף

"ולפיכך נראה לכתחילה", זאגט ער, **"שעל עור עוף אין כותבין"**, אז מ'זאל נישט שרייבן אויף עור עוף, **"אף על פי שעל פי רוב יש בו נקבים קטנים"**, ווייל רוב מאל האט עס לעכער, ס'איז דא פליגלעך דערין, אבער ס'איז גענוג קליין אז מ'קען שרייבן. ס'האט געהאט ווי די פעדערן זענען געווען, ס'איז דא לעכערלעך. אה, די פעדערן, יא.

נקב בדיעבד — נאכדעם וואס מ'האט געשריבן

"נקב בעור אחר שנכתב", איז אזוי, ס'איז פארקערט, ס'איז געווארן א לאך נאכדעם וואס מ'האט שוין געשריבן. דא רעדט מען לכתחילה, לכתחילה זאל מען נישט שרייבן וואו ס'איז דא א לאך. דא רעדט מען בדיעבד, מ'האט געשריבן א ספר תורה אויף א גוטן קלף, און ס'האט זיך געמאכט א לאך. זייער גוט.

"אם נקב בתוך האות, כגון תוך ה' או תוך מ'", אויב ס'איז אינמיטן א אות וואס די נקב גייט נישט טוישן די מינינג, זייער גוט, **"וכן בשאר אותיות, כשרה"**. ס'גייט נישט טוישן די מינינג. ס'איז א ה' און א מ', מאכט זיך דא א לאך אינמיטן, אינמיטן א ה' און א מ' איז עניוועי דא א לאך.

נקב בירך של אות

"אבל אם נקב בירך של אות עד שנפסקה", אויב ס'האט זיך אפגעהאקט אביסל פון א אות, דעמאלטס איז עס כשר, אבער נאר מיט א תנאי, אויב ס'בלייבט אזוי ווי א קליינע אות. דאס הייסט, למשל ער מיינט צו זאגן, למשל א ו', ס'האט זיך אפגעהאקט א שטיקל פון די ו'. ס'איז נישט גענוג, ער זאגט, **"והוא שלא תדמה ליו"ד"**, אויב ס'איז געווארן א י', איז דא א פראבלעם. אויב ס'האלט נאך אביסל לענגער ווי א י', **"אבל אם נשתייר ממנה מלא אות קטנה, כשרה, ואם לאו פסולה"**.

פראקטישע שאלה — צוריסן אינמיטן א שורה

סאו, וואס דארף זיך צוריסן אביסל אינמיטן? ער זאגט נישט געהעריג. ווייל שבת האב איך געזען אין די ספר תורה, אין איינע פון די תורות וואס איז נישט דא, אזא שטיקל האט זיך צוריסן אינמיטן א שורה. ס'איז ווי ס'איז אן אלטע תורה, אבער ס'שטייט נישט דא געהעריג וואס די הדרכה דערפון איז אמת. ס'איז נישט נקוב בתוך עת המעמד, ס'איז נקוב, אבער ס'איז נפסקה. אבער ס'איז נישט קיין נקוב, ס'איז צוריסן. וואס הייסט נקוב? איך דארף פארשטיין. אקעי, געוואלדיג. איך דארף פרעגן די רבנים וואס די הדרכה איז. אקעי.

א יישר כח, יא, וואס מיר גייט צו.